

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**TÜRKİYE’NİN SİYASİ SİSTEM ARAYIŞI
ÜZERİNE BAŞKANLIK SİSTEMİ, ABD - TÜRKİYE
KIYASLAMASI VE CUMHURBAŞKANLIĞI
SİSTEMİ**

Yüksek Lisans Tezi

YUNUS AYTEN

İSTANBUL, 2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE’NİN SİYASİ SİSTEM ARAYIŞI
ÜZERİNE BAŞKANLIK SİSTEMİ, ABD - TÜRKİYE
KIYASLAMASI VE CUMHURBAŞKANLIĞI
SİSTEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNUS AYTEN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Burak KÜNTAY

İSTANBUL, 2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı : Türkiye'nin Siyasi Sistem Arayışı Üzerine Başkanlık Sistemi, ABD-Türkiye Kıyaslaması ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi

Öğrencinin Adı Soyadı : Yunus AYTEN

Tez Savunma Tarihi : 04 Haziran 2018

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Program Koordinatörü
İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Burak KÜNTAY

Üye

Dr.Burçak Vatansever Durmaz

Üye

Dr. Tuğçe Aslan

TEŞEKKÜR

Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yaptığım Yüksek Lisans eğitimim boyunca, katkı ve desteklerini esirgemeyen, ufuk açan görüşlerinden ve engin bilgilerinden her zaman faydalandığım, öğrenim/öğretim yaşamı boyunca yaptığı çalışmalar ile bulunduğu tüm platformlarda ülkemizi başarı ile temsil ederek bizleri gururlandıran, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü değerli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Burak Kuntay'a,

Yine yüksek lisans eğitimin sırasında; Amerikan Dış Politikası, Avrupa Birliği Hukuku, Uluslararası İlişkiler Teorileri, Karşılaştırmalı Siyaset, Afrika Politikaları Konular ve Sorunları, Enerji Politikaları, Ortadoğu'da Yönetim ve Siyaset, Türkiye'de Siyaset ve Dış Politika derslerini aldığım çok değerli sayın hocalarıma, bu süreçte bana her türlü destek olan sevgili eşime ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

TÜRKİYE’NİN SİYASİ SİSTEM ARAYIŞI ÜZERİNE BAŞKANLIK SİSTEMİ, ABD-TÜRKİYE KİYASLAMASI VE CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ

Yunus AYTEN

KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Burak KÜNTAY

Mayıs 2018, 143 sayfa

Türkiye’de siyasi sistem arayışına ilişkin tartışmalar 1960’lı yıllardan beri devam etmektedir. Bu tartışmalarda ana odak nokta, belirleyici unsur; yaşanan hükümet krizleri üzerinden ülkenin “yönetilebilirlik” sorunudur.

Özelikle son yıllarda ülkemiz siyasetinin en yoğun gündem maddelerinden birisi siyasi sistem tartışmaları olup, ülkemiz gerçekleri doğrultusunda hangi sistemin en uygun ve doğru olduğu, hangi yönetim sistemi uygulanır ise Türkiye’nin daha istikrarlı, daha demokratik ve daha etkin bir şekilde yönetileceği hususu, hem politikacılarımız hem akademik çevreler hem de diğer kesimlerce tartışılmaktadır.

Siyasal sistemin değişmesi gerektiğini söyleyerek, dönem dönem gündeme getiren ve bu yönde çaba gösteren siyasi aktörler genellikle Türkiye siyasetinde sağ siyasi parti ve bu partilerin yöneticileri olmuştur. Değişim talebinin sağ siyasi partilerce gündeme getirilmesi ve savunulmasının temel sebebi ise; Türk tipi vesayetçi parlamenter yapıda kolayca iktidar alanı bulan vesayet odaklarından kurtulma ve sistemin kriz çıkaran yönlerini aşarak, darbelerin yaşanmadığı daha istikrarlı bir demokratik yönetimi hâkim kılma çabası olduğu görülmektedir.

Sistemin değişimine yönelik yapılan talepler, güya sistemin koruyuculuğu vazifesini üstlenen ve ideolojik olarak aynı kesimde yer alan sivil-asker bürokratik yapılar ve

bunlarla birlikte hareket eden iş, medya vb. çıkar grupları tarafından yakın zamana kadar kolayca manipüle edilerek etkisizleştirilmiştir.

1970’li yıllarda Erbakan liderliğinde ki MNP, MSP ve Türkeş liderliğinde ki MHP tarafından, yaşanan krizlerin yarattığı gerilimden kurtulma gerekçesi ile başkanlık modeli tartışması açılmış ve Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi gerektiği belirtilmiştir. Darbe dönemi ile birlikte 1982 Anayasasının yapımı aşamasında başkanlık modeli tartışmaları yapılmış olmakla birlikte Anayasayı yapan irade, Cumhurbaşkanını halkın seçmesi durumunda, yukarıda bahsettiğimiz blok olarak hareket eden vesayet yönetiminin zarar göreceği düşüncesiyle bu talepleri dikkate almamıştır. Anavatan Partisi lideri Turgut Özal ise ülkede gerekli reformların daha hızlı yapılması ve icra organının daha hızlı, daha etkin yönetilebilmesi için “değişim anahtarı” olarak başkanlık sistemini görmüş ve Türkiye için en uygun model olduğunu belirtmiştir. 1990’lı yıllarda koalisyon hükümetlerinin ortaya çıkardığı ciddi siyasi istikrarsızlıklar üzerine Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel “yönetimde istikrar” vurgusu ile başkanlık sistemi tartışmalarına katılmıştır.

2002 yılında kurulan Ak Partinin lideri Recep Tayyip Erdoğan ise neredeyse siyasi hayatının tüm dönemlerinde Türkiye için en iyi siyasal yönetim tarzının başkanlık sistemi olduğunu söylemiştir.

Erdoğan ve Ak Parti yönetiminin gündeme getirdiği ve uzunca süre dillendirdiği başkanlık sistemi modelinin gerekçeleri olarak ise;

- i. Demokrasinin derinleşmesi,
- ii. Siyasi istikrarın sağlanması,
- iii. Yönetimde hem başbakan hem cumhurbaşkanı şeklinde olan çift başlılık sorununun aşılması,
- iv. Yürütmenin daha hızlı ve etkili kararlar alması gerektiği,
- v. Bürokratik vesayetten kurtulma,
- vi. Yasama ve yürütmenin birbirinden ayrılarak bu erklerin görevlerini daha iyi yapabilmesi ve son olarakta,

- vii. Cumhurbaşkanının meclis tarafından seçilmesi sürecinde yaşanan ciddi hukuksuz uygulamalardan kaynaklı krizlerin sonlandırılması gibi söylemlerle siyasal sistemin dönüşmesi için yoğun emek harcamışlardır.

Elbette bu süreçte başkanlık sistemini savunan liderler, parti yönetimleri, akademik çevreler olduğu gibi karşıt görüşlerde olan siyasiler ve gruplarda yoğun şekilde itirazlarını sürdürmüşlerdir.

Yapılan itirazlara objektif olarak baktığımızda ise, itirazların genellikle talep edilen başkanlık sisteminin yapısından, sistemin yönetim karakterinden, unsurlarından ziyade farklı alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. İtirazların temelini uygulanan mevcut parlamenter sisteminin daha demokratik olduğu iddiası oluşturmakla ve başkanlık sistemi ile bölünme yaşanacağı, tek adamlık olacağı, otoriterliğin geleceği, iktidarın kişiselleşeceği, rejimin korunması gerektiği gibi başlıklar üzerinde sürdürüldüğü görülmektedir.

Çalışmamızın amacı; bu bilgiler ışığında Türkiye'nin siyasi sistem arayışlarını, siyasal sistemin dönüşüm gerekçelerini, siyasi istikrarsızlık krizlerinin nasıl ortaya çıktığı ve neden dönem dönem sürekli baş göstererek bir türlü çözüme kavuşturulamadığını açıklamak, başkanlık sistemini dünyada uygulayan en iyi örnek olan ABD sistemini inceleyerek, bu sistemin iyi ve kötü taraflarını ortaya koymak, tartışılan başkanlık sisteminin ülkede yönetim ve istikrar için olduğu kadar, demokratikleşmenin daha ileri götürülmesi, siyasi istikrarın sağlanması, ekonomik büyüme ve kalkınma hamlelerinin devam ettirilmesi anlamında da karar alma süreçlerinde yaşanan mevcut çift başlı yönetimin Türkiye'de sistem değişikliğini zorunlu kılıp kılmadığı gibi sorulara cevap aramak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Sistem, Parlamentarizm, Başkanlık Sistemi, Kuvvetler Ayrılığı, Cumhurbaşkanlığı, Demokrasinin Pekişmesi,

ABSTRACT

EXAMPLES OF SYRIA IN THE FRAMEWORK OF IMPLEMENTATION PROCEDURES OF HYBRID WARFARE DOCTRINE

Yunus AYTEN

GLOBAL POLITICS AND INTERNATIONAL RELATIONS MASTER PROGRAM

Thesis Supervisor: Assoc. Prof.Dr. Burak KÜNTAY

May 2018, 143 pages

The debates on the political system of Turkey has been continuing since 1960's. The focus and key element of these debates was the “governability” issue, grounding from the government crises.

Especially in the last few years, the most popular subject on the Turkish political atmosphere was the debates about the system and the questions of which system is a better fit for Turkey and which system would make Turkey a more democratic, more stable and effectively governed were discussed among both academic and political circles.

Those who are saying the political system should change and bringing the subject to top of the agenda and putting effort, were generally right-wing political parties and their executives. It is seen that the main reason for the introduction and defense of demand to change by the right political parties is to get rid of the constituents of guardianship, which easily find power in the Turkish-style parliamentary structure, and to pursue a stable democratic administration which overcomes the reasons of crises and will not experience military interference.

Until recently, the demands for a change of system were easily manipulated and neutralized by the so-called guardians of the systems, who were ideologically similar civilian and military bureaucratic structures and related work and media groups etc.

In 1970's MNP and MSP led by Erbakan and MHP led by Türkeş argued that the president should be chosen by the citizens in order to get rid of the tension caused by the crises and started a debate on presidency model. While there were discussions about presidential system in making of 1982 Constitution, after the coup, the decree which made the Constitution did not take these suggestions seriously, because of the assurance of guardianship that was mentioned above.

Turgut Özal, the leader of Anavatan Partisi mentioned the presidency model as a “key of change” for the reforms to be done faster and the executive organs to run faster and more efficiently, therefore mentioned this model to be the ideal one for Turkey. In 1990's, because of lack of the stability due to the coalition governments, President Süleyman Demirel also joined the discussions with an emphasis on “stability in government.”

Recep Tayyip Erdoğan, leader of Ak Parti, which was founded in 2002, has almost been saying the best political government system in Turkey would be the presidency model, since the beginning of his political career.

Their reasons were;

- i. Strengthening the democracy,
- ii. Maintaining political stability,
- iii. Overcoming the difficulties of the existence of both prime minister and president in the government,
- iv. The necessity of the executive branch of the government to be faster and more efficient in decision-making,
- v. Getting rid of the bureaucratic guardianship,
- vi. Dividing legislative and executive branches to make them work better and lastly,
- vii. Overcoming the seriously lawless applications that were caused by president being chosen by the national assembly.

Of course, while there are leaders who advocated the presidential system in this process, the party administrations and the academic circles, there were also opposing politics and groups have continued their denials. When we objectively look at the objections made, it seems that the objections are mainly concentrated in different areas of the system rather than the management of the system, and the elements of the system.

The basis of objections is that the current parliamentary system being implemented is more democratic, and it is seen that the presidential system is going to divide the country, cause a single man to reign, a possible future of authoritarianism, risk of personalization of power, and the current regime should be maintained.

Our work aims to find answers to the questions about the seeking of political system in Turkey, reasons of political system to change, how the issue of political instability emerges and why cannot it be solved, listing the positive and negative sides of this system via inspecting the presidential system through the example of USA, whether further realization of democratization, ensuring political stability, continuing of economic growth and development can be experienced in the present double-headed administration of the system in Turkey and whether it is necessary to change system or not.

Key Words: Political System, Parliamentarism, Presidential System, Separation of Powers, Presidency, Consolidation of Democracy,

İÇİNDEKİLER

TABLolar	xv
KISALTMALAR	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI KAPSAMI ve ÖNEMİ	2
1.2 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	4
2. BAŞKANLIK SİSTEMİ'NİN DOĞUŞU VE TARİHSEL GELİŞİMİ	5
2.1 BAĞIMSIZLIK ÖNCESİ DÖNEM	5
2.2 KITASAL KONGRELER ve BAĞIMSIZLIK İLANI	6
2.3 KONFEDERASYON FEDERASYONA GEÇİŞ	7
2.4 BAŞKANLIK SİSTEMİ'NİN ÖZELLİKLERİ	10
2.4.1 Asli Özellikleri	13
2.4.2 Tali Özellikleri	14
2.4.3 Başkanlık Sisteminin Tanımlayıcı Kriterleri	15
2.5 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN GENEL HUKUKİ ÖZELLİKLERİ	15
2.6 BAŞKANLIK SİSTEMİNDE YÜRÜTME ORGANININ ETKİNLİĞİ	16
2.6.1 Başkanın Kongre İle İlişkileri	16
2.6.2 Başkana Karşı Kongrenin Yetkileri	16
2.6.3 Başkanın Yürütme Fonksiyonu	17
2.6.4 Dış Politika ve Başkan	17
2.6.5 Başkanın Yargı Fonksiyonu	18
2.7 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN TEMEL UNSURLARI	18
2.7.1 Yürütme ve Yasama Arasında Sert Kuvvetler Ayrılığı	18
2.7.2 Kuvvetlerin Birbirini Kontrol Etmesi	19
2.7.2.1 Yasama organının yürütme üzerindeki temel güçleri	20
2.7.2.2 Yasama organının yargı üzerindeki temel güçleri	21
2.7.2.3 Yürütme organının yasama üzerindeki temel güçleri	21
2.7.2.4 Yürütme organının yargı üzerindeki temel gücü	21
2.7.2.5 Yargı organının yasama ve yürütme üzerindeki temel güçleri	21
2.8 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN OLUMLU YÖNLERİ	21
2.9 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN OLUMSUZ YÖNLERİ	24
2.10 BAŞKANLIK ve PARLAMENTER SİSTEM FARKLARI	25

3. ABD BAŞKANLIK SİSTEMİ.....	27
3.1 ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNİN TEMEL UNSURLARI	27
3.1.1 Tek Başlı Yürütme.....	27
3.1.2 Kuvvetler Ayrılığı	27
3.1.3 İki Meclisin Varlığı.....	28
3.2 ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNDE ORGANLAR.....	28
3.2.1 ABD Başkanı (Yürütme).....	28
3.2.1.1 Başkanlık seçimi ve aşamaları.....	29
3.2.1.2 Başkanın kongre tarafından kabul edilen yasaı veto hakkı	32
3.2.1.3 Başkanın yürütme fonksiyonu.....	33
3.2.1.4 Başkanın yargı fonksiyonu	33
3.2.2 ABD Kongresi (Yasama Organı).....	33
3.2.3 Yüce Mahkeme (Yargı Organı).....	34
3.2.4 Bakanlar Kurulu.....	35
3.3 ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNDE FREN ve DENG MEKANİZMALARI	35
3.3.1 Yasama ve Yürütme Erklerinin Birbirlerini Denetleme Yetkileri	38
3.2.1.1 Atamalar	38
3.2.1.2 Uluslararası anlaşmaların onaylanması	38
3.2.1.3 Meclis araştırması.....	39
3.2.1.4 Suçlandırma (İmpeachment)	39
3.2.1.5 Bütçe.....	39
3.2.1.6 Veto	39
3.2.1.7 Mesaj.....	39
3.2.1.8 Dolaylı kanun önerisi.....	40
3.4 ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNDE SİYASİ PARTİLER	40
3.4.1 Sistemin Meşruiyeti ve Amerikan Siyasal Partileri.....	41
3.4.2 ABD Başkanının Seçilme Süreci ve Amerikan Siyasal Partileri	42
3.4.3 ABD Başkanlık Sisteminde Bölünmüş Hükümet	45
4. TÜRKİYE’NİN SİYASİ REJİM GEÇMİŞİ	47
4.1 1921 TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU	47
4.2 1924 ANAYASASI DÖNEMİ	47

4.2.1 Devlet Başkanının Sembolik Yetkilerle Donatıldığı Dönem.....	47
4.3 1961 ANAYASASI DÖNEMİ	48
4.3.1 Yürütmenin ve Devlet Başkanının Güçlendirilmesi Çabaları.....	48
4.4 1982 ANAYASASI DÖNEMİ	49
4.4.1 Güçlü Yürütme ve Devlet Başkanlığı Arayışları	49
4.5 TÜRKİYE’DE PARLAMENTER SİSTEM ANALİZİ.....	50
4.5.1 Tek Partili Dönem.....	51
4.5.2 Çok Partili Dönem (Vesayetçi Parlamentarizm)	52
4.5.3 Koalasyon Dönemleri (Siyasal İstikrarsızlık)	53
5. TÜRKİYE İÇİN BAŞKANLIK SİSTEMİ	57
5.1 TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK SİSTEMİ TARTIŞMALARI.....	57
5.2 TÜRK SİYASİ TARİHİNE BAŞKANLIK SİSTEMİ AÇISINDAN BAKIŞ	61
5.2.1 Yakın ve Uzak Geleneklerimiz ve Başkanlık Sistemi.....	61
5.3 TÜRKİYE’DE SİYASİ TIKANIKLIK NEDENLERİ.....	61
5.4 TÜRKİYE’DE PARLAMENTER SİSTEMİN SORUNLARI	62
5.5 TÜRKİYE İÇİN BAŞKANLIK SİSTEMİNİN TEMEL GEREKÇELERİ	63
5.5.1 Devlet Geleneği ve Halkın Deneyimi.....	63
5.5.2 Başkanlık Sistemi Siyasi İstikrar Getirir	63
5.5.3 Başkanlık Sistemi Güçlü İcrası İle Hızlı Gelişme Sağlar	63
5.6 TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK SİSTEMİNİN GEREKSİZ OLDUĞU SAVLARI	63
5.6.1 Dikta Rejimi Kurulabilir	64
5.6.2 Siyasi Partiler Feda Edilip Federasyone Gidilebilir.....	65
5.6.3 Parlamenter Sistemin Sadece Reforma İhtiyacı Vardır.	65
5.7 TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK SİSTEMİNİN GEREKLİ OLDUĞU SAVLARI	66
5.7.1 İstikrar ve Etkinliğe Yol Açar	66
5.7.2 Seçilmişlerin Atanmışlara Üstünlüğü	67
5.7.3 Hesap Verilebilirlik ve Öngörülebilirlik Açısından Demokrasiye Katkı Sağlar	68
5.7.4 Meclisin Çalışma Kalitesini ve Uzmanlaşmayı Artırması	68
5.8 TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK HÜKÜMETİNİN OLASI SAKINCALARI	69

5.8.1 Türkiye’de Başkanlık Sisteminin Dezavantajları.....	70
5.9 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN DEMOKRASİYE OLASI ETKİLERİ.....	71
5.9.1 Siyasal Sürece İşlevsellik Kazandırma	71
5.9.2 Hükümet Kurma Sorununu Çözme.....	72
5.10 BAŞKANLIK SİSTEMİ İLE KALKINMA ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	72
5.10.1 Gelişmiş Ülkeler Hangi Sistem ile Yönetiliyor	74
5.10.2 Türkiye’de Demokrasi ve Ekonomik Gelişme İlişkisi.....	78
5.11 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN TÜRKİYE İÇİN UYGULANABİLİRLİĞİ..	82
5.12 TÜRKİYE’NİN ÖZEL DURUMU VE BAŞKANLIK SİSTEMİ.....	84
5.12.1 2007 Anayasa Değişikliği Sonrasında Hükümet Sistemi.....	84
5.12.2 2007 Anayasa Değişikliğinin Sonuçları.....	85
5.12.3 Ak Parti Hükümetinin Başkanlık Sistemi Önerisi ve Tartışmalar	86
6. CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ	90
6.1 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN TANIMI VE AÇIKLAMALAR...90	90
6.2 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN TEMEL ERKLERİ.....93	93
6.2.1 Cumhurbaşkanı	93
6.2.1.1 Cumhurbaşkanı’nın görev ve yetkileri	94
6.2.1.2 Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar.....	99
6.2.2 Türkiye Büyük Millet Meclisi.....	101
6.2.2.1 Meclisin yetki ve görevleri	102
6.2.2.2 Meclisin bilgi edinme ve denetleme görevi	104
6.2.3 Yargı.....	105
6.3 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN GÜÇLÜ YANLARI.....	108
6.3.1 Cumhurbaşkanlığı Sistemi İstikrarlı Bir Yönetim Oluşturur	108
6.3.2 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Güçlü Yönetim Oluşturur	108
6.3.3 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Daha Demokratik Yapı Oluşturur	109
6.3.4 Cumhurbaşkanlığı Sistemi İstikrarlı Ekonomik Yapı Oluşturur.....	110
6.3.5 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Parlamantonun Etkinliğini Arttırır.....	113
6.3.6 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Hak ve Özgürlüklere Daha Çok İmkân Verir	113
6.3.7 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Toplumsal Uzlaşma Zemini Genişletir.....	114
6.4 AK PARTİ ÖNERİSİNE KARŞI ELEŞTİRİLER.....	114

6.5 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ İLE ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNİN FARKLARI	116
6.6 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN SECİM SÜRECİNE ETKİSİ	118
7. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	123
KAYNAKÇA	132

TABLÖLAR

Tablo 2.1: Ülke Örneklerinde Başkanlık Sisteminin Temel Unsurları.....	22
Tablo 5.1: Tek Parti İktidarı Dönemi Büyüme Oranları.....	72
Tablo 5.2: Koaliasyon Dönemleri Büyüme Oranları.....	73
Tablo 5.3: Darbe Dönemleri Büyüme Oranları.....	73
Tablo 5.4: Ekonomik Büyüklük Açısından.....	75
Tablo 5.5: Kişi Başına Düşen Milli Hasılaya Göre.....	76
Tablo 5.6: Türkiye'nin 1946-1950 Çok Partili Döneme Geçiş ve Demokrasi -Ekonomik Gelişme Göstergeleri.....	79
Tablo 5.7: Türkiye'de 27 Mayıs 1960 Darbe Dönemi ve Demokrasi- Ekonomik Gelişme Göstergeleri	80
Tablo 5.8: Türkiye'de 12 Mart 1971 Muhtırası Demokrasi - Ekonomik Gelişme Göstergeleri.....	81
Tablo 5.9: Türkiye'de 12 Eylül 1980 Darbe Dönemi ve Demokrasi- Ekonomik Gelişme Göstergeleri.....	81

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	:Adı Geçen Eser ve Ibid
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
AİMH	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
HSYK	: Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulu
HSK	: Hâkimler ve Savcılar Kurulu
IMF	:Uluslararası Para Fonu
FP	: Fazilet Partisi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYH	: Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
G20	: Gelişmiş ekonomisi büyük ülkeler
KBG	: Kişi Başına Gelir
MNP	: Milli Nizam Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Geliştirme Teşkilatı
RP	: Refah Partisi
SHP	: SosyalDemokrat Halkçı Parti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

1. GİRİŞ

Ülkemiz gündeminin özellikle son yıllarda en önemli konularından birisi “başkanlık”, “cumhurbaşkanlığı” gibi hükümet sistemi arayışları olup, bu arayış Türkiye’de uzunca bir dönem gündemi meşgul etmiş ve yoğun tartışmalara sebep olmuştur.

Bu tartışmalar MNP-MSP-MHP iktidar dönemlerinde başlamış olmakla birlikte sekizinci Cumhurbaşkanımız Turgut Özal döneminde ülke gündeminde ciddi şekilde yer almıştır. Sonrasında cumhurbaşkanı seçilen Süleyman Demirel tarafından tekrar gündeme getirilse de pek fazla ilgi görmemiştir. Epeyce bir aradan sonra Ak Parti lideri Recep Tayyip Erdoğan tarafından başkanlık sistemi tartışmaları tekrar açılmış ve Başbakan Erdoğan’ın 21.04.2003 tarihinde yaptığı konuşma ve sonrasında günümüze kadar siyasi gündemde ki yerini korumuştur.

Parlamente sistemin yeniden düzenlenmesi veya yeni hükümet sistemi uygulanması gerektiğini ifade eden kesimlerin açıklamalarında öne çıkan nedenler, bir şekilde ülkede kronikleşmiş demokrasi sorununa işaret etmekte olup yaşanan yönetim sistem değişikliği tartışmaları, ancak siyasetin demokratikleşmesi, şeffaflaşması çerçevesinde bir anlam kazanabilecektir. İlgili çevrelerce uzunca süre yapılan tartışmalardan çıkarılan sonuçlara göre, Türkiye’de sistem değişikliği arayışının en temel sebeplerini şöyle ifade edebiliriz.

- i. Türkiye’de uygulanan parlamente sistem kurgusunun, bürokratik vesayeti hâkim kılma üzerine inşa edildiği,
- ii. Çok partili hayata geçişten itibaren her on yıl da bir sistemin darbelere maruz kalarak demokrasinin devre dışı kaldığı,
- iii. 2002 yılından günümüze kadar seçilmiş demokratik güçler ile vesayet odakları arasında yaşanan mücadelede, parlamente sistemin dönüşüme uğradığı ve bu dönüşümle birlikte hem parlamente sistem hem başkanlık sistemi özelliği taşıyarak mevcut sistemin belirsizliğe girdiği,
- iv. 2007 sonrası yaşanan dönüşümlerle birlikte cumhurbaşkanını halkın seçmesi sonucu yürütmede çift başlılık sorununun ortaya çıktığı,

- v. Cumhurbaşkanlığı makamının yetki sorumluluk dengesizliğinin daha da arttığı ve bu durumun demokrasi açığına yol açtığı,
- vi. Mevcut parlamenter sistem yapısının atanmışları seçilmişlerin önüne koyan uygulamaları ile antidemokratik bir görünüm sergilediği ve bu durumun ülkede hızlı, verimli ve etkin bir yönetim uygulanmasını güçleştirdiği şeklindedir.

Bu iddialar daha detaylı ele alındığında ortaya çıkan, ülkemizdeki sorunun pratik düzeyde bir siyasi kurumsallaşma sorunu olmaktan çok, ciddi manada “yapısal sorunlarımız” olduğuna işaret etmektedir.

Ülkemizin kuruluş yıllarına baktığımızda cumhuriyetle birlikte ulus devlet düzenine geçiş yaşanmış fakat hem devlet millet kaynaşmasını sağlayacak, hem de toplumsal farklılıklarımızı güvence altına alarak, örnek alınan batı dünyası gibi demokratik bir yönetimi tesis edecek bir siyasi yapısal değişim tam olarak gerçekleştirilemediğinden, ülkemizde siyasi otorite krizleri maalesef sürekli baş göstermiştir.

Kuruluşundan itibaren devletin kontrolünü ele geçiren bürokratik üst kesim, parlamenter yönetim sistemi kurmasına rağmen, bu sistemi kendi vesayetini sürdürecektir şekilde kurgulamış ve gerçek demokratik siyaseti bir şekilde devre dışı bırakmıştır. Bu durum devlet karşısında milleti ayrıştırarak, özellikle koalisyon hükümetleri döneminde (koalisyonlarında kısa vadeli olması nedeniyle) siyasette demokrasi açığı oluşturmuş, ekonomimiz yeterince gelişmemiş ve Türkiye için son derece önemli olan ulusal güvenliğimiz dışa bağımlı hale gelmiş ve beraberinde daha birçok önemli sorunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI KAPSAMI ve ÖNEMİ

Bu tez çalışmamızda; başkanlık sisteminin doğuşu, tarihsel gelişimi, özellikleri, ABD başkanlık sistemi çerçevesinde sistemi meydana getiren yasama, yürütme ve yargı erkleri ile bu erkler arasındaki güçler ayrılığına yönelik ilişki ve bu ilişkide fren ve denge mekanizmalarının rolü ve etkililiği incelenecektir.

Ayrıca Türkiye’de sistem değişikliğine neden gereksinim duyulduğu, mevcut parlamenter sistemin sorunları ile başkanlık sisteminin Türkiye’ye uygulanabilirliği, olası fayda ve mahzurları üzerinde detaylı durularak anlatılacaktır.

Bu çerçevede tezimizin ikinci bölümünde; başkanlık sisteminin ortaya çıkışı, özellikleri, olumlu ve olumsuz yönleri üzerinde durulmuş ve parlamenter sistem ile başkanlık sistemi arasındaki farklar ortaya konmuştur.

Tezimizin üçüncü bölümünde; başkanlık sisteminin model ülkesi ABD olduğundan, ABD başkanlık sistemi, temel unsurları, organları, yasama, yürütme ve yargı erkleri incelenmekte, ABD başkanlık sisteminde güçler ayrılığı ve erkler arası ilişkilerde fren ve denge mekanizması ile Amerikan siyasetinde yer alan siyasi partilere yer verilmektedir.

Dördüncü bölümde ise; Türkiye'nin siyasal rejim geçmişi anayasal dönemler itibariyle incelenerek, parlamenter sistemin analizi yapılmış, yaşanan sorunlar ve yürütmenin güçlendirilmesi çabalarından bahsedilmiştir.

Tezimizin beşinci bölümünde ise; Türkiye'de yoğun tartışmalara neden olan ABD Başkanlık sisteminin Türkiye'de uygulanabilirliği üzerinde durularak, başkanlık sisteminin gerekli olduğu savları ile karşıt görüşler, Türkiye'nin özel durumu, başkanlık hükümet sisteminin sağlayacağı olası faydalar ile mahzurlu yanları, Türkiye'de yaşanan siyasi otorite krizine çözüm olması yönünde demokrasimize etkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu bölümde 2007 Anayasa değişikliği sonrası oluşan hükümetin niteliği ile parlamenter sistemde ortaya çıkan sorunlar, sistem değişikliği tartışmalarının hız kazanması gerekçeleri ve yapılan itirazlar ortaya konmuştur.

Tez çalışmamız beraberinde Türkiye'de 16 Nisan referandumu ile Cumhurbaşkanlığı Sistemi kabul edilmiş olduğundan yeni uygulanacak sistemin özelliklerinden, işleyişinden ve ABD Başkanlık sistemi ile olan farklılıklarından bahsetmemiz gerekmiştir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanlığı Sistemini genel olarak altıncı bölümde anlatılmıştır.

Tezimizin Değerlendirme ve Sonuç bölümünde ise; çalışmamızın genel bir değerlendirilmesi yapılarak, Türkiye'nin siyasi sistem arayışı çerçevesinde geldiği nokta ve bu noktada yeni sisteme ilişkin değerlendirme ve yorumlarımız ile çalışmamız sonlandırılacaktır.

1.2 ARAŖTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada hedeflenen amaçlara ulaşılabilmesi için esas olarak literatür taraması yapılarak niceliksel yöntem metodunun uygulanması tercih edilmiş ve bu hususta konuya ilişkin kitaplar, makaleler, tezler, bildiriler, gazeteler, internet kaynakları vb. birçok yayınlardan faydalanılmıştır.

2. BAŞKANLIK SİSTEMİ’NİN DOĞUŞU VE TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1 BAĞIMSIZLIK ÖNCESİ DÖNEM

1492 yılında Amerika’ya ayak basan Christopher Columbus’un yenedünya keşfi ile Avrupa Kıtasından Amerika Kıtasına göç dalgası başlamıştır. Kıtaya daha sonraki yüzyıllarda pek çok Fransız, İspanyol göçmen gelip yerleşmişler ancak İngilizler’in Amerika’ya gelmesi, kıtanın tarihçesi açısından İspanyollardan ve Fransızlardan çok daha kalıcı ve belirleyici etkiler bırakmıştır.

1624-1732 yılları arasında İngiltere ile Amerika’da bulunan yeni İngiliz yerleşimcileri arasında “Sömürge Kontratları” imzalanmış ve yönetilenler ile yönetenler arasındaki yazılı anlaşmaya dayalı bir siyasi gelenek böylece oluşmaya başlamıştır. Sömürgeler İngiliz kanunları çerçevesinde ve İngiltere Krallığı’nın otoritesinde yönetilmişlerdir.

İngiltere genel anlamda tüm sömürgelerine daha gevşek bir tutum izlemekte olup bu durum Amerika’daki yeni sömürgeleri içinde geçerli olmuş ve bu tavır sömürgelerin kısmen özgür ve özerk bir biçimde gelişmelerine olanak sağlamıştır. İngiltere Kralı sömürgelerine kendilerini temsil edecek oldukça geniş yetkilere sahip valiler de atamıştır.

Sömürgeler siyasal alanda bu rahatlıkları ve İngiliz yönetimi altında olmanın verdiği ekonomik avantajlarla dış tehditlerden uzak, kendi tarım ürünlerini pazarlama imkânı bularak ekonomik alanla gelişmeye başlamış hatta Amerika’ya yerleşen göçmenler kendilerini İngiltere’nin bir parçası gibi görerek bu durumdan memnun dahi olmuşlardır.

Ancak zamanla bu memnuniyet uzun sürmemiş ve Amerika’nın bağımsızlığını ilan etmesine kadar sürecektir sıkıntılar baş göstermiştir. Sıkıntıların ilk sebebi yıllar içinde “Amerikan” kimliğinin oluşmasıdır. Yani Avrupa’nın değişik farklı bölgelerinden gelen İskoçlar, Almanlar, Protestan Fransızlar ve diğerleri ilk zamanlarda karmaşık bir yapı oluştururken zamanla kendilerini “Amerikalı” olarak tanımlamışlardır.

Diğer bir sebep İngiltere’nin Amerika’da ki sömürgelerine yönelik siyasi tutumu zamanla değişerek sertleşmiş, ayrıca 1763 yılında İspanya ve Fransa ile yaptığı savaşı kazanmasından dolayı İngiltere, gücünü egemenliğini kıtada iyice pekiştirerek

hâkimiyetini artırmış ve savaşta yaptığı harcamaları karşılamak adına sömürgelerine çok ciddi vergisel yükler getirmiştir.

İngiltere'nin tek taraflı olarak getirdiği bu vergi yükleri 1764 yılında Şeker Yasası, 1765 yılında Pul Yasası, 1767 yılında Townshend Gelir Yasası olarak tek taraflı baskıcı uygulama ile ortaya çıkmış ve sömürge halklarının çok büyük tepkisine yol açmıştır. Bu tepkiye yönelik gerçekleştirilen ilk eylem Amerikan tarihinin akışını değiştirecek “Boston Çay Partisi”¹ olarak alınan bir olayla başlamıştır.

Bu olay sonrasında, farklı çıkarlara sahip birbirleriyle çatışan ve rekabet eden toplumsal sınıfların tümü, bu direnişe katılmış ve Amerikan sömürgelerinin İngiltere'den bağımsızlıklarını kazanmaları yolunda birlik olmalarını sağlamıştır. Siyasal birliğin sağlanması ve ortak tepki gösterilmesi Amerikan Devriminin başarıya ulaşmasında çok önemli bir etken olmuştur.

2.2 KITASAL KONGRELER ve BAĞIMSIZLIK İLANI

Boston Çay Partisi eylemi İngiltere tarafından çok sert karşılanarak boston limanı kapatılmış, geniş yetkilerle donatılan askeri bir vali atanarak “Zorlayıcı Yasalar” olarak adlandırılan sert önlemler devreye girmiştir. Sömürgeler ise dayanılmaz olarak gördükleri bu yeni yasalar karşısında İngiltere'ye karşı ortak bir tutum belirlemek amacıyla 1774 yılında toplanarak “Birinci Kıtasal Kongre” ile kendi içlerinde her sömürgeye bir oy hakkı vererek eşit temsil olanağı sağlamış ve “Amerikan Halkları Bildirgesi”ni oluşturmuşlardır.

Bu bildirge ile her sömürge kendi iç işlerini düzenleme konusunda geniş yetkiler kazanmış, yerleşimciler yaşama, özgür olma, mal edinme hakları edinmiş ve bu haklar güvence altına alınmıştır. Fakat İngiliz hükümeti bu bildirmede yer alan maddeleri yok hükmünde sayarak kabul etmemiş ve sömürgelerin isteklerini dikkate almamıştır.

Bunun üzerine sömürgeler 1775 yılında “İkinci Kıtasal Kongre” toplayarak İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşı verilip verilmemesini tartışmışlardır. Bu sırada ünlü düşünür

¹İngilterenin koyduğu vergileri protesto etmek amacıyla 16.12.1773 tarihinde Kızılderili kılığına giren Amerikalılar, Boston limanında demirlemiş ve içi İngiltere'den getirilmiş 342 sandık çayla dolu 3 gemiye girilmesi ve tüm sandıkların denize dökülmesi olayıdır.

Thomas Paine “Sağduyu” isimli bir kitap yayınlayarak Amerika’da İngiltere’den bağımsız bir cumhuriyet kurulmasını savunmuştur. Kitap kısa sürede tüm sömürgelere yayılmış ve İngiltere’ye karşı yürütülen bağımsızlık savaşına çok büyük bir ivme katmıştır.

Kongrenin ardından 4 Temmuz 1776’da ikinci “Bağımsızlık Bildirgesi” yayınlanmıştır. Bu sırada İngilizlere karşı da bağımsızlık savaşı devam ettirilmiş ve nihayet 1777’de “Üçüncü Bir Kıta Kongresi” düzenlenmiştir. Bu kongrede koloniler bir konfederasyon oluşumuna karar vererek 1781’de Amerika’nın ilk anayasası sayılabilecek olan konfederasyonun yasalarını kabul etmişlerdir. Bu hukuksal metinde ilk defa “Amerika Birleşik Devletleri” adı kullanılmıştır.²

Kıta Kongresinin (Continental Congress) Philadelphia’da düzenlediği toplantıya Washington, Benjamin Franklin, John Adams, James Madison gibi kurucu liderlerin önderliğinde elli bir kişi katılmış ve bu kongrede Britanya’nın veto yetkisinin saklı kalması ile birlikte yasama yetkisinin kongreye ait olması kabul edilmiştir. Kongre sonunda Thomas Jefferson’ın hazırladığı “Birleşik Devletler Bağımsızlık Bildirgesi” yayınlanmıştır.

Bağımsızlık bildirgesinde temel hakların, özgürlüklerin ve mal edinmenin güvence altına alındığı ve bu yolda hükümet kurmak dâhil her türlü mücadelenin verileceği belirtilmiştir.³

Bu belge ile eski İngiliz sömürgeleri birer bağımsız ülke olarak konfederal yapı içinde bir araya gelmişlerdir.

2.3 KONFEDERASYON FEDERASYONA GEÇİŞ

Konfederasyonu oluşturan devletlerin verdikleri mücadeleler sonucunda hemen hemen her alanda egemenlikleri var fakat merkezi yasama ve yürütme organı olarak oluşturulmuş Kongre’nin ise yetkileri ve yaptırım gücü yok denecek kadar azdı. Kongre,

² Günel,E., 2012. Hükümet Sistemleri ve Türkiye’de Başkanlık Sistemi Arayışları.2.Baskı.İstanbul: Hükümdar Yayınları,ss.22-23

³ Günel,E., 2012. Hükümet Sistemleri ve Türkiye’de Başkanlık Sistemi Arayışları.2.Baskı.İstanbul: Hükümdar Yayınları,ss.21-22.

üye devletlerden vergi toplayamıyor ve bunun sonucu olarak mali sıkıntılar yaşıyordu. Ayrıca Kongrenin ticari alanda önünde engeller var ve her üye devlet kendi aralarında yürüttükleri ticarete tamamen serbesttiler. Birbirlerinin mallarına vergiler koyuyor, ticari anlaşmalar yapıyor, her devlet kurallarını kendisi belirliyor, gümrük vergileri koyabiliyor ve istediği gibi artırabiliyordu. Zamanla bu durum ciddi sıkıntılar oluşturmaya başladı ve doğrudan veya dolaylı ticaret yapan gruplar arasında rahatsızlık baş gösterdi.

Ticaretin daha kontrollü, tutarlı ve belirgin kurallar içinde yapılmasını isteyen büyük toprak sahipleri, üreticiler, tüccarlar, malların ulaşımı sağlayan nakliyeciler bu uygulamanın değişmesi yönünde taleplerini ortaya koymaya başladılar. Ayrıca para birimi konusunda sıkıntılar vardı. Her üye devlet kendi parasını basıyor ve Kongre'nin bu durumlar karşısında hiçbir düzenleme yetkisi bulunmuyordu.

Tek para sisteminin olmayışı bankacılık ve kredi işlemlerini sekteye uğrattı, uluslararası ticaret yapmak giderek zorlaşmıştı. Tüm bu sorunlar yaşanırken güçlü bir yürütme organının olmayışı mevcut durumda kargaşaya yol açmakta, kongre etkisiz kalmakta ve konfederasyona başkanlık edecek bir siyasal yapının olmaması nedeniyle sorunlar giderek artmaktaydı. Ayrıca yargı konusunda da ciddi sıkıntılar yaşanıyor, devletlerin kendi aralarında çıkan hukuksal sorunları çözmede kongre yine yetersiz kalıyordu.

Bu sorunlara ilave olarak sosyal alanda da huzursuzluklar çıkmış, İngiltere'ye karşı gösterilen bağımsızlık savaşında tek vücut olabilmeyi başarmış çeşitli sosyal sınıflarda, çözümler, kopmalar, çekişmeler giderek daha belirgin hale gelmişti. Köle sahipleri, tüccarlar, toprak sahipleri, işçiler, kentliler vb. sosyal gruplar arasında sınıfsal farklılıklar ve çıkar çatışmaları iyice artmıştı. Zamanla sosyal gruplar arasında isyanlar, vergilerin yüksekliğinden yakınmalar, topraklarını kaybetmek istemeyen çiftçilerin ayaklanmaları baş gösterdi. Fakat Kongre'nin bu ayaklanmaları bastıracak ne gücü ne de ordusu vardı ve bu durum merkezi bir hükümetin kurulması gerekliliğini çok net ortaya koyuyordu.

Ayrıca uluslararası alanda da konfederal yapı bazı sorunlara yol açmakta ve Avrupa Devletleri bu durumu kendi lehlerine kullanmaya başlamışlardı buna mukabil konfederasyon maddeleri yaşanan sorunların çözmede yetersiz kalıyordu. Tüm bu nedenlerden dolayı belirli bir reforma gidilmesi gerektiği düşünüldü ve 1787 yılında Philadelphia'da bir Konfederasyon Kongresi toplandı.

Toplantıda; Üye devletlerin kongrede temsil edilmeleri, yürütme erkinin yapısı, kölelikle ilgili düzenlemeler ve üye devletlerin merkezi devletle olan ilişkileri olmak üzere dört temel husus öne çıktı.

Üye devletlerin Kongre’de temsil edilmeleri ile ilgili olarak da iki farklı plan ortaya atıldı. Bunlar; “Virginia Planı” ve “New Jersey Planı”dır.

Virginia Planı daha sonra ABD Anayasasının babası olarak da anılan James Madison tarafından hazırlanmış ve eyaletlerin Kongre’de nüfusları ile orantılı olarak temsil edilmelerini esas almaktaydı. Bu plan nüfusça fazla olan eyaletlerin lehine olduğu için küçük eyaletlerce kabul edilmedi.

New Jersey Planı ise William Patterson tarafından hazırlandı ve her eyaletin Kongre’de eşit sayıda temsilcisi olması gerekliliğini savunuyordu. Bu tür bir temsil biçimi ise küçük eyaletlerin oldukça lehine olacağı için büyük eyaletler tarafından kabul edilmedi. Farklı yaklaşımlara fikir ayrılıklarına rağmen yapılan görüşmeler “Büyük Uzlaşma” ile sonuçlandı.

Buna göre Amerikan Kongresi, yasama yetkileri açısından eşit güce sahip iki kanattan yani “Temsilciler Meclisi” ve “Senato’dan oluşacaktı.

Alt kanat olan Temsilciler Meclisi’nde eyaletler nüfusları ile orantılı olarak, üst kanat olan Senato’da ise nüfuslarından bağımsız olarak eşit sayıda (iki) senatör ile temsil edilecekti. Devam eden tartışmalarda konfederasyonda belirsiz olan yürütmenin başı olarak “Başkan” olması gerekliliği karar bağlandı. Bu sefer başkanın nasıl seçileceği konusu tartışıldı ve Başkan seçimi konusunda çözüm olarak başkanın, delegelerini halkın doğrudan seçtiği bir “Seçim Kurulu” (The Electoral College) tarafından seçilmesi karara bağlandı.

Diğer konularında düzenlenmesi ile sonuç olarak anayasal bir çerçeve içinde yetki, sorumluluk ve siyasi gücün, merkezi hükümet ile eyalet hükümetleri arasında paylaşıldığı yeni bir “Federal Yapı” üzerinde uzlaşma sağlandı.

Tarihsel süreç olarak bahsettiğimiz Başkanlık sisteminin doğuşu ve gelişiminde bundan yüzyıllar önce Philadelphia’da bir araya gelen üyelerin son derece akıllı, uzlaşmacı, hak

ve özgürlükler korunarak birlikte güç olabilmeyi sağlamaları ve bu sistemi kurmaları çok büyük önem arz etmektedir. Çünkü gördüğümüz üzere her sorun yeni fikirler ve uzlaşi ile çözülerek, yasama yürütme ve yargı erkleri oluşturulmuş ve bu erklerin bağımsız olması sağlanmıştır.

Anayasa'nın kabulü ile Federal Devlet oluşturularak sistemin temelleri atılmıştır. Devam eden süreçte anayasanın birey haklarına yer vermediği eleştirisi üzerine 1789'da toplanan hukukçular, "Haklar Beyannamesi" (*Bill of Rights*) olarak bilinen on maddelik değişikliği de anayasaya ilave etmişlerdir.

2.4 BAŞKANLIK SİSTEMİ'NİN ÖZELLİKLERİ

Sistemin kurucuları Amerika'da temel yapı taşlarını belirlerken üç nokta üzerinde durmuşlardır. Bunlar;

- i. Yazılı bir anayasanın gerekliliği,
- ii. Halk egemenliği,
- iii. Sınırlandırılmış hükümettir.

Buna göre başkanlık sistemi, kuvvetler ayrılığı prensibini keskin bir şekilde uygulamak üzere düzenlenmiş, yasama yürütme ve yargı olarak devleti meydana getiren kuvvetlerin birbirini kontrol etmesini sağlayan temsili bir hükümet sistemidir.

Bu sistemde yürütme organına güçlü yetkiler verilmiş olup yasama ve yürütme kuvvetleri birbirinden mutlak şekilde ayrılmıştır.⁴ Yasama ve yürütme organlarının seçimleri de ayrı olarak yapılır ve birbirlerinden bağımsızdırlar. Bu organlar seçildikten sonra birbirlerinin varlıklarına müdahale edemezler.

Ülkede halk tarafından seçilmiş başkanın⁵ olağanüstü yetkileri olup tüm kamu kurumları bir şekilde doğrudan ya da dolaylı başkana bağlıdır. Anayasal sistem içinde yasama ve yürütmenin güçleri birbirlerine eşit ya da dengeli bir şekilde düzenlenmiştir. Kuvvetler ayrılığı ilkesi sert bir şekilde uygulanmaktadır, fakat başkanın yasama kararlarını veto

⁴Aldıkaçtı, O., 1960.Modern Demokrasilerde ve Türkiye'de Devlet Başkanlığı. İstanbul. ss.142

⁵Amerika Birleşik Devletleri'nde başkan esasen iki-dereceli bir seçimle seçilir. Ama pratikte ABD Başkanının halk tarafından seçildiği kabul edilmektedir (Teziç,E.,2009. Anayasa Hukuku.ss,446

hakkı bulunmaktadır ki bu durum sistem içinde yürütmenin daha ağır bastığını göstermektedir.

Bir sistemin başkanlık hükümeti sistemi olabilmesi için genel manada üç koşulu taşıması gerekmektedir.

Bu koşullar;

- i. Yürütme organının tekçi olması,
- ii. Devlet başkanının halk tarafından seçilmesi,
- iii. Devlet başkanının parlamentoya karşı siyasi sorumsuzluğunun olmasıdır.⁶

ABD’de federal devlet üç organdan oluşmaktadır. Yasama (kongre), yürütme (başkan) ve yargı (yüksek mahkeme).

Bu üç organda güçlü yetkilerle donatılmış olup, kendi alanları içerisinde bağımsız karar verme yönünde tam anlamıyla bir güçler ayrılığı sistemini yansıtabilmektedir. Daha öncede belirttiğimiz üzere bu sistemde yasama ve yürütme organları ayrı ayrı seçimlerle işbaşına gelirler.⁷

Güçlerin paylaşımını esas alan bu sistemde kurulan denge sayesinde organların mevcudiyeti tehlikeye girmemektedir. Başkanlık sisteminin doğuşu bölümünde de belirttiğimiz üzere sistemin temelini; çatışmaları önlemek ve temsilde adaleti sağlamaya yönelik bir denge oluşturmak ve organlar arasında uzlaşmayı temin etmek olduğu görülmektedir.

Fakat her ne kadar bu denge hukuki açıdan söz konusu olsa da siyasi açıdan bakıldığında zaman icra organının tek temsilcisi olan başkanın yasama organına karşı üstünlüğü açıkça görülebilmektedir.⁸ Bu durumun anayasada verilmiş geniş yetkilerinin dışında, önemli

⁶ Uluşahin, N.,1999. Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi. Ankara: Yetkin Yayınları, ss.30

⁷ Tunç, H.,ve Yavuz, B.,2009.Avantaj ve Dezavantajlarıyla Başkanlık Sistemi.Ankara:TBB Dergisi.Sayı: 81, ss. 7

⁸ Çam, E., 2000. *Çağdaş Devlet Sistemleri*. İstanbul: Der Yayınları. ss,88

sebeplerinden biri de başkanın halk tarafından seçilmesi ve bu bakımdan parlamento'ya karşı kendini borçlu hissetmemesidir.

Bir başka ifade ile kuvvetler ayrılığı ilkesi, ABD sisteminin temel prensiplerinden biridir. Fakat teoride sert kuvvetler ayrılığına dayanan bu sisteme, pratikte “*kuvvetlerin işbirliği*” demek de mümkündür.⁹ Gerçekten de sistemin işleyişi analiz edildiğinde, kuvvetler arasındaki işbirliğinin üst düzeyde olduğu görülecek olup birçok önemli yazar da bu yönde fikir beyan etmiştir.¹⁰

Anayasayı hazırlayanlar kuvvetler ayrılığının, suiistimallere karşı en büyük garanti teşkil edeceğini, diğer organları frenleyeceğini ve dengeli bir sistem kuracağını düşünmüşlerdir.¹¹

Dünyada başkanlık sistemini uygulayan birçok ülke olmasına rağmen ABD’de olduğu gibi başarılı oldukları söylenemez. ABD’de bu sistemin başarılı olmasının nedenleri arasında; halkın yönetim konusunda bilgili olması, sosyal ve kültürel olarak altyapının sağlam olması, seçmenler arasında uç manalarda kutuplaşmaların yaşanmaması, mevcut partilerin çok katı ideolojide olmaması ve çift partili sistem oluşu sayılabilir.

Ayrıca, ülkenin bulunduğu coğrafi konum sebebiyle tehlikeli komşulara sahip olmayışı ve lobi sisteminin mevcudiyeti de sistemin başarılı şekilde çalışmasına katkı sağlamaktadır.

ABD’de içişleriyle ilgili önemli yetkilerin eyaletler tarafından kullanılması, başkanın demokrasi dışı eğilimlere yönelmesini bir şekilde önlemektedir. Sistemin önemli

⁹ Yanık, M.,1997. Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. İstanbul: Alfa Yayınları. ss,33

¹⁰ Ünlü Fransız hukukçusu Georges Vedel, Ali Fuat Başgil vb. yazarların fikirleri için bkz. Kubalı, H. N.,1971. Anayasa Hukuku Dersleri. İstanbul,ss.370; Bağgöl, A. F., 1960. Esas Teşkilat Hukuku. İstanbul, ss.324

¹¹ Edvard, K., – Hawley, J.,1960.Amerikan Hükümet Sisteminin Umumi Hatları.(çev. İlhan Lütem), AÜHFD. c.17, Sayı:14, ss.87

parçalarından olan lobiler de başkanla kongre arasında bağ işlevi sağlayarak, bir çeşit arabuluculuk vazifesi üstlenmektedir.¹²

Başkanlık hükümeti sistemini incelerken uygulanan tek bir modelden bahsetmek mümkün değildir. Her ülkenin başkanlık modeli kendi şartları ve siyasi geleneklerine göre çeşitlilik gösterebilmektedir. Örneğin batılı ülkelerde uygulanan modellerde, kritik kararlarda başkanın meclise danışmasını gerekli görülürken, doğu ve Afrika ülkelerinde ise daha çok diktatörlüğe benzeyen uygulamalar olduğu görülebilmektedir.

Başkanlık sisteminde yasama tarafından onaylanmış bir kanun başkan tarafından sadece bir kez veto edilebilir, yüksek yargı atamaları dâhil olmak üzere yüksek kamu görevlisi atamalarının tamamı başkanın yetkisindedir. Bazı ülkelerde başkanlar birden çok defa seçilme hakkına sahipken ABD de başkanlar en fazla iki dönem seçilebilir.

2.4.1 Asli Özellikleri

Başkanlık sisteminde yürütme tek başlıdır ve başkan yürütme yetkisinin tek sahibidir. Başkan kongreye karşı bağımsızdır, anayasa ile belirlenmiş görev süresine sahiptir ve bu süre boyunca anayasal düzenlemelerle yani “impeachment”¹³ dışında yasama organı tarafından görevinden uzaklaştırılması mümkün değildir.

Başkan sadece seçmene karşı sorumludur. Kongre başkana müdahale edemediği gibi başkanda kongreye karışamaz ve fesih yetkisi de yoktur. ABD’de olmayan bu fesih uygulaması bazı Latin Amerika ülkelerinde görülebilmektedir.

Diğer bir özellik, yürütme yetkisinin tek sahibi başkan olduğu için parlamenter sistemde görülen kolektif yürütme organı yoktur. Başkan tek başına otorite ve nüfuz sahibidir, hukuksal yetkiler olarak oldukça güçlüdür.

Başkanlık sistemin bir diğer asli özelliği, başkanın meclis içinden seçilmesi değil doğrudan doğruya seçimle halk tarafından belli bir dönem için yetkilendirilmiş olmasıdır.

¹² Kuzu, B., 2011. *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, ss.43, bu konuda bkz. Bayramoğlu, N., 1985. Amerika Birleşik Devletleri’nde Lobi Faaliyetleri, Ankara

¹³ Impeachment (suçlama); Başkanın cezai sorumluluğuna yol açabilecek yasama meclisi soruşturması

Gücünü halktan alan başkanın görev süresi boyunca devam edebilmesi için başka hiçbir organın desteğine, onayına ihtiyacı yoktur. Yani meclisten parlamenter sistemde olduğu gibi güvenoyu alması gerekmez, dolayısı ile yasama organına karşı sorumluluğu da yoktur.¹⁴

ABD haricinde, yürütme erki içerisinde devlet başkanlığı ve hükümet başkanlığı görevini bir kişinin icra etmesi ve bu kişinin doğrudan halkın oyuyla seçilip meclise karşı sorumsuz olması dikkate alındığında, dünya üzerinde yaklaşık elliye yakın devletin başkanlık sistemiyle yönetildiği görülmektedir.¹⁵ Ancak bu ülkelerdeki hükümet sistemleri incelendiğinde, başkanlık sisteminin tam manasıyla ABD’de başarılı bir şekilde uygulandığı söylenebilir.

2.4.2 Tali Özellikleri

Başkanlık sisteminde tali özellikler olmazsa olmaz şartlar değildir, yani bu özelliklerin olmaması sistemi başkanlık sistemi olmaktan çıkarmaz.

Tali Özellikler;

- i. Yasama organı, başkanı güvensizlik oyuyla düşüremediği gibi başkan da yasama organını feshedemez.
- ii. Kuvvetler ayrılığı gereği aynı kişi hem yürütmede hem de yasamada görev alamaz. Başkan bakanlarını yasama organı dışından seçmek zorundadır.
- iii. Başkan yasama organının çalışmasına katılamaz ve görüş bildiremez. Hatta yürütmenin temsilcileri dahi mecliste bulunamaz.
- iv. Başkan meclisi tatile sokamaz, meclisin toplanmasını engelleyemez, kanun teklif edemez. Kısaca meclis toplanma hakkı, çalışma hakkı gibi hususlarda tam bağımsızdır.

¹⁴ Uluşahin, N.,1999. Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi. Ankara:Yetkin Yayınları, ss. 30

¹⁵ Bu ülkeler, Arjantin, Şili, Benin, Brezilya, Kolombiya, Kosta Rika, Kıbrıs Rum Kesimi, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, El Salvador, Gana, Guatemala, Honduras, Malavi, Meksika, Namibya, Nikaragua, Nijerya, Palua, Panama, Paraguay, Filipinler, Uruguay, Venezuela gibi ülkelerdir.

2.4.3 Başkanlık Sisteminin Tanımlayıcı Kriterleri

Başkanlık sisteminin Sartori'ye¹⁶ göre zorunlu kriterleri şunlardır.

- i. Başkan doğrudan veya dolaylı olarak süreli bir şekilde halk tarafından seçilmelidir.
- ii. Yürütmenin (başkan) meclisin oyuyla atanması veya düşürülmesi mümkün olmayacaktır.
- iii. Başkan yürütme organını yönlendirebilecektir.

Bu üç unsurun birlikte olması kaydıyla ancak gerçek bir başkanlık sisteminden bahsedilebilir.¹⁷

2.5 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN GENEL HUKUKİ ÖZELLİKLERİ

Başkanlık sisteminde, sistemi oluşturan organlar arasında bağımsızlık vardır. Erkekler birbirini denetler ama yürütme erkine üstünlük tanınır.

Meclis, hükümeti kendi bünyesinde barındırmaz, kadrolar farklıdır ve bu özelliği ile meclis bir “parlamento” değildir.

Anayasa tüm organlar için yetki kaynağıdır. Yasama ve yürütme doğrudan veya dolaylı olarak halk seçimi ile iktidara gelirler.

Halk tarafından seçilen yürütme ve yasama organları bağımsız olarak yetkilerini kullanırlar. Hükümet meclis içinden çıkmadığı için meclise karşı siyasi sorumluluğu yoktur. Organlar birbirini feshedemez, hükümet yaptığı politikalar nedeni ile seçmene karşı sorumlu olduğundan bu politikalar gereği meclisin yürütme organını azletme yetkisi yoktur.

Kurulan denetim mekanizmaları gereği hükümet ve meclis yönetim görevlerini yaparken işbirliğine ihtiyaç duyarlar. Örneğin başkanın yapacağı atama kararlarında Meclisin onayına ihtiyaç duyması gibi.

¹⁶ Demokrasi ve karşılaştırmalı siyaset alanlarında çalışmaları bulunan ünlü İtalyan siyaset bilimci.

¹⁷ Giovanni S.,1997.Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği, (Çev.Ergun Özbudun). Ankara: Yetkin Yayınları, ss.117-150

Yürütme organı tekdir. Başkan yardımcıları ve bakanlar Başkan tarafından atanır. Bu kişilerin meclise karşı ortak ya da şahsi herhangi bir siyasi sorumluluğu yoktur.

2.6 BAŞKANLIK SİSTEMİNDE YÜRÜTME ORGANININ ETKİNLİĞİ

Amerikan anayasası Başkan'a yüksek otorite tanımlamakta olup Başkan sadece törenlerde selamlanan ve ziyaret sofralarında nutuk atan devlet reislerinden değildir. Siyasi, askeri, adli ve idari tüm üst düzey bürokratları atamak ve azletmek Başkan'ın yetkisindedir. Sadece bu durumdan mahkeme üyeleri istisna edilmiştir.(Kuzu 2011, s.22-23).

ABD Başkanının etkinliğini anlatmak için diğer erklerle olan ilişkileri şöyle özetlenebilir.

2.6.1 Başkanın Kongre İle İlişkileri

Başkan, Kongre'yi feshedemez fakat kongre üzerinde bazı hakları vardır. Başkan gerekli gördüğü zaman kongre toplantılarını uzatabilir, tatil döneminde kongreyi toplantıya çağırabilir. Kongreden çıkan kanunları veto etme hakkına sahiptir. Başkan, yeniden görüşülmek üzere kanun tasarılarını iade edebilir. Kongreye mesaj göndererek istediği kanunların gündeme gelmesini sağlayabilir. Tatil dönemi yaklaşıyor ise kanun tasarılarını askıya alarak, kanunu kendiliğinden veto etmiş olur.¹⁸ Başkan, Birleşik Devletlere karşı işlenmiş suçların cezalarını geri bırakma ve affetme yetkisine de sahiptir.

Başkan yardımcısı ise aynı zamanda Senato'nun başkanlığını yapar fakat oylamada ancak oylar eşit çıkarsa o zaman oy kullanma hakkına sahip olur.

2.6.2 Başkana Karşı Kongrenin Yetkileri

Başkan yürütmeyi hazırlar fakat bütçeyi onaylamak veya ret etmek yetkisi Kongreye aittir. Daha önce bahsettiğimiz gibi tüm üst düzey bürokratları atama yetkisi Başkanda olmakla birlikte yürürlüğe girmesi ancak Senatonun üçte iki çoğunlukla onaylaması ile olur. Aynı şekilde Başkanın yaptığı uluslararası anlaşmalarda Senatonun onayına tabidir.

¹⁸ Fendoğlu, H.T. 2015. *Türkiye'de Başkanlık Sistemi*. 1.Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları

Temsilciler meclisinin Başkanı suçlaması, Senatonunda (aynı zamanda Federal Yüksek Mahkemenin) yargılama yetkisi vardır ancak daha önce belirtildiği üzere bu ancak Başkan'ın vatana ihaneti halinde söz konusu olabilir. Kongre üyeleri Avrupa ülkeleri ile kıyaslanırsa daha etkindir, dokunulmazlıkları vardır. Senatonun, Başkanın sekreterlerini onaylama yetkisi vardır fakat uygulamaya baktığımız zaman Senatonun ortalama yirmi yılda bir Başkanın teklifini ret ettiği görülmüştür.

2.6.3 Başkanın Yürütme Fonksiyonu

Başkanlık rejiminin temel esprisi milli birliği hızlandıracak şekilde, etkin, güçlü, isabetli bir yürütme oluşturmaktır. Yürütmenin tam ve yetkili tek kişisi Başkan'dır.

Tüm bürokratları ve sekreterleri atama/azletme yetkisi başkanda olduğundan bu hakkını kullanır. Başkanın güçlü yürütme yetkisine atama kararlarına eleştirel yaklaşım veya olası sakınca, seçimde başkanı destekleyenlerin diğer sistemlerde de olduğu gibi başkan tarafından mükâfatlandırıldığı şeklindedir. (spoil sistem).¹⁹

2.6.4 Dış Politika ve Başkan

ABD'nde elli eyaletin (federe devletler) hepsi kendi işlerinde serbesttirler. Başkan seçimleri iki aşamalı olarak 4 yılda bir yapılmakta ve önce her eyaletten temsilciler seçilmektedir. Seçilen temsilciler ise Başkanı seçerler.

Her eyaletin kendi meclisi var olmakla birlikte işleri, dışişleri, yüksek adalet işleri, iletişim ve para politikası konularında federal hükümetin sorumluluğu vardır. Bu nedenle Başkan başkomutan sıfatıyla Ordu'nun başıdır.

Dış politikaları Başkan belirler, stratejik kararları alır, tek başına savaş kararı bile verebilir. (Örneğin; Başkan Kennedy, Küba'ya, tek başına verdiği kararla müdahale etmiştir.)

¹⁹ Spoil Sistem: Amerika Birleşik Devletlerinde uygulanan sistem olup, memurların iktidarla birlikte değişmesi usulü; kayırma sistemi

2.6.5 Başkanın Yargı Fonksiyonu

ABD'de, anayasayı korumak ve yüksek adalet işleri ile uğraşmak Federal Yüksek Mahkemenin görevidir. Federal Yüksek Mahkeme bir başkan ve sekiz üyeden oluşur.

ABD başkanı federal yüksek mahkemenin dokuz üyesini ömür boyu görev yapmak üzere atar fakat Senatonun üçte iki çoğunluk ile onaylaması gerekmektedir. Mahkeme üyelerin toplumdaki saygınlığı büyük olup, maaşları başkanın maaşına eşit seviyededir. Federal Mahkeme Başkanı, protokole göre Devlet Başkanından sonra ikinci sırada gelmektedir.²⁰

Anayasaya uygunluğu denetleyen Federal Yüksek Mahkeme tüm adliyelerin hiyerarşik üstü olup Amerikan Anayasaya sına göre, iyi hareket ettikleri sürece federal hâkimler ömür boyu görevlerine devam ederler.

2.7 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN TEMEL UNSURLARI

2.7.1 Yürütme ve Yasama Arasında Sert Kuvvetler Ayrılığı

Hemen her anayasa düzeninde hukuk devleti ve kuvvetler ayrılığı demokrasinin temel ilkelerini oluşturur. Modern demokrasilerde yasama, yürütme ve yargı olarak ayrılan kuvvetlerin bağımsız olarak varlıklarını sürdürmeleri önemlidir.

Amerikan Devlet Sistemi dengeye dayalı bir sistemdir. Bu denge arayışı insanların vazgeçilmez hak ve özgürlüklerinin devlete karşı teminat altına alınması düşüncesinden çıkmıştır. ABD Anayasası'nın kişi hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından ortaya koyduğu Federal ve Federe Devletleri sınırlayıcı yaklaşımı bunun en önemli göstergesidir.(Şıvgın 1997, s.45)

Başkanlık sisteminde, yasama ve yürütme halk tarafından doğrudan seçilir. Bu nedenle yürütme organı yasama organını feshedebilir ne de yasama organı yürütme organının görevine son verebilir. ABD'de yasama organı iki meclisli bir yapıya sahip olup başkanlık seçimlerinden ayrı bir seçimle göreve gelirler.

Yasama organı yürütme organının etkisinde kalmadığı için bazı önemli güçlere sahiptir. Başkanın atamalarını ret edebilir, gerekli hallerde başkanın azledilmesi için süreci

²⁰ (Çam. Devlet Sistemleri, s. 119.)

başlatabilir, başkanın onayladığı uluslararası anlaşmaları ret edebilir ayrıca bütçeyi onaylama yetkisi de yine yasama organına aittir.

Yürütme organı ise yasama üzerinde bazı önemli güçlere sahiptir. Başkan, Kongrenin çıkardığı yasaları veto edebilir, bu önemlidir çünkü Başkan'ın veto ettiği yasaı uygulamada geri çevirmek pek mümkün olmamaktadır. Başkan'ın veto yetkisi olduğu gibi kendi partisinden üyeler Kongrede yer aldığından Kongreye yasa önerisinde sunabilir.

Senato ve Temsilciler Meclisinin Başkan'ın çalışmalarını, bütçesini denetlemesi ve onaylama kararının kendisinde bulunması, kuvvetler ayrılığı ilkesinin işlediğine ve federal sistemde güçlü yürütme olmasına rağmen tüm yetkilerin Başkan'a verilmediğine işaret eder.

Kuvvetler ayrılığının en bariz uygulamalarından biri de aynı kişi hem yasama hem yürütme organında yer alamaz. Oysaki parlamenter sistemde bu durum son derece normaldir.

Bilindiği üzere parlamenter sistemde hükümet, meclisten yani yasama organından güvenoyu almak zorundadır. Başkanlık sisteminde kuvvetler ayrılığı gereği yürütmenin yasamadan güvenoyu alması gibi bir durum söz konusu olamaz.

2.7.2 Kuvvetlerin Birbirini Kontrol Etmesi

Başkanlık sistemi çerçevesinde güçler ayrılığı prensibi en temel ve sert biçimde uygulanmakla birlikte, bu güçlerin birbirlerini denetlemeleri ve yönetimde etkinliğinin sağlanması açısından, denetimin yanında birbirleri ile çalışmalarını kolaylaştıracak bir sistemin varlığı esas alınmıştır. (Aldıkaçtı 1960, s. 150-151)

ABD başkanlık sistemi kapsamında anayasayı yapanlar, bütün yetki ve otoritenin sadece başkanın elinde toplanmasını bireysel haklar ve özgürlükler bakımından bir tehdit olarak gördükleri için, mevcut endişelerini yönetim erklerinin ayrı, ancak eşit biçimde olmasını sağlayacak şekilde giderme yoluna gitmişlerdir.

ABD'nde anayasa ve kanunlarla yasama ve yürütme organları arasında kurumların görev ve yetkileri kesin bir biçimde ayrılmıştır. Bu iki erk bağımsızdır ve birbirlerini feshetme

imkânına sahip değillerdir. Sistemin işleyişi gereği hükümet oluşumlarında koalisyonlar yoktur. Hal böyle olunca yürütme organı istikrarlı bir şekilde icraat etme imkânı bulur fakat yürütme ile yasama arasındaki ilişkinin belirlenmesinde başkanla kongre liderleri arasında, önemli kararların alınmasında bir çeşit güç paylaşımı yaşanmaktadır. Konunun net anlaşılması adına bu konuda bazı yazarlarımızın görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

ABD başkanlık sisteminde yürütme ve yasama erklerine, birbirlerini dengelemek üzere çeşitli yetkiler tanınmıştır. Sistemde yer alan kuvvetler, parlamenter sistemdekine nazaran daha sert bir biçimde ayrılmaktadır (Koçak 2015, s. 53).

Yasama ile yürütme erklerinin yetki alanları oldukça net çizgiler dâhilinde belirlenmiştir. Erkler arasında oluşturulan denetim mekanizması vasıtasıyla erkler varlıklarını sürdürebilmektedir. Bahsi geçen denetim sistemine Montesquieu'ye atfedilmekte olan fren ve denge mekanizması ismi verilmiştir (Oruçlu 2008, s. 16).

Bu çerçevede katı güçler ayrılığının en önemli özelliği, kabinenin yasama organı içerisinden çıkmaması ve böylece yürütme ile yasamanın birbirlerinden tamamen bağımsız olmasının sağlanmasıdır (Koçak 2015, s. 33).

Katı güçler ayrılığı prensibinin bir neticesi olarak yasama ve yürütme erkleri birbirlerinden ayrı biçimde, farklı yöntemler vasıtasıyla ve direkt olarak halk tarafından seçilmek suretiyle göreve gelmektedir (Evcimen 1998, s. 317-318)

ABD'de sınırları çizilmiş yasama, yürütme ve yargı gücünün birbirlerini kontrol edebilmelerine yönelik düzenlemeler yapılmış ve kendi aralarındaki ilişkilerde bazı “frenleyici” ve “dengeleyici” mekanizmalar getirilmiştir.

2.7.2.1 Yasama organının yürütme üzerindeki temel güçleri

- i. Başkanın görevden alınması için gerekli süreci başlatma yetkisi,
- ii. Başkanın atamalarını onaylama yetkisi,
- iii. Başkanın veto ettiği yasaları yeniden çıkarma yetkisi,
- iv. Başkanın onayladığı uluslararası anlaşmaları reddetme yetkisi olarak sayılabilir.

2.7.2.2 Yasama organının yargı üzerindeki temel güçleri

- i. Alt düzey federal mahkemeleri oluşturup oluşturmamaya karar vermek,
- ii. Bu mahkemeleri feshetmek,
- iii. Federal mahkeme yargıçlarının görevden alınması sürecini başlatmak,
- iv. Başkan tarafından atanan federal yargıçları onaylamaktır.
- v. Bunlara ek olarak Kongre'nin Yüce Mahkeme'de görev yapacak yargıçların sayısını belirleme yetkisi de vardır.

2.7.2.3 Yürütme organının yasama üzerindeki temel güçleri

- i. Yürütme organı ise Kongrenin çıkardığı yasaları veto edebilir.
- ii. Kongre'ye kendi partisinden üyeler aracılığıyla yasa önerisi sunabilir.
- iii. Başkanın veto edeceği yasanın tekrar gündeme gelmesi çok zor olduğundan Başkanın bu yetkisi son derece etkili olmaktadır.

2.7.2.4 Yürütme organının yargı üzerindeki temel gücü

- i. Başkanın yargı organı üzerinde ki en önemli gücü bazı suçları affetme yetkisi ve
- ii. Federal hâkimleri atama yetkisidir.

2.7.2.5 Yargı organının yasama ve yürütme üzerindeki temel güçleri

- i. Kongre'den geçen yasaları yorumlamak
- ii. Anayasaya aykırılıkları durumunda geçersiz kılmak yargının yasama üzerindeki en önemli gücüdür.
- iii. Benzer şekilde yargı organı, yürütmenin tek temsilcisi olan başkanın eylem ve kararlarını da anayasaya aykırı bularak geçersiz sayabilir.

Başkanlık sistemi ile yönetilen bazı ülkelerde sistemin temel unsurları aşağıda ki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2.1: Ülke örneklerinde başkanlık sisteminin temel unsurları

Ülke	Devlet Yapısı	Meclis Seçim Sistemi	Parti Sistemi
ABD	Federal (50 eyalet ve özel statüye sahip başkent olan Washington DC)	Dar Bölge Seçim Sistemi	İki Partili Sistem
ARJANTİN	Federal (23 Eyalet ve Özel Bir Statüye Sahip Olan Başkent Buenos Aires)	Liste Usulü Nispi Temsil Sistemi	Çok Partili Sistem
BREZİLYA	Federal (26 Eyalet ve Özel Bir Statüye Sahip Olan Brasilia ve Çevresi)	Liste Usulü Nispi Temsil Sistemi	Çok Partili Sistem
MEKSİKA	Federal (31 Eyalet ve Özel Bir Statüye Sahip Olan Başkent Meksiko)	Karma Nispi Temsil Sistemi	Çok Partili Sistem
ŞİLİ	Uniter	Binominal Sistem	Çok Partili Sistem
GÜNEY KORE	Uniter	Temsil Sistemi (Her Bölge ve Ulusal Partiler İçin İki Oy Kullanılıyor)	Çok Partili Sistem

Kaynak: Türkiye’de siyasal sistemin dönüşümü ve başkanlık sistemi <https://books.google.com.tr/books?id>

Tablo 2,1’de görüleceği üzere başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerin devlet şekli, parlamento seçim sistemi ve parti sistemleri birebir aynı değildir.

2.8 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN OLUMLU YÖNLERİ

Başkanlık sisteminin birinci olumlu yönü yönetimde istikrarı sağlamasıdır. Başkanın ölüm, çekilme ya da sağlık durumları gibi kendi özel durumları haricinde yasama tarafından görevden alınamaması yönetimde istikrarı sağlar.

Başkanın yürütmenin tek sorumlusu olması nedeni ile tüm atamaları kendisinin yapması ayrıca bakanların yasama ilişkisinin olmaması yönetimi etkin ve uzman hale getirmektedir.

Yürütme organının tek kişilik yapısı kriz dönemlerinde süratli karar almayı kolaylaştırmaktadır.

Parlamente sistemde oldukça sık rastlanan ve ülkemizde de yaşanan koalisyonlar nedeniyle bir belirsizlik durumu söz konusu olmaz.

Başkan seçiminde seçilme sayısı sınırlandırılmıştır²¹ ve bu durum yeni siyasetçilerin gündeme gelmesine olanak sağlar.

Yürütme gücünün başkanda olması nedeniyle uzunca süre hükümet kuramama kabine oluşturamama gibi parlamente sistemde yaşanan zorluklar başkanlık sisteminde söz konusu olamaz.

Başkanın görev süresinin belli olması ve gücünü halktan alması, başkanın korkmadan politikalarını uygulama alanı bulmasına imkân sağlar.

Parlamente sistemde hükümet kuramamaktan kaynaklanan otorite boşluğu ve boşluktan kaynaklanabilecek eylemler, sıkıntılar başkanlık sisteminde yaşanmaz. Çünkü her halükarda hükümet oluşmakta ve yönetim/otorite boşluğu yaşanmamaktadır. Ayrıca temsil ilişkisi direk olup halkın egemenliği sağlanmakta, devletin otoritesinin kaynağı halktan geldiği için daha demokratik bir yönetim oluşmaktadır.²²

Diğer taraftan güçler ayrılığının en keskin yaşandığı başkanlık sisteminde sınırlı iktidar gücü bireysel özgürlükleri güvence altına alır.

Seçmenler kime ne için oy vereceğini önceden çok daha iyi bildiği için seçme olanakları fazladır ve hesap sorma araçları da diğer sistemlere göre daha çoktur.

²¹ ABD Başkanlık sisteminde bu durum geçerlidir.

²²Beceren,E.,ve Ertan, K.G., Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemi Türkiye’de Uygulanabilirliği Tartışmaları. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (11),ss.163-181.

2.9 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN OLUMSUZ YÖNLERİ

Başkanlık sistemine yapılan eleştirilerin başında başkanlık sisteminin “çifte meşruiyet” sorununa yol açabileceği şeklindedir. Buna göre hem başkan hem de parlamento doğrudan halk tarafından seçildiğinden, erkler demokratik olarak en az diğeri kadar meşru olduğunu öne sürerek iktidar mücadelesine girişebilirler.²³

Bu durum genellikle bütçe yapımı sırasında ortaya çıkmakta olup yürütme ve yargının birbirlerini feshedememesi nedeniyle sistem tamamen tıkanabilmektedir. Ancak bu durum demokrasinin yeterince gelişmediği ve uzlaşî kültürünün olmadığı ülkelerde uygulanan başkanlık rejimlerinde ortaya çıkmakta olup Latin Amerika ülkelerinde bu sorunun darbelere dahi sebep olduğu görülmektedir.

İkinci eleştiri başkanlık sisteminin katı ve rijit bir yönetim öngördüğü şeklindedir. Burada öne çıkarılan durum belirli bir dönem için seçilen başkanın başarısız olması halinde bile, süresi boyunca her halükarda yönetimde kalmaya devam edecek olmasıdır.

Diğeri bir eleştiri konusu, “kazananın her şeyi aldığı sistemde” yani kazanan başkanın her şeyi alarak aşırı özgüvene kapılması ve gücünün sınırlarını zorlayabileceği şeklindedir. Diğeri taraftan kaybeden muhalefetin yönetim alanında bir daha ki seçime kadar hiçbir umudunun olmaması, kaybeden taraflarda umutsuzluğa ve kutuplaşmalara yol açabileceği şeklindedir.

Bir başka eleştiri konusu başkanlık sisteminin etnik, dini ve ideolojik olarak bölünmüş çok partili siyasi yapılara sahip ülkelerde başarılı olamayacağı şeklindedir. Çünkü kazananın her şeyi aldığı bu sistemde kaybeden sosyal sınıfların baskı görebilmesi mümkün olabilecektir.

Diğeri bir eleştiri konusu Başkan’ın atayacağı bakanları hiçbir onaya gerek kalmaksızın kendi kriterlerine göre siyaset dışından ataması bu yetkiye sahip olması siyasal kayırmacılık ve yozlaşma sorununu yol açabilir.

²³Gridlock denilen bu durum iki tarafın geri adım atmaması sonucu ortaya çıkabilmektedir.

2.10 BAŞKANLIK ve PARLAMENTO SİSTEM FARKLARI

Başkanlık sistemi ile parlamento sistem arasında belirgin farklar vardır. Bunlar;

- i. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulanması,
- ii. Yasama faaliyetlerinin yürütülmesi,
- iii. Başkanın/Cumhurbaşkanının konumu
- iv. Bakanlar kurulunun/kabinenin yapısı ve işleyişi olarak ortaya çıkar.

Başkanlık sisteminde, yürütme organı tek kişiden oluşur, o da başkandır. Başkanlık sisteminde, başkanın dışında sembolik bir devlet başkanlığı makamı yoktur. Başkan hem hükûmet hem de devlet başkanıdır. Başkan tarafından seçilen ve meclisçe onaylanan yardımcısı ise, bir kabine oluşturmazlar. Parlamento sisteminde ise yürütme organı ikili bir yapıdadır; bir tarafta sembolik yetkilerle donatılmış devlet başkanı, diğer tarafta ise başbakan ve bakanlardan oluşan bakanlar kurulu vardır.

Başkanlık sisteminde başkan doğrudan doğruya halk tarafından seçilmektedir. Başkan belirli bir süreliğine seçilir ve kural olarak görev süresi bitmeden görevden alınmaz. Parlamento sisteminde yürütmenin etkin kanadı olan bakanlar kurulu genellikle parlamento içerisinde çıkar. Başkanlık sisteminde parlamento sisteminde olduğu gibi koalisyon hükümetleri olamaz.

Başkanlık sisteminde partiler ve parti başkanları başkan adaylarını belirlemezler, adaylar hangi partiden yarışacaklarına kendileri karar verirler. Kriterlere uyan herkes başkanlığa adaylığını koyabilir, bundan dolayıdır ki adayın parti başkanına herhangi bir minnet borcu olmaz, bir sonraki seçimlerde beni listeye almaz korkusu yaşanmaz. Bu yüzden kongredeki politikacılar inanmadıkları işlerde kendi partisinden başkan olan kişinin aleyhinde dahi oy kullanabilir.

Başkanlık sisteminde başkan, yasama organının güvenine dayanmaz. Başkanın yasama organının güvenine dayanmaması, görev süresi bitmeden kural olarak yasama organı tarafından güvensizlik oyuyla görevden alınamayacağı anlamına gelir. Dolayısıyla başkan yasama organına karşı sorumlu değildir, sadece kendisini seçen halka karşı sorumludur. Parlamento sisteminde ise yürütme organı yasama organının güvenine dayanır.

Parlamenteer sistemde devlet başkanının vatana ihanet suçu dışında görevi ile ilgili herhangi bir sorumluluğu yoktur. Ancak yürütmenin sorumlu kanadı olan bakanlar kurulu, yasama organına karşı sorumludur.

Başkanlık sisteminde partiler parlamenteer sistemde olduğu gibi hiçbir başkan adayına maddi yardımda bulunamazlar. Ayrıca başkanlık sisteminde parti sistemleri gevşektir, parlamenteer sistemdeki gibi disiplinli organize partiler pek görülmez. (Çelik.2016,s. 19-23)

Başkanlık sisteminde bir kimse, yasama ile yürütme organında aynı anda görev alamaz. Bu sistemde yasama ve yürütme organları arasındaki mutlak ayrılık, yürütme organının yasama organının çalışmalarına müdahale edememesini gerektirir. Parlamenteer sistemde yasama ve yürütme organları arasında işbirliği olduğu için bakanlar kurulu üyeleri yasama faaliyetlerine katılabilirler, bakanlar genellikle milletvekilidirler.²⁴

Yasama-yürütme ilişkileri bakımından parlamenteer sistemle başkanlık sistemi arasındaki en önemli fark; parlamenteer sistemde hükümetin parlamentonun içinden çıkması ve ancak onun güvenine sahip olduğu sürece görevde kalabilmesidir. Parlamentonun hükümeti her zaman güvensizlik oyuyla düşürebilme imkânına karşılık, hükümetin de parlamentoyu feshederek yeni seçimlere gidebilmesi, parlamenteer sistemin asli unsurları arasında yer alır. Yani parlamenteer sistemde, her iki organda birbirlerinin hukuki varlığına son verebilir. Başkanlık sisteminde ise ne yasama, yürütmenin hukuki varlığına son verebilir, ne de yürütme yasama organını feshederek yeni seçimlere gidebilir. Bu sistemde başkan ve yasama organı, halk tarafından genel oyla, ayrı ayrı ve sabit süreler için seçilirler ve bu süre içinde diğer organ karşısında bağımsız olarak varlıklarını sürdürebilirler.²⁵

²⁴ <http://www.turkiyehukuk.org/baskanlik-sistemi-ile-parlamenteer-sistemin-karsilastirilmesi-infografik/>
[E.T. 20 Mart 2018]

²⁵ Özbudun, E.,2013.Hükümet Sistemi Tartışmaları, Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Mart-Nisan 2013, Yıl: 9, Sayı 51, s.206.

3. ABD BAŞKANLIK SİSTEMİ

3.1 ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNİN TEMEL UNSURLARI

ABD Başkanlık sistemi 1787 Anayasası ile tesis edilmiş olup kuvvetler ayrılığını kesin ve sert olarak uygular. Federal²⁶ bir yapıya sahip olan ABD’de başkanlık sistemi, yerleşik anayasal düzene sahiptir ve başarılı bir şekilde yüzyıllardır uygulanmaktadır.

3.1.1 Tek Başlı Yürütme

Başkan meclis tarafından değil halk tarafından seçilir. Başkan en fazla iki defa seçilebilir ve görev süresi yasa ile sabittir. Daha öncede belirttiğimiz gibi yürütmenin başında başkan bulunur. Bakanları yasama organı dışından seçme yetkisi tamamen başkana aittir fakat senatonun onayı gerekir. Yasama ve yürütme organı bağımsız olup birbirlerinin görevlerine son veremezler. Ülkede siyaseti başkan belirler ve güçlü bir iradeye sahiptir.

Başkanlık sisteminde başkanın halk tarafından seçilmesi, ona demokratik güç kazandırır, istikrar sağlar, fakat başkan ve parlamentonun farklı partilerden olması durumunda devlet yönetimi ve siyasal sistem tıkanabilir. Başkan ve meclis aynı siyasal çoğunlukta olduğu takdirde, kişisel yönetim ve çoğunluk diktası eğilimlerinin cesaret kazanması ihtimali de söz konusu olabilir.²⁷ Bu nedenle fren ve denge mekanizmaları oldukça önemlidir.

3.1.2 Kuvvetler Ayrılığı

Tezimizin ilgili bölümlerinde de bahsettiğimiz üzere ABD başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organları arasında kesin ayrılık vardır. Kurumların görev ve yetkileri anayasa ile belirlenmiştir.

²⁶Federalizm, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında anayasa ile güvence altına alınmış iktidar bölünmesi anlamına gelmektedir.

²⁷ Tanör,B., ve Yüzbaşıoğlu,N., 2015. 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku.İstanbul:Beta Yayınevi, ss. 420.

Başkan ve Kongre'nin birbirlerini feshetme imkânı yoktur. Meşruiyetini halktan alan bu iki organ arasındaki ilişkinin belirlenmesinde parti bağı çok önemli değildir.²⁸ Başkan ve Kongre liderleri gerektiğinde iktidar paylaşımı göstererek önemli kararların alınmasında ortak hareket edebilir. Sistem bu şekilde parlamenter sisteme göre daha etkin işlemekte ve belli bir süre ile seçilen başkan istikrarlı bir yönetim imkânına kavuşmaktadır.

3.1.3 İki Meclisin Varlığı

ABD'de başkanlık sisteminin doğuşu aşamasında demografik olarak büyük ve küçük eyaletlerin temsilinde yaşanan sorunların ortadan kaldırılması için iki farklı meclis oluşturulmuştur. Yasama organı Kongredir ve Senato ile Temsilciler Meclisinden oluşur.

Kongre üyeleri tek turlu basit çoğunluk esasına göre seçilirler. Yasama organının iki meclisli olması, kanunların yapılmasını geciktirdiği, iktidarı böldüğü savları ile eleştiriye uğramaktadır.²⁹

3.2 ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNDE ORGANLAR

3.2.1 ABD Başkanı (Yürütme)

ABD'nde yürütmenin, devletin, ordunun, dış politikanın başı başkan olup bu yetkiler kendisine anayasa tarafından verilmiştir. Başkan aynı zamanda milli birliği temsil eder, yürütme gücünün tek sahibidir.

Halk tarafından seçilen başkan ABD ordusunun da başkomutanıdır. Bu durum sadece sembolik anlamda değil ülkeyi savaşa sokma, yönetme şeklinde de görülebilmektedir.

Ülkede politik kararları alan uygulayan başkan, dış politika konularında da şekillendirici en büyük aktördür. Silahlı Kuvvetler ve tüm diplomasi mekanizması ona başkana bağlıdır. Ulusal güvenliğinin korunması, barışın muhafazası, dış politika belirleme

²⁸ Çam,E.,1993. Devlet Sistemleri. İstanbul: Der Yayınları, ss.136.

²⁹ Teziç, E., 1998. Anayasa Hukuku. İstanbul: Beta Yayınları, ss.367

konusunda yetkisi ABD başkanını uluslararası alanda da çok önemli bir noktaya getirmektedir. Çünkü günümüz dünyasını ilgilendirecek birçok önemli kararın alınmasında, yürütme içinde bulunan diğerleri sadece başkana yardımcı olabilir ancak nihai karar başkan tarafından verilir.

Yürütme organını şahsında temsil eden başkan, tüm hükümet üyelerini kendisi atar veya azleder. ABD yürütme organı yirmi kişiden oluşmakta olup on üç tane bakan yedi tane müsteşar başkana hizmet eder.

3.2.1.1 Başkanlık seçimi ve aşamaları

Başkanlık seçimi iki aşamalı olarak yapılmaktadır. Her federe devlet kongredeki temsilcileri kadar ikinci seçmeni seçerler. İkinci seçmenlerin sayısı 538 üyeden oluşur. Başkan ise bu ikinci seçmenlerin salt çoğunluğu ile seçilir. Başkan adaylarından herhangi biri bu çoğunluğu sağlayamazsa, federal kongrenin Temsilciler Meclisi üç aday arasından en fazla oyu alanı başkan seçer.

Senato ise en fazla oyu olan iki aday arasından birini başkan yardımcısı olarak seçer. Bugüne kadar yapılan seçimlerde sadece 1801 yılında Thomas Jefferson ile 1825 yılında J.Quincy için salt çoğunluk sağlanamamıştır.³⁰

ABD’de başkan adayı olabilmek için en az 35 yaşında olmak, 14 yıldan beri Amerikan vatandaşı olmak zorunluluğu vardır. Başkan ve Başkan yardımcısı 4 yıl süre ile seçilir, başkanın seçim süresi 2 dönem olarak sınırlandırılmıştır.

ABD’ de başkanlık seçimleri belli aşamalardan oluşmaktadır.

- i. İki partili sistem yani ağırlıklı olarak demokrat ve cumhuriyetçi partiler delegelerini belirlerler. Bazı eyaletlerde delege yoklaması yapılırken bazı eyaletlerde parti kongreleri yapılır.
- ii. Yapılan kampanyalar sonucunda aday adayları belirlenir. Aday adayının kendi partisinin ulusal kurultayında oyların çoğunluğunu alması gereklidir.
- iii. Üçüncü aşamada nihai seçimleri kazanabilmek için kampanyalar başlatılır.

³⁰ Kuzu,B.,2016. Her Yönü İle Başkanlık Sistemi. İstanbul: Babali Yayınları.(5),ss.26-27

- iv. Oy kullanma yeterliliğine sahip seçmenler, kendi eyaletlerinde adaylardan birini tercih ederler, bu şekilde başkanı doğrudan seçecek olan “İkinci Seçmenleri”³¹ belirlenmiş olur.

ABD anayasasında aday belirlenmesi ile ilgili herhangi bir yasa bulunmadığından aday belirleme süreci partilerin pratiğine bırakılmıştır. Partilerde süreç içerisinde gelenek haline gelmiş ve bir takım ciddi normlar oluşmuştur. Bu normlara göre başkanlık yolunda ilk basamak başkanlar için ön seçim yapılmasıdır.

Eyaletlerin takdirine bağlı olarak ön seçim iki yöntemle yapılmaktadır: “Primary ve Caucus” yöntemleri.

Primary yöntemine göre; parti taraftarı her Amerikan yurttaşı ön seçime katılabilir. Caucus yönteminde ise; ön seçime sadece partinin kayıtlı üyeleri katılabilir.

Ön seçim eyaletlerde farklı zamanlarda olabilmektedir. Başkanlık seçiminin yapılacağı yılın Ocak ayından önce bazen iki, bazen de üç eyalette ön seçim aynı güne gelebilmektedir. Fakat Şubat veya Mart aylarında birçok eyalette yapılması ise Amerikan geleneğinde “Süper Salı” olarak benimsenmiştir ve bu önseçimler Haziran ayına kadar tamamlanır. Uzun süren ön seçim süresince adaylık yarışında birçok dalgalanmalar olur, baştan önde giden aday daha sonra geride kalabilmekte hatta yarıştan çekilebilmektedir. Bununla beraber ilk üç ay içerisinde genellikle başkan seçilecek adayın aday adaylarına üstün geleceği gözlemlenmiştir.

Ön seçim sonuçlarından sonra Temmuz ile Eylül ayı başına kadar partiler kurultaylarını yapar bu kurultaylarda artık ön seçimde belirlenmiş olan başkan adayı resmîlik kazanır. Başkan yardımcısı adayları ise seçimle belirlenmez, başkan kendi yardımcısını belirlemekte serbesttir ve başkan kurultaydan önce başkan yardımcısını belirlemiş olur. Aynı zamanda bu kurultayların medya tarafından yakından takip edilip canlı olarak yayınlanması ile büyük bir siyasi propaganda ve tanıtım başlar, partilerin önde gelen yöneticileri ve özellikle eski başkanlar konuşma yaparlar.

³¹Amerika’nın 50 eyaletini temsil eden 538 kişi toplanarak seçim sonuçlarına göre başkan için oy kullanıyor. Bu 538 kişiye “ikinci seçmen” denir. İkinci seçmen sayısı, eyaletlerin Kongre’deki temsil oranlarına göre belirlenir. İkinci seçmenler, temsil ettikleri eyaleti kazanan başkan adayına oy veriyor. 270 ikinci seçmenden destek bulan aday başkanlık seçimini kazanmış olur.

Daha sonra her federe devlet kendi başkan ve başkan yardımcısını belirlemek için Ocak veya Şubat aylarında “Milli Parti Komitesi” ni seçer. Bu delegeler de çoğunluk sistemine göre yaz aylarında her eyalete düşen seçmen koleji sayısı ile başkan, başkan yardımcısını ve ikinci seçmenin ismi de yazılı liste usulü oluşturulmuş oy pusulasına göre seçerler.

Fakat başkan adayı iki yılını doldurmamışsa veya adaylığını devam ettirmek isterse partiler zorunlu olmamasına rağmen genellikle eski başkanı aday olarak gösterirler. Parti adayı belli olduktan sonra basın, radyo ve televizyon programlarında yoğun tanıtım ile politik tartışma yaşanır. Daha sonra Kasım ayında her federe devlet, başkanı seçmek için tüm seçmenin katıldığı Electoral College’ni (Seçmen Koleji)³² seçer.

Federe devletlerin seçeceği delege sayısı herhangi bir federe devletin kongredeki temsilci sayısı ve senatodaki iki temsilci sayısının toplamına eşittir. Fakat yirmi üçüncü anayasa düzenlemesi ile Columbia bölgesine tanınan üç ikinci seçmen hakkı ve Alaska ile Hawaii’nin federal birliğe katılmaları ile seçiciler kurulunun üye sayısı 538’e ulaşmıştır. Başkan bu seçiciler kurulunun mutlak çoğunluğu ile seçilmekte, yani 270 seçiciler kurulu üyenin oyunu alan aday başkan olmaktadır.³³

Ayrıca ABD’nin kendine ait karmaşık seçim sistemine göre eyaletlerin uyguladıkları seçim serbestisine özellikle nispi sisteme bağlı ve doğrudan değil de ikinci dereceli seçmen koleji gibi seçim usulleri sonucu en çok oyu alan değil, zaman zaman en çok ikinci seçmeni kazanan başkan olmaktadır. Örneğin 2000 yılında Demokrat parti adayı Al Gore, George W. Bush’ tan beş yüz bin daha fazla oy almasına rağmen Cumhuriyetçi Parti adayı George W. Bush 271 ikinci seçmen oyu ile başkan olmuştur.³⁴

³² Seçiciler kurulu, (İngilizce: Electoral College) Amerika Birleşik Devletleri’nde başkan ve başkan yardımcısını seçmek üzere halkoyuyla seçilen 538 seçici üyeden meydana gelen bir kuruldur.

³³ Şıvgın, H., 1997. Türkiye İçin Umut Krizden Çıkış-Yeniden Yapılanma ve Başkanlık Sistemi, Ankara: Türk Dünyasında Demokrasiyi Geliştirme Vakfı Yayınları.81), ss. 58- 60.
Arı,T., 2015. Amerika’da Siyasal Yapı Lobiler ve Dış Politika. Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım,(5),ss.90

³⁴ Uysal, ss.59-60

Başkanın ölmesi, görevden uzaklaştırılması ve istifa etmesi gibi durumlarda 25. Anayasa değişikliği ile durum açıklığa kavuşturulmuştur. Yapılan değişikle başkandan boşalan başkanlığa seçim süresi dolana kadar başkan yardımcısı başkanlık görevini sürdürecektir.

Ayrıca yapılan aynı değişiklikte başkan yardımcılığı görevine de başkan seçilen kişi birini başkan yardımcısı olarak atayacaktır. Örneğin 1974'te Spiro T. Agnew'in başkan yardımcılığından istifası üzerine Nixon, Gerald R. Ford'u başkan yardımcılığına atamıştır.³⁵

3.2.1.2 Başkanın kongre tarafından kabul edilen yasayı veto hakkı

Kongre tarafından kabul edilen kanunu Başkan iki şekilde veto edebilir.

Birincisi “açık veto” dur. Başkan, Kongre'nin kendisine gönderdiği kanunu imzalamayarak tekrar Kongre'ye iade edebilir. Bu durumda Kongre genellikle başkanın vetosunu kabul eder, çünkü kanunu tekrardan çıkarabilmesi için, Temsilciler Meclisinin ve Senatosu'nun ayrı ayrı üçte iki çoğunluğunu yakalaması gerekir ki bu durum oldukça zordur. Veto hakkı Başkanlar tarafından sıkça kullanılmıştır. Örneğin sadece Başkan F.Roosevelt, döneminde veto hakkını 635 defa kullanmıştır. Binlerce kere veto edilen kanunlardan ancak on tanesi kongre tarafından tekrar kabul edilebilmiştir ki bu durum başkanın etkinliğini bir kere daha ortaya koymaktadır.

Kuvvetler ayrılığı gereği başkanın kanun teklifi vermesi mümkün olmadığından mesaj yolu ile anayasada öngörülmeven şekilde dolaylı bir yöntemle yetki kullandığı da görülmektedir. Çünkü başkanlar seçim öncesinde halka vaatlerde bulunmuş, sözler vermişlerdir. Programlarını uygulamak için yasal düzenlemelere ihtiyaçları vardır. Ancak yasama faaliyetleri bilindiği gibi tamamen Kongre'ye aittir.

Bu nedenle güçlü başkanlar her yıl Kongreye mesaj göndererek ihtiyaçlarını bildirirler. Doğal olarak bu talepler Kongrede dikkate alınır, başkan ve ekibi kanunların yapılması konusunda ciddi çalışma içerisine girmezlerse istedikleri tasarıların kendiliğinden yasalaşması ihtimali zayıftır.

³⁵ Arı,T., 2015. Amerika'da Siyasal Yapı Lobiler ve Dış Politika. Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım,(5),ss.93

3.2.1.3 Başkanın yürütme fonksiyonu

Daha öncede belirttiğimiz üzere yürütmenin tek hâkimi ve sorumlusu başkandır. Güçlü, etkin ve hızlı kararlar ancak bu şekilde alınabilmektedir. Dış politika başkan tarafından belirlenir, stratejik tüm kararlar başkan tarafından alınır, üst düzey tüm atamalar başkan tarafından yapılır. Başkanlık rejiminin esası budur.

3.2.1.4 Başkanın yargı fonksiyonu

Başkan, Federal Yüksek Mahkeme üyelerini tayin eder. Amerika Birleşik Devletlerinde Federal Yüksek Mahkeme; Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Yüksek Seçim Kurulu gibi görev yapar ve tüm mahkemelerin hiyerarşik sıralamasında en üstte bulunur.

3.2.2 ABD Kongresi (Yasama Organı)

Amerikan kongresi iki meclisli bir yapıya sahiptir. Üyeler tek turlu basit çoğunluk esasına göre seçilir. Her federe devlet seçim bölgesi sayılmıştır ve altı yıl için tüm eyaletler iki senatör seçerler, toplam 100 kişi olan bu senatörler senatoyu oluşturur. Senatoda nüfusa göre ayırım görmeksizin bütün eyaletler eşit temsil edildiğinden küçük eyaletler daha güçlü temsil edilmiş olmaktadır.³⁶

Temsilciler Meclisi için her federe devletin çıkaracağı temsilci kadar seçim bölgesi oluşturulur yani dar bölgeli seçim sistemi uygulanır. Temsilciler Meclisinin üye sayısı ise 438 dir. Seçimlere katılabilmek için federe devletlerde okuma yazma bilmek ve anayasayı anlayacak kabiliyette olmak yeterlidir. Senato ve Temsilciler Meclisi olmak üzere Kongre toplam 538 üyeden oluşmaktadır.

Başkanın yaptığı atamaları onaylama yetkisi senatoya ait olup senato basit çoğunlukla karar almakta ve genellikle başkanın bu atamalarına olumlu yaklaşmaktadır.

Ülkemizde parlamenter sistemde mecliste alt komisyonlar vardır. ABD Kongresinde ise ülkenin genel durumunu izleyen, konusunda uzmanlaşmış daimi komisyonlar bulunur.

³⁶ http://www.tasam.org/TR/Icerik/167/abdde_baskanlik_secimleri_ve_secmenler. [E.T. 14 Mart 2018]

Kongrede görüşmeler sırasında kongre üyesinin konuşma hakkı sınırsızdır. Mali konuları ilgilendiren kanun önerilerin görüşülmesi Temsilciler Meclisinde yapılır. Bir önerinin yasalaşabilmesi için komisyonların önemi büyüktür ve en önemli komisyon “Yasa Komisyonu”dur. Söylenmesi gereken önemli bir husus ise Federal Mahkemenin aldığı bir karar ile yasamanın yetki devri ve yürütmenin KHK çıkarma yetkisi iptal edilmiş böylece yasama gücü sadece ve sadece Kongreye ait hale getirilmiştir.

3.2.3 Yüce Mahkeme (Yargı Organı)

1787 Anayasasıyla kurulan ve 1789 tarihli adliye yasasıyla görev ve yetkileri belirlenen Yüce Mahkeme bir başkan ve sekiz üye olmak üzere dokuz üyeden oluşur. Ömür boyu görev yapan hâkimlerden meydana gelen mahkemenin oluşumu, Başkan’ın ataması ve Senato’nun onayı ile gerçekleşir. Başkan tarafından aday gösterilen mahkeme üyesi, senatörlerden kurulu bir komisyonun karşısına çıkarak günlerce süren bir sorgulamadan geçirilir.

Amerikan yargı sisteminde, Federal Anayasa Mahkemesi sadece yargılama yetkisine sahip olup “istişari kanun çıkarma yetkisi” yoktur. İlk ve son derece mahkemesi olarak görev yapan mahkeme, yasaların anayasaya uygunluğunu denetler.

Yüce Mahkemenin yetkilerini genel olarak şu şekilde belirtebiliriz:

- i. Anayasa, federal kanunlar ve imzalanan antlaşmalardan doğan tüm hukuk davaları,
- ii. Dış temsilcilikler, büyükelçi ve konsoloslarla ilgili tüm davaları,
- iii. Deniz hukuku alanındaki çıkan tüm davaları,
- iv. İki veya daha fazla federe devlet, bir federe devlet ile diğer bir federe devletin vatandaşı, aynı federe devlette yaşayan vatandaşlar ve bir federe devlet vatandaşı ile yabancı devletler vatandaşları veya uyrukları arasındaki anlaşmazlıklardan doğan davalar yüce mahkemenin görev alanı kapsamındadır.

3.2.4 Bakanlar Kurulu

Bakanlar sadece kendisini seçen Başkana karşı sorumlu olup Kongreye karşı sorumlulukları yoktur. Başkan yaptığı toplantılarda bakanların fikrini alır fakat bakanların kararı ne olursa olsun, Başkanın vereceği karar esastır.

Bakanların, başkanla fikir birliği içinde olmaları şarttır aksi takdirde istifa ederler veya başkan hiçbir onaya gerek duymaksızın bakanları görevden alabilir. Toplumdaki çeşitli gruplarının temsil edilmesi bakanların farklı fikirlerde olması ciddi sorun değildir, önemli olan başkanla ters düşmemeleri gerektirir.

3.3 ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNDE FREN ve DENGİ MEKANİZMALARI

ABD başkanlık sistemi çerçevesinde fren ve denge mekanizması, sistemin en temel unsurlarından birisi olmakla birlikte, devletin ilk günlerinde şekillenmeye başlamıştır.

Fren ve denge mekanizması kapsamında idari sistem içerisindeki herhangi bir unsur veya bir birey tek başına yönetim yapısına egemen olamamaktadır (Türker 2005, s. 452).

Fren ve denge mekanizması, yasama ile yürütme erkleri arasında yetki gaspının ortaya çıkmasını ve/veya sistemin tek bir erk tarafınca hâkimiyet altına alınmasını engellemektedir.

Bu çerçevede güçler ayrılığı genel olarak erkler arasında hiyerarşi, farklılaşma, belirli bir alanda uzmanlaşma ve birbirinden bağımsızlık gibi temel ilkeleri içermektedir; ABD başkanlık sisteminin temel karakterini teşkil eden denge ve fren mekanizması ise kuvvetler arasında işbirliği ve karşılıklı bağımlılığı esas almakta hatta gerekli kılmaktadır.

Fren ve denge mekanizması çerçevesinde uluslararası anlaşmaların ABD Başkanının imzası ile yürürlüğe girmesinden evvel, Senato tarafından nitelikli çoğunluk vasıtasıyla onaylanması zorunlu olup, bu durum yasama erkinin yürütme erki üzerindeki fren ve denge etkisine örnek teşkil etmektedir.

Benzer biçimde Başkanın Kongreye karşı veto yetkisinin bulunması da yürütme erkinin yasama erki üzerinde fren ve denge etkisine örnektir. Bu fren ve denge mekanizması sayesinde Başkan yürütme politikalarında Kongreden tamamen bağımsız hareket

edememekte, Kongre ise yasama alanında sınırsız bir yetkiyi kullanacak imkânlara sahip olamamaktadır.

ABD başkanlık sisteminde denge ve fren mekanizmasının nasıl işlemekte olduğu hususunda Başkan Franklin D. Roosevelt ile Kongre arasında yaşanmış olan bir olay örnek olarak gösterilmektedir. 1930'lu yıllarda ortaya çıkan küresel ekonomik krizin önüne geçilmesi konusunda Başkan Roosevelt tarafından çeşitli ekonomik ve finansal önlemler alınmak istenmiş ancak Başkanın bu talepleri yürütme erkinin yasama erkine müdahalesi anlamına geldiğinden Yüce Mahkeme Başkanın bu girişimlerini engellemiştir. Bunun üzerine Başkan Roosevelt, kendi döneminden evvel atanmış olan 70 yaş ve üzeri Yüce Mahkeme üyelerini azletmek ve kendi atayacağı üyeler vasıtasıyla girişimlerini gerçekleştirmek maksadıyla Yüce Mahkeme'nin yeniden yapılandırılması hususunda bir kanun çıkarmak için uğraşmış, ancak Başkanın bu girişimi de Kongre tarafından kabul görmeyerek, Başkana kendi yetkileri hatırlatılmıştır.

Başka bir örnek ise, Başkan Harry Truman dönemine aittir. Başkan Truman, II. Dünya Savaşı döneminde başkomutanlık yetkisi gereğince Başkanın çelik üretim miktarını belirleyebilme yetkisine sahip olduğu gerekçesiyle, 1952'de ABD topraklarındaki çelik fabrikalarının yönetimine el koymuştur (Koçak 2015, s.33). Bunun üzerine açılan davada, mahkeme tarafından Başkanın yasaları uygulamak ile görevlendirilmiş olduğu, ancak kendisinin kanun yapma gücü bulunmadığı, kongrede bir kanun önerisi sunulup kabul edilmediği takdirde, Başkanın vatandaşların özel mülkiyetlerine el koymak gibi bir hakkının olmadığı ve Başkan Truman'ın bu vesileyle anayasada belirtilmiş olan yetki sınırlarını aşmış olduğu kararına hükmedilmiştir.

ABD tarihinde Yüce Mahkemenin fren ve denge mekanizması çerçevesinde almış olduğu kararlardan bir diğeri ise, Başkan Nixon dönemine ilişkindir. Bu kararda mahkeme tarafından Başkanın gücünün sınırsız olmadığı özellikle vurgulanmıştır. Watergate Skandalı çerçevesinde 1974'te görülmüş olan davada, Başkan Nixon güçler ayrılığı ile iletişimin gizliliği prensipleri kapsamında ABD Başkanının çeşitli ayrıcalıkları bulunduğunu iddia ederek kendisinden istenen birtakım belgeleri savcılığa sunmamıştır.

Yüce Mahkeme ise güçler ayrılığı prensibi çerçevesinde temel erkler arasında belirli yetki sınırları çizilmiş olduğunu belirterek, güçler ayrılığı prensibinin hiçbir koşulda ABD

Başkanını yargı sürecinden muaf kılamayacağı hükmüne varmıştır. Mahkemenin almış olduğu bu kararın ardından ise Başkan Nixon istifa etmiştir. Mahkemenin bu kararının ardından demokratik bir ülkede yürütme erkinin yasama ve yargı organlarından bilgi ve/veya belge saklamaya yönelik bir ayrıcalığının olamayacağı hususu hukuk doktrinine girmiştir. (Koçak 2015, s. 33-34)

Yukarıda bahsi geçen örnekle ilgili olarak Kongrenin denetleme fonksiyonundan da söz etmemiz gerekir. Yüce Mahkemenin bir ABD Başkanını veya üst düzey devlet yetkililerini sorgulayabilmesi ve mahkûm edebilmesi için öncelikle Temsilciler Meclisi tarafından meclis soruşturması yapılması, sonrasında ise Senatoda yargılama çalışmalarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu vasıta ile alınan kararlar temyize götürülemede olup suçlu bulunan kişi görevinden azledilmektedir.

Senato tarafından bugüne değin bu hususta 19 davaya bakılmış olup, 8 kişi suçlu bulunmak suretiyle görevlerinden alınmıştır. Bu kişilerin tamamı ise yargıçtır. Bununla birlikte 1868 yılında Başkan Andrew Johnson, 1999 yılında ise Başkan William Clinton, gerçekleştirilen Temsilciler Meclisi soruşturması neticesinde Senato tarafından yargılanmış, ancak her iki başkan da suçsuz bulunmuştur (Miş, Aslan, Ayvaz ve Duran 2015, s. 74-75).

ABD Başkanları yüksek mevkilere atamak istedikleri adaylar hususunda Kongreden onay alamama durumu ile karşılaşmamak için senatörler ile ön görüşmeler yaparak, onay alma olasılıklarını önceden saptayabilmekte ve ona göre aday belirleyebilmektedirler.

ABD Başkanının bağlı bulunduğu siyasal partinin Kongrenin her iki meclisinde ya da herhangi bir mecliste azınlık durumuna düşmesi neticesinde başkanın karar alma süreci sekteye uğrayabilmekte, bu durum ise “bölünmüş hükümet” kavramı kapsamında açıklanmaktadır. Böylesine bir durum ise fren ve denge mekanizmasının çok daha ciddi ve önemli bir boyuta taşınmasına sebebiyet vermektedir.

I. Dünya Savaşı süreci ve sonrasında 1913 ile 1921 yılları arasında başkanlık görevinde bulunmuş olan Woodrow Wilson, parlamenter sistemde olduğu gibi Kongrede bulunan liderler ile yakın ilişkide bulunarak yasamayı yönlendirme faaliyetlerinde sıkça bulunmuştur. Ancak 1918 yılında bağlı bulunduğu partinin Kongre içerisinde azınlık

durumuna düşmesi neticesinde büyük zorluklar yaşamış ve Versay Antlaşması ile Milletler Cemiyeti Anlaşmasını Senatodan geçirememiştir.

Dünyada başkanlık sistemi pek çok ülkede uygulanmakta olup zaman içerisinde demokrasiden sapmalar görülmüş olmakla birlikte, ABD’de kuruluşundan bu yana böyle bir sapma durumu hiç gerçekleşmemiştir. (Özer 1998, s. 15) Özer, ABD’nin başkanlık sistemi modelinin bu denli başarılı olmasının temel nedenlerinden birinin, ülkede federatif bir yapılanma bulunması olduğunu ifade etmiştir. Özer’e göre ABD Başkanının anti-demokratik bir eylemde bulunması durumunda federe devletlerin yetkili organları ile tüm siyasi ve askeri kurumlar Başkanın yanlış tutum ve kararlarını önlemek üzere fren ilkesini kullanmaktadırlar.

3.3.1 Yasama ve Yürütme Erklerinin Birbirlerini Denetleme Yetkileri

Amerikan geleneği çerçevesinde “fren ve denge mekanizması” şeklinde isimlendirilmekte olan bu sistem vasıtasıyla yasama ile yürütme erklerine birbirlerini denetleyebilecekleri çeşitli yetkiler verilmiştir.

Bu yetkileri Tunçkaşık (2015, s. 3-5) şu şekilde sınıflandırmaktadır.

3.2.1.1 Atamalar

Başkan, bürokratları atama yetkisine sahip olmakla birlikte, bakanların ve çoğu bürokratin Başkan tarafından atanması Senatonun onayına tabi olmaktadır. Bu sebeple de Başkanın atamalar konusunda Senatonun eğilimleri ve görüşlerini göz önünde bulundurması gerekmektedir.

3.2.1.2 Uluslararası anlaşmaların onaylanması

ABD’de dış ilişkiler ve milletlerarası antlaşmalar Başkan tarafından yapılır. Ancak anlaşmaların geçerlilik kazanması için Senato tarafından üçte iki çoğunlukla onaylanması gerekir. Uluslararası ilişkilerde Senatonun düşüncelerini dikkate almak Başkan açısından bu manada önem taşır.

3.2.1.3 Meclis araştırması

Yürütme faaliyetlerine ilişkin kongre araştırma yapabilir fakat araştırma olumsuz sonuçlansa bile kongrenin, başkanı görevden alma yetkisi yoktur. Kongrenin kurduğu bu “araştırma komisyonları” siyasi açıdan dönem dönem çok etkili olmuşlardır.

3.2.1.4 Suçlandırma (İmpeachment)

Başkan, başkan yardımcısı, bakanlar ve diğer üst düzey bürokratların görevden düşürülmesini sağlamakta olan istisnai bir mekanizma konumundadır. Bu mekanizmanın yürütülebilmesi hususunda bahsi geçen kişilerin anayasada bulunan vatana ihanet, rüşvet vb. suçları işlemesi gerekmektedir. Vatana ihanet suçlaması durumunda üçte iki çoğunluk kararıyla Senato Başkanın düşürülmesine karar verebilir. Belirtmek gerekir ki bu suçlama cezai nitelikte olup siyasî nitelikte olamaz.

3.2.1.5 Bütçe

Bütçe yapma yetkisi Başkana aittir fakat Kongrenin onayına muhtaçtır. Kongre gerekli görürse bütçeyi değiştirebilir. İcraat yapmak isteyen Başkan, bu sebeple Kongre ile anlaşmak durumundadır.

3.2.1.6 Veto

Başkanın Kongreye karşı kullanabileceği en önemli yetki vetodur. Bu yetkiye dayanarak Başkan tarafından Kongrenin kabul etmiş olduğu yasalar veto edilebilmektedir. Başkan tarafından veto edilen yasanın yeniden kabul edilebilmesi oldukça güçtür. Çünkü Temsilciler Meclisi ve Senatonun ayrı ayrı üçte iki çoğunluğu gerekir ki veto edilen kanunun tekrar yürürlüğe girme imkânı pek mümkün değildir. Dolayısı ile Başkan istemediği kanunları engeller bu nedenle Kongrede Başkanla uzlaşmak zorundadır.

3.2.1.7 Mesaj

Başkanın kanun teklif etme hakkı olmamakla birlikte Kongreye mesaj gönderme yetkisine sahiptir. Başkan, her dönem başı Ocak ayında iki meclisin birleşik toplantısı esnasında birliğin durumuna yönelik mesajını okumaktadır. Bu mesajlar çerçevesinde de

Başkan, çıkarılmasını istediği kanunlar hakkında Kongre'ye telkinde bulunmaktadır. Bu şekilde bağımsızlık ihlali değil karşılıklı uzlaş ve etkileşim amaçlanmıştır.

3.2.1.8 Dolaylı kanun önerisi

Başkanın kanun teklif etme hakkı olmamakla birlikte Kongrede kendi partisinden üyeleri bulunduğundan istediği bir kanun önerisini bu vasıta ile iletebilmektedir. Sistemin işleyişi bakımından yasama faaliyetlerinin önemli bir bölümünde başkanın dolaylı etkisinin olduğu söylenebilir.

3.4 ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNDE SİYASİ PARTİLER

ABD'de siyasal partilerin tarihçesine bakıldığında, kurucu ataların parti oluşumuna hiç sıcak bakmadıkları, partilere güvenmedikleri ve bu yüzden anayasada partilere yer vermedikleri açıkça görülmektedir.

George Washington Kongre konuşmasında parti ruhunun yok edici etkilerinden bahsetmiş, benzer şekilde Washington'un yardımcılığını yapan John Adams da kurulan cumhuriyetlerin her birinin yönetiminin iki büyük partiye bölünme riskinden çok rahatsız olduğunu ifade etmiştir.

Thomas Jefferson ise “cennete gitmenin koşulu siyasal parti ise cennete hiç gitmezdim” diyecek kadar ileri gitmiştir. Ancak ironik bir biçimde aynı Thomas Jefferson'ın daha sonradan Amerikan parti sisteminin kurucu babası olarak tarihe geçtiği görülmektedir.

Kurucu babaların olumsuz ve kuşkucu tavrı olduğu halde ilk siyasal partilerin oluşumuna giden süreç George Washington döneminde başlamış bu kurucu ataların kendileri bile benzer görüşleri savunan siyasetçilerin bir araya gelerek bir grup oluşturmasının pratik bir zorunluluk olduğunu kabul etmişlerdir. ABD başkanı Washington meclisten istediği kanunları geçirebilmek için farklı gruplar arasında bir koalisyon kurulması amacıyla harekete geçmiş ve bu görevi hazine bakanı Hamilton'a vermiştir. Hamilton ise ilk Amerikan siyasal partisi olan “Federalist Parti”yi kurmuştur.

Federalist partiyi destekleyenler genellikle tüccarlar, toprak sahipleri ve kuzeyli zengin kesimler olmuştur. Parti, zamanla önce İngiltere'deki muhafazakâr partiden etkilenerek “Whig” adını almış daha sonra da bugünün “Cumhuriyetçi Partisi”ne dönüşmüştür.

Hamilton'un maliye ve ekonomi alanındaki politikaları ile dış politikadaki bazı kararlarını eleştiren kişiler 1793 yılında "Cumhuriyetçiler" adıyla yeni bir siyasal parti kurmuşlardır. Jeffersoncular olarak da anılan bu kişiler kendilerinin cumhuriyet taraftarı olduğunu öne sürerek, federalist partinin gizliden gizliye monarşiyi desteklediğini ima etmişlerdir. Küçük çiftçiler, işçiler ve görece olarak daha fakir vatandaşlarca desteklenen bu partiye göre eyaletlerinin hakları korunmalı ve merkezi politikalara karşı gelinmeliydi. Bu düşünce ile Jeffersoncu Cumhuriyetçiler bugünkü Demokratik Partinin temelini atmış oldular.

Kökenlerini anlattığımız bu iki parti bugün için ABD sistemin tümünü derinden etkileyen önemli kurumlar olmuşlardır. Her iki partinin ulusal düzeydeki örgütlenmesi oldukça gevşek ve zayıftır. Eyalet bazında çok daha güçlü ve örgütlü olan Cumhuriyetçilerin ve Demokratların kongrede gevşek bir parti disiplini sergilemeleri ABD'nin değişik bölgelerinde ki seçmenlerin farklı çıkarları olması nedeni ile açıklanabilir.

Bu iki partinin Amerikan siyasal sistemindeki yeri iki ana başlık etrafında incelenebilir.

- i. Sistemin meşruiyetini sağlamak,
- ii. Başkanın seçilme sürecini en başından sonuna kadar doğrudan etkilemek,

3.4.1 Sistemin Meşruiyeti ve Amerikan Siyasi Partileri

Amerikan siyasal partileri ideolojik olarak çok farklı değillerdir. Gerek cumhuriyetçi parti gerekse demokratik parti merkeze yakın bir çizgide ılımlı ve faydacıdır. Parti için ideolojik tutarlılık ve kongredeki oylamalarda parti disiplini oldukça zayıftır.

Seçim zamanında partiler Amerika'ya özgü bir nitelikte "farklılıklarını" ortaya koymakta ve toplum genelinde en çok aşağıdaki konular tartışılmaktadır. Bunlar vergi, bütçe, kürtaj, homoseksüeller, eğitim, okullar, silahlanma, ulusal savunma, seçim kampanyalarının finansmanı gibi başlıklardan oluşmaktadır.

Dikkat edileceği üzere siyasal gündemi meşgul eden bu konuların hiçbiri Amerikan sisteminin genel işleyişine, unsurlarına, felsefesine ve mantığına ilişkin değildir. Bu bağlamda tartışılan sorunların daha çok yüzeysel ve ayrıntıya ilişkin oldukları görülmektedir.

Bir diğerk ifadeyle iki büyük siyasal parti, ÷lkeye egemen olmuş liberal demokrasi ve kapitalist ekonomi ile ilgili genel bir uzlaşma içindedir. Bu durumda liberal demokrasi ve kapitalist ekonomi Amerika'nın verili ögeleri olarak kabul edilmiş, yerleşmiş, özümşenmiş ve üzerinde tartışılmasına gerek olmayacak şekilde Amerikan halkının büyük çoğunluğunun benimsediğı ögeler olmuştur.

İki büyük parti bu çerçevede işlev görürler, bu yapının kendi iç mantığını sürekli olarak “meşru” gösterirler. Üçüncü partilerin ise bu sistemdeki rolleri ise çok azdır. Sistemin işleyişine ve ana kurallara yönelik eleştirel yönleri olan küçük partiler gerekli parasal kaynağı ve desteğı sağlayamadıkları için gerçek anlamda hiçbir zaman iktidara alternatif olamazlar.³⁷

3.4.2 ABD Başkanının Seçilme Süreci ve Amerikan Siyasal Partileri

ABD de siyasal partiler Başkanın seçilmesi sürecine en başından en sonuna kadar ciddi bir biçimde etki eden kurumlardır. Mevcut sistemde yer alan iki büyük parti hem başkanın hem de yasamanın oluşmasında mutlak biçimde etkili olurlar.

Bağımsız olarak hiçbir siyasal partiyle bağlantısı olmadan seçime katılan adaylar olsa da hiçbir zaman gerçek manada alternatif oluşturamamışlardır.

Seçim süresine bir yıl veya daha fazla bir süre kala başkan adayları adaylıklarını ilan ederler. Adaylığını ilan eden kişilerin yalnızca seçim kampanyalarını yürütebilmek için kendilerine maddi kaynak sağlayacak kişi ve kurumlara değil aynı zamanda kendi siyasal partilerinin de desteğine gereksinimleri vardır. Bu destek öncelikle her partinin eyalet bazında ve o eyaletin belirlediğı yasal düzenlemeler çerçevesinde gerçekleştirdiğı “parti komitelerinde” veya “önseçimlerde” aranır.

Parti komiteleri veya önseçimler seçimlerin yapılacağı yılın şubat veya haziran ayları içinde gerçekleştirilir. Aday adayları eyaletleri dolaşarak kendileri için olabildiğince fazla halk desteğı elde etmeye çalışırlar.

³⁷ Amerikan tarihi boyunca kurulmuş bu tür küçük partilerin sayısı 900 kadardır. (Gitelson, Dudley ve Dubnik 2004,s.175)

Parti komitesi adayların potansiyel seçimlerde bir araya geldiği resmi olmayan bir toplantının adıdır. Parti komiteleri seçmenlerin en alt düzeyde, yani yerel baz da başkanlık seçimine katkıda bulundukları ve adaylarla tanışıp yüz yüze konuşma, tartışma sohbet etme olanağı buldukları ortamlardır. Bu nedenle parti komitelerinin, başkan adaylarının belirlenmesi sürecini demokratikleştirdiği söylenebilir.

Öte yandan önseçimlerde seçmenler eyalet bazında siyasal partilerden adaylığını koyan kişiler için oy kullanırlar. Önseçimler “açık” veya “kapalı” olabilir. Açık önseçimlerde o eyaletin kayıtlı seçmenleri herhangi bir partinin adayları için oylarını kullanabilirler.

Kapalı önseçimlerde ise sadece partilerin kendi kayıtlı üyeleri o partinin adayları arasından seçim yapar. Önseçimlerde eyalet yasaları uyarınca seçmenler ya doğrudan tercih ettikleri aday için ya da o adayı destekleyeceklerine yeminli delegeler için, oylarını kullanırlar.

Gerek parti komitelerinin gerekse önseçimlerin amacı, seçim yılının yaz aylarında düzenlenecek olan ulusal kurultaya olabildiğince çok sayıda delege göndermektir. Ulusal kurultaylar ise her iki partinin o yılın kasım ayında yapılacak genel seçimlerde yarışacak olan başkan ve başkan yardımcısı adaylarını belirlediği önemli toplantılardır.

Her eyalet kurultaya belli sayıda delege gönderir. Önseçimlerini kazanan adaylar o eyaletten ulusal kurultaya yollanacak delegeleri de kazanmış olur. Önseçimler tamamlandıkça ulusal kurultayda hangi aday adaylarının genel seçimler için başkanlığa aday gösterileceği daha fazla netlik kazanmaya başlar. (Soysal 2004, s.2)

Siyasal partilerin başkan adaylarının ilan edildiği ulusal kurultaydan sonra sıra “seçim konseyi” (the electoral college) üyelerinin seçilmesine gelir.

Her seçim yılında kasım ayının ilk pazartesi günü her eyalette seçmenler sandığa gider ve kendi partilerinin hazırladığı seçim konseyi üyeleri, yani “ikinci seçmenler” listesi için oy verirler.

Seçim konseyinde her eyaletin Temsilciler Meclisindeki sandalye sayısına orantılı olarak belli sayıda ikinci seçmeni vardır. Bu sayı eyaletten eyalete değişir. Buna ek olarak her eyaletin iki tane daha ikinci seçmeni vardır. Bu da eyaletlerin Senatodaki senatörlerinin

sayısına yani ikiye eşittir. Seçimler yapıldıktan sonra hangi siyasal partinin listesine daha fazla oy verilmişse, seçim konseyinde o eyaleti tümü ile o listede yer alan ikinci seçmenler temsil eder.³⁸

İkinci seçmen listeleri belli olduktan sonraki süreç uygulamada yalnızca formaliteden ibarettir. İkinci seçmenler seçilmelerinden altı hafta kadar sonra kendi eyalet başkentlerinde bir araya gelirler ve kendi partilerinin aday gösterdiği başkan ve yardımcısına oylarını verirler.

Kendi parti adayı dışında başka parti adayına oy veren seçmene “sadakatsiz seçmen” denir. Eyaletlerin ikinci seçmenlerinin verdikleri bu oylar mühürlenir ve senato başkanına yollanır. Ocak ayının ilk haftası içinde kongrenin ortak bir oturumunda oylar açılır ve başkan ilan edilir. Başkanın göreve başlama tarihi 20 Ocak tır.

Başka bir anlatımla ABD Başkanlık Sistemindeki seçimlerde kazanan hepsini alır prensibi uygulanır. Bilinenin aksine; halk, seçim döneminde doğrudan başkana oy vermez. ABD deki 50 eyalette toplam 538 Seçmenler Koleji Üyesi bulunur. Halk bunları seçer, bunlar Başkanı.

Bir örnekle açıklamak gerekirse, A Eyaleti, 25 seçmenler koleji üyesine sahip o eyaletteki seçimlerde en fazla oyu alan aday, delegelerin tümünü kazanmış olur. Diğer bir ifadeyle oyların yüzde 60 nı “A” aday, yüzde 40 nı “B” aday aldı o yüzden seçmenler koleji üyelerinin 15 ni “A” 10 nu “B” aday kazandı mantığı yoktur. Oyu fazla olan “A” aday 25 seçmenler koleji üyesinin tamamını kazanmış sayılır.

Bu yöntemle bakacak olursak ABD de hiçbir zaman koalisyon olmaz. ABD de yasal olarak 50 nin üzerinde siyasi parti vardır. Ancak her zaman iki partiden ya Cumhuriyetçiler ya da Demokratlar kazanır. Diğer partilerin seçilme şansı sıfır gibidir.

Türkiye de olduğu gibi baraj sistemi yoktur. O yüzden Başkan hep bu iki partiden çıkar, aynı durum ABD kongresi içinde geçerlidir. Kongredeki 438 milletvekili ile 100 senatörün tamamı, yine bu iki partiden seçilir. ABD Başkanlık sisteminde parti ya da parti başkanı aday adaylarını belirlemez. Aksine aday adayı partisini belirler. Parti başkanının

³⁸ Maine ve Nebraska eyaletlerinde uygulama daha farklıdır. Bu eyallerde ikinci seçmen listeleri her iki partiye verilen oyların oranına göre hazırlanır.

aday olma gibi bir geleneği yoktur. Yani ABD de Başkan seçilen kişi bu iki partiden birinin başkanı değildir.

ABD’de iki büyük parti olan Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Partinin programları ağırlıklı olarak ekonomi ve dış politika eksenlidir. Yani birbirleri arasında ülkemizde ve diğer ülkelerde görüldüğü üzere “ideolojik sapmalar” yoktur. Bu iki partinin programlarında çok ciddi görüş ayrılıklarının olmaması ülkede istikrarlı hükümetler kurulmasına zemin hazırlarken aynı zamanda sistemi, rejimin zarar göreceği içi boş ve kutuplaşmaları artırıcı tartışma ve çekişmelerden de uzak tutmaktadır.

3.4.3 ABD Başkanlık Sisteminde Bölünmüş Hükümet

ABD’de 1920-2014 yılları arasında gerçekleşen başkanlık, temsilciler meclisi ve senato seçimleri incelendiği zaman hem kongre hem başkanlık seçimlerini tek bir partinin aldığı görülmektedir. Bazen ise başkan ayrı kongre çoğunluğu ayrı partiden olabilmektedir.

Bölünmüş hükümet modelinin ortaya çıkmasında önemli faktör olarak, hem başkanlık hem kongre seçimlerinde kampanyaların parti merkezli olmaktan çok “aday” merkezli olması ve adayların seçmenler ile iletişim imkânlarının çoğalması söylenebilir.

Diğer etken ise seçmen tercihlerinin genel esaslardan ziyade daha faydacı, daha gündelik ihtiyaçlar nedeniyle farklılaştığı görülmektedir. Örneğin seçmen, cumhuriyetçilere vergilerin azaltılması için, demokratlara ise özgürlüklerin korunmasına yönelik taleplerinin yerine getirilmesi için oy verebilmektedir. Bu durum ise seçmenlerin başkanlık seçimleri ile kongre seçimlerinde farklı tercihlere yönelmelerini sağlamaktadır. (Duran –Miş 2017, s. 237)

1950 sonrası süreçte Richard Nixon (cumhuriyetçi), Gerald Ford (cumhuriyetçi), Ronald Reagan (cumhuriyetçi), George Bush (cumhuriyetçi), Bill Clinton (demokrat) ve George W. Bush (cumhuriyetçi) kongrede yasama çoğunluğunu elinde bulunduramadan başkanlık yapmışlardır.³⁹

³⁹ ABD de “topal ördek” pozisyonunda başkan çok, Anadolu ajansı, 7 Kasım 2014 https://aa.com.tr/tr/dunya/abd_de_topal_ordek_pozisyonunda_baskan_cok/103875 [E.T. 10 Nisan 2018]

Bunun son örneği ise 2014 yılında 435 üyeli temsilciler meclisi ve 100 sandalyeli senatonun, 36 senatörünün belirlendiği seçimlerde görmek mümkündür. Bu seçimlerde kongre çoğunluğu demokrat partiden seçilen mevcut başkan Obama karşısında cumhuriyetçilerden oluşmuştur. Neticede Obama kongredeki çoğunluk desteğini kaybederek “topal ördek” durumuna düşmüştür.⁴⁰

⁴⁰ Barack Obama Artık “Topal Ördek”, 5 Kasım 2014 <https://www.haberler.com> [E.T. 10 Nisan 2018]

4. TÜRKİYE’NİN SİYASİ REJİM GEÇMİŞİ

4.1 1921 TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU

20 Ocak 1921’de yürürlüğe giren Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Türk tarihinin ikinci anayasası olarak kabul edilmektedir. Anayasa, kuvvetler birliği ilkesini benimseyerek yasama ve yürütme yetkilerini Büyük Millet Meclisine bırakmıştır. Meclis hükümeti modeli getirilerek İcra Vekilleri Heyeti olarak da adlandırılan bakanlar kurulu üyelerinin meclis tarafından seçilmesi, kurulun kendi içinden bir başkan seçmesi, bununla birlikte meclis başkanının kurulun doğal başkanı olması hükme bağlanmıştır.

Meclis hükümeti modelinin uygulandığı 03 Mayıs 1920 ile 27 Ekim 1923 tarihleri arasında toplam beş hükümet kurulmuş ve bir hükümetin ortalama ömrü sekiz ay olmuştur.⁴¹

4.2 1924 ANAYASASI DÖNEMİ

4.2.1 Devlet Başkanının Sembolik Yetkilerle Donatıldığı Dönem

İmparatorluk ve saltanat kaldırılmış yeni kurulan devletin gereksinmelerine cevap verecek ve toplumu yönlendirecek yeni bir anayasanın yapılması zorunlu hale gelmişti. 20 Nisan 1924 günü Meclis tarafından 1924 anayasası kabul edilmiştir. Bu anayasa ile Meclis güçlendirilmiş Cumhurbaşkanıya çok sınırlı yetkiler tanınmıştır. Söz konusu yetkileri şu şekilde sıralayabiliriz.

- i. Özel törenlerde meclise başkanlık etmek (Md. 32),
- ii. Yasaları imzalamak veya geri çevirmek (Md. 35),
- iii. Başbakanı seçmek (Md. 44/1),
- iv. Hükümetin inhası üzerine, özel af yetkisini kullanmak (Md. 42) (Eroğul 1978, s.39).

⁴¹ Bozlağan,R., 2016. Türk Tipi Başkanlık.İstanbul:Hayat Yayın Grubu.ss, 125-126

Bu anayasa TBMM’ni doğrudan doğruya tek yetkili organ saymış ve Cumhurbaşkanına esas itibariyle simgesel nitelikte yetkiler tanıyarak etkisiz bırakmıştır.

Cumhurbaşkanının önemli olabilecek iki yetkisi vardır.

- i. Başbakanı seçme
- ii. Yasaları geri çevirme.

Bu dönemde Cumhurbaşkanı fiilen etkili olabilmişse bunu anayasa düzenlemelerinden değil, meclis çoğunluklarından ve tarihsel kişiliklerinden almışlardır.

1924 Anayasası’nın en önemli özelliği, imkân tanıdığı hükümet modelidir. Meclis hükümeti sistemi ile parlamenter sistem arasında karma bir sistem benimsenmiştir. Bu sistem kimi yazarlar tarafından "kuvvetler birliği, görevler ayrılığı" olarak nitelendirilmiştir.⁴²

Başkanlık sistemine geçilmesi yönünde bazı düşüncelerin 1924 Anayasasında yer alması, Türkiye siyasetinde yürütmenin güçlendirilmesi fikrinin köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir.

4.3 1961 ANAYASASI DÖNEMİ

4.3.1 Yürütmenin ve Devlet Başkanının Güçlendirilmesi Çabaları

27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında ortaya çıkmıştır. Yönetime el koyan Milli Birlik Komitesi kabul ettiği 1 sayılı kanunla, 1924 Anayasasının birçok hükmünü değiştiren geçici bir Anayasa düzeni kurmuştur.

Bu anayasaya göre Devlet Başkanlığı makamı, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Başkomutan ve MBK Başkanlığı sıfatlarını birleştirilmiştir. Güçlü devlet özlemi içerisinde başkanlık sistemi 1961 Anayasası yapım sürecinde tartışılmış fakat kabul görmemiştir.

Parlamenter sistemde Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu olarak iki başlı olan yürütme erki 1961 Anayasası ile üç başlı hale gelmiş ve üçüncü baş “askeri bürokrasi” olmuştur.

⁴² Asilbay, İ.H.,2013. Parlamenter Sistem ve Türkiye Açısından Bir değerlendirme. *TBB Dergisi*. Sayı 103, ss. 259

1961 Anayasası, 1924 Anayasasına göre daha ayrıntılı ve uzun olarak hazırlanmış olup çok partili döneme geçildikten sonra 1950-1960 yılları arasında ortaya çıkan tüm sorunlar basite indirgenerek her sorunun çözümü Anayasa da aranmıştır. 1961 Anayasasına göre artık TBMM ulusal egemenliği kullanan tek organ değildir. Yeni Anayasanın 4. maddesine göre millet, egemenliğini anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır. Cumhurbaşkanı da bu yetkili organlardan biridir.

1961 Anayasasının çok önemli bir özelliği Cumhurbaşkanını tümüyle TBMM'ne bağımlı kılan düzenlemeleri kökünden değiştirmiş olmasıdır.

1924 Anayasasında Cumhurbaşkanı meclis görüşmelerine katılmamak ve oy kullanmamakla birlikte, üyeliğini sürdürmekte, törenli oturumlara başkanlık etmekte, her yıl meclis açılış konuşmasını yapmaktaydı. Ayrıca partisinin resmi veya fiili önderliğini sürdürmekte ve meclis çoğunluğu ile bağımlı devam ettirmekte idi. 1961 Anayasası Cumhurbaşkanı seçilen kişinin, hem TBMM üyeliğiyle hem de varsa partisiyle ilişkisinin kesileceğini öngörmüştür.

4.4 1982 ANAYASASI DÖNEMİ

4.4.1 Güçlü Yürütme ve Devlet Başkanlığı Arayışları

09 Kasım 1982 tarihinde yürürlüğe giren 1981 Anayasası'nın 1961 Anayasası'ndan en belirgin farklarından biri yürütme organının güçlendirilmesi olmuştur. Her ne kadar Başbakanı eskisine göre daha kuvvetli bir konum kazandırılmış ise de yürütmenin asıl güçlendirilen tarafı Cumhurbaşkanı olmuştur.

Cumhurbaşkanına verilen yetkilerin hem Anayasanın 104.maddesinde sıralanması hem de yirmi altı farklı maddede tekrarlanması, kurulan yeni hükümet sisteminin Cumhurbaşkanlığı makamına gösterdiği önemi açıkça ortaya koymaktadır.

1961 Anayasasından farklı olarak Cumhurbaşkanına “anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetme” temel görevi verilmiştir. Bu görevin yürütülmesi konusunda yasama, yürütme ve yargı erkleri açısından önem taşıyan birçok yetki Cumhurbaşkanlığı makamında birleştirilmiştir.

1982 Anayasası ile Cumhurbaşkanına;

- i. TBMM’de açılış konuşması yapma,
- ii. Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde bakanlar kurulunu başkanlığı altında toplama,
- iii. Anayasada belirtilen hallerde Türk Silahlı Kuvvetlerini kullanmaya karar verme,
- iv. TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar verilmesi halinde geçici bakanlar kurulu atama,
- v. Birçok kamu kurum üst düzey görevlisini atama,
- vi. Yargı mensuplarını atama,
- vii. Anayasa mahkemesi üyelerini atama gibi oldukça geniş yetkiler verilmiştir ki adeta kuvvetler birliğini temsil edecek noktada yetkilere sahip olduğu söylenebilir.

12 Eylül 1980 askeri müdahalesi sonrasında yapılan ve bir tepki anayasası olan 1982 Anayasasının, hangi hükümet sistemini benimsediği konusunda ise doktrinde tam anlamıyla bir görüş birliği olduğunu söylemek zordur.⁴³

4.5 TÜRKİYE’DE PARLAMENTER SİSTEM ANALİZİ

İncelediğimiz dönemler itibariyle görülmektedir ki Türkiye’de demokratik süreç doğru gelişmemiş ve demokrasi kültürümüz yeterince olgunlaşmamıştır. Millet olarak demokratik haklarımızın çok da farkında olamamışız. Bireysel hak ve özgürlükleri güvence altına alarak, sosyal barışı ve huzuru temin ederek vatandaşa hizmet etme görevi olan devlet bu görevini unutmuş, sandıktan çıkan iktidarlar ise bir şekilde hükmetmek için görev almışlardır.

Demokrasinin temel şartlarından biri, yönetimin hesap verebilir olmasıdır. Demokrasinin özü, bireyin, devletin acımasızlığından korunması olmalıdır ki bu da demokrasinin sürdürülebilirlik ya da meşruiyet ilkesi ile alakalıdır.

⁴³ Bu konuda birçok yazar, 1982 Anayasasının benimsediği hükümet sistemi konusunda farklı tanımlar yapmışlardır. Özbudun, bu anayasanın De Gaulle döneminde yapılan 1958 Fransız Anayasası ile taşıdığı benzerliklere dikkat çekerek 1982 Anayasasını "zayıflatılmış parlamentarizm"(bkz. Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, s.330), Kuzu, yarı başkanlık ile parlamenter sistem arasında "kendine özgü bir sistem"(bkz. Kuzu, Her Yönü ile Başkanlık Sistemi, s.75), Duran, "aksak başkanlık hükümeti", (bkz. Duran, Türkiye Yönetiminde Karmaşa, s.18), Çağlar ise "rasyonelleştirilmiş başkanlı parlamenter sistem" (bkz. Çağlar, Anayasa Bilimi, s.286), olarak tanımlamıştır.

Ülkemizde kuvvetler ayrılığı ilkesinin tam uygulanamaması, sıkı parti disiplini olması, hükümetlerin meclisi adeta noter olarak kullanmalarının yolunu açmıştır. Hatta Meclisin denetleme fonksiyonlarını dahi kullanamadığı açıkça görülmektedir.

Günümüz Türkiye'sinde demokratik parlâmenter sistem tüm kurumlarıyla mevcuttur, halkın seçimlere katılım oranı oldukça yüksektir. Seçmen kitlesi her ne kadar demokratik tüm haklarını kullanma bilincine sahip olmasa da siyasal sisteme katılım sağlamaya çalışmaktadır. Fakat Türkiye'de parlâmenter sistem anlayışında ilk günden bugüne kadar çözülemeyen yapısal sorunlarımız mevcuttur.

Bu bağlamda Türkiye'nin yeniden yapılanması, devlet kurum ve kuruluşlarının işleyişini düzenleyen yapısal değişikliklerden, ekonomik yapıyı düzenleyici kanunlara kadar her alanda yasal reformlara ihtiyacımız olduğu ortadadır.⁴⁴

Türkiye'nin parlâmenter sistem analizi için geçirdiği dönemleri incelememiz uygun olacaktır.

4.5.1 Tek Partili Dönem

Yönetim sistemi açısından Türkiye'de tek parti döneminde her ne kadar hükümet şekli parlâmenter sistem olsa da cumhurbaşkanının güçlü, hükümetin ise zayıf olduğu bir tür süper yarı başkanlık modelinin uygulandığı söylenebilir.

Bu dönemde devlet, rakip güç odakları ve diğer toplumsal kitlelere kapatılmıştır. Bürokratik askeri elit, devleti diğer toplumsal kesimlerden koruma ve kollama gibi son derece antidemokratik bir siyaset tarzı ortaya koymuştur. Modern demokratik ülkelerde toplumsal gruplar iktidar olabilmek için serbest rekabet şartlarında mücadele imkânına sahip olurlar. Fakat tek parti döneminin topluma yönelik tek taraflılık, baskı ve sunduğu toplumsal projenin bu anlayıştan oldukça uzak olduğu ortadadır.

Atatürk'ün on beş yıllık cumhurbaşkanlığı döneminde toplam dokuz hükümet görev yapmış olup hükümetlerin ortalama ömrü yirmi ay kadar olmuştur.

⁴⁴ Serdaroğlu,R., 2001. Türkiye'de Sistem Sorunu.Ankara: Kanomat Matbaacılık, ss.4

İsmet İnönü'nün on iki yılı aşan cumhurbaşkanlığı döneminde ise toplam on hükümet görev yapmış ve ortalama ömrü on iki ay kadar olmuştur. Yani yirmi yedi yılda on dokuz hükümet kurulmuştur.

1950 yılına kadar geçen dönemde özgürlükler alanı ve siyaset kurumu tamamen kapalı hale gelmiştir. İktidar olan CHP den ayrı olarak Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924) ve Serbest Cumhuriyet Fırkası (1930) gibi siyasi partiler kurulsaydı da çok partili siyasal sisteme geçiş denemeleri başarılı olamamıştır.⁴⁵ Hatta bu partiler hemen kapatılmışlardır.

Özetle her ne kadar 1924 Anayasası meclis hâkimiyetini öngören bir parlamenter sistem gibi görünse de 1924-1950 yılları arasında fiili olarak tek parti yönetimi yaşanmış fakat rekabet ortamı olmamasına rağmen yukarıda verilen örneklerde de görüleceği üzere aynı parti içinden kurulan hükümetlerin bile ömrü çok kısa olmuştur.

4.5.1 Çok Partili Dönem (Vesayetçi Parlamenterizm)

Türkiye'nin gerçek manada demokrasi rejimine geçişi ilk defa serbest ve açık seçimlerin yapıldığı 1950 yılında çok partili hayata adım atılmasıyla gerçekleşmiştir. Açık oy-gizli tasnif esasına dayanan ve yargı denetiminin dışında bırakılan 1946 seçimlerini çok partili hayata geçişin başlangıcı saymak zaten mümkün değildir.

Çok partili döneme geçişle birlikte 1950, 1954 ve 1957 yılında yapılan genel seçimler sonucunda Demokrat Partinin seçimleri kazanması ile siyasette istikrarlı bir döneme girilmiştir. Ancak devletin kontrolünü elinde bulunduran askeri bürokrasi, devletin toplumun tamamına bu denli açılmasını kabul etmeyerek Milli Birlik Komitesi öncülüğünde 1960 askeri darbesi ile demokrasiyi rafa kaldırmıştır.

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile oluşturulan siyasi ortamda hazırlanan 1961 Anayasası parlamenter sistemi devam ettirmiş ise de yürütme erkini yasama ve yargı karşısında zayıflatmış, yasama ve yargı için "yetki" kavramını kullanırken, yürütme için "görev" kavramını kullanmayı tercih etmiştir.

⁴⁵ Koçak, C., 2006. Belgelerle iktidar ve serbest cumhuriyet fırkası. İstanbul: İletişim Yayınları

10 Ekim 1965 yılında yapılan seçimler ile siyasi istikrar tekrar sağlanmış olmakla birlikte 12 Mart 1971’de yapılan askeri muhtıra, Cumhuriyet tarihinin en istikrarsız dönemine yine kapı aralamıştır.

Bu vesayet döneminde dokuz buçuk yılda on bir hükümet kurulmuş, şiddet olayları artmış, ekonomi sürekli krizlere girmiş ve her on ayda bir kurulan hükümetler istikrarı yakalayamadığı için bu dönem 12 Eylül Askeri Darbesine kadar devam etmiştir.

4.5.3 Koalisyon Dönemleri (Siyasal İstikrarsızlık)

Parlamente rejime yöneltilebilecek en önemli eleştiri çok partili sistemlerde ciddi siyasi istikrarsızlığa neden olduğudur⁴⁶ Tabi ki siyasi istikrarsızlığın tek nedeni parlamente rejim değildir, uygulanan seçim sistemi ve diğer etkenlerde siyasi istikrarsızlığın sebeplerindendir.

Türkiye’de 1960–1980 yılları arasında yapılan genel seçimlerin çoğunda hiçbir parti hükümet kurabilecek çoğunluğu elde edememiştir. Demokrasi kültürümüzün eksikliği ve partilerimizin uzlaşmaz tutumları nedeniyle hükümet kurulması çok zor hale gelmiştir.

Bu dönemde meclis çalışmamış, kurulan koalisyon hükümetleri uzun ömürlü olmamış hatta meclis kendi başkanını dahi seçememiştir. Kazananı olmayan seçimler, ülkenin kayıp yılları olarak ciddi sorunları beraberinde getirmiştir.

Koalisyonlara ve krizlere sebep olan 1961 Anayasasının kurduğu sistem, yapım olarak Fransa’nın 4. Cumhuriyet Anayasasının taklidi olarak alınmıştır. Aynen ülkemizdeki gibi bu Anayasa Fransa’da uygulanırken 12 yılda tam 24 koalisyon hükümeti kurulmuştur.⁴⁷

Ülkemizde uygulanan Parlamente rejim ve seçim sistemi nedeniyle bugün dahi koalisyonlar oluşmakta bu koalisyonlar neticesinde ortada hiçbir sorumlu bulunamamaktadır. Aslında koalisyon olgusu, siyasi istikrarsızlığın tek nedeni de değildir. Çünkü koalisyonlarla yönetilen bazı ülkelerde siyasi istikrarsızlık söz konusu

⁴⁶ Özbudun, E., 1993. Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anayasa Yapımı. 1.Basım. Ankara: Bilgi Yayınevi, ss.177

⁴⁷http://www.star.com.tr/yazar/92_yilda_57_hukumet_13_yilda_tek_hukumet_yazi_1034138/
Mustafa Kartoğlu [E.T. 10 Nisan 2018]

olmamaktadır. Örneğin Almanya 20 yıla yakın bir süredir koalisyonla yönetilmektedir ve siyasal istikrarsızlık sorunu ülkemizde olduğu boyutta yaşanmamaktadır.

Ülkemizde çok partili sistem ve bölünmüşlük koalisyon hükümetlerine yol açmakta ve bu hükümetlerde güçsüz ve istikrarsız olmaktadırlar.⁴⁸ Siyasi tarihimiz ‘sivil hükümetin hükmettirilmemesi’ tarihidir. Sivil siyaset kavga etmiş/ettirilmiş, devlet siyasetle kavga etmiş ve ülkeyi ‘siyaset dışı iktidarlar’ yönetmiştir.

1923’ten itibaren başlayan 27 yıllık CHP’li tek parti dönemi de buna dâhildir. Tek parti döneminde 27 yılda tam 18 hükümet kurulmuştur. Bakanlar 18 kez değişmiş, 9 ayrı başbakan gelmiştir. İsmet İnönü 7 kez hükümet kurmuş, sadece birinde 1931-35 arasında ‘seçimsiz 4 yıl’ iktidar dönemi yaşamış kalan 23 yılda ise kurulan 17 hükümetin görev süresi ortalama 15 ay olmuştur.

27 Mayıs 1960 darbecileri de güçlü iktidar kurmamışlar ve 1,5 yılda 3 hükümet değiştirmişlerdir. 1961’de kurulan İnönü başbakanlığındaki CHP-AP hükümeti ‘ilk koalisyon’ olup ancak ‘7 ay’ sürmüştür.

1965-71 yılları arasında 5,5 yıllık AP iktidarı görünse de, bunun sadece 1965-69 yılları arasındaki Birinci Demirel Hükümeti ‘4 yıl kesintisiz sürmüştür. Suat Hayri Ürgüplü hükümeti 8 ay, ikinci Demirel hükümeti 15 ay, üçüncü Demirel hükümeti ise 1 yıl sürebilmiştir.

12 Mart 1971 tarihinde askeri muhtıra yapılmış ve asker kontrollü 3 yılda da 4 hükümet değişmiştir. 1974’te Bülent Ecevit liderliğinde kurulan CHP-MSP koalisyonu 9 ay sürmüştür. Sonraki yıllar da CHP, AP, MSP, MHP arasında kurulan koalisyonlarla geçmiş ve ortalama ömürleri bir yılı aşamamıştır. En uzun süreli hükümet 1975-77 yılları arasındaki AP-MSP-MHP-CGP koalisyonu olmuştur süresi 2 yıl 2 ay.

1970–1980 arasında 12 hükümet değişmiş; her bir hükümetin ömrü, bir yıldan az olmuştur. DYP’ye göre, mevcut sistem nedeniyle Türkiye’nin önü tıkanmıştır, bu tıkanıklığı aşmak için başkanlık sistemine geçilmesi gerekmektedir. Hatta Cumhurbaşkanı Kenan Evren de, "Cumhurbaşkanıyla başbakan arasındaki sürtüşmeleri

⁴⁸ Turhan, M., 2005. *Anayasal Devlet*. Ankara: Naturel Yayıncılık, ss. 62

ortadan kaldırmak için halk tarafından seçilmiş başkanlık sistemi getirilmelidir" demiştir. Ülkemizde 12 Eylül 1980 darbesine kadar 19 yılda 18 hükümet kurulmuş ve 1983 yılına kadar Türkiye 3 yıl darbe hükümetiyle yönetilmiştir.

1983 yılı Turgut Özal'ın ilk ANAP hükümeti çok partili tarihin ikinci '4 yıllık' hükümeti olmuştur. Özal'ın ikinci ANAP hükümeti 2 yıl, Yıldırım Akbulut'a 'devrettiği' hükümet 2,5 yıl, Mesut Yılmaz hükümeti ise 5 ay sürmüştür.

1991'de TBMM'ye 5 parti girmiş, 3 yıl geçmeden parti sayısı ikiye katlanmış, 10 parti oluşmuştur. Bu arada 6 adet de hülle partisi kurulmuştur. Bu siyasi çalkantılı dönemlerde devlet kime nasıl emanet edilecektir? Kaldı ki, seçimle uğraşan hükümetler icraat yapamamaktadır.⁴⁹ 1991 yılında 'Demirel koalisyonları' dönemi başlamış ve DYP-SHP koalisyonu uzun sayılabilecek bir süre 2,5 yıl sürmüştür.

1996'da Necmettin Erbakan başbakanlığında RP-DYP hükümeti kurulsa da, 8 ay sonra 28 Şubat 1997'de bu kez 'post modern darbe gelmiştir. 28 Şubat askeri muhtırasının ardından Başbakan Necmettin Erbakan istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde Cumhurbaşkanlığı makamındaki Süleyman Demirel dört yıllık görevi boyunca üç hükümet onayladığını söyleyerek parlamenter sistemin terk edilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu düşüncesi üzerine çok eleştirilen Demirel, destekçi bulamamıştır (Yazıcı, 2011: 161, 162, 163). Sonraki 2 yılda da Mesut Yılmaz ve Bülent Ecevit arasında el değiştiren 2 hükümet kurulmuştur.

1999 tarihinde DSP-MHP-ANAP ortaklığıyla kurulan son Ecevit hükümeti 3,5 yıl sürse de, yaşanan çekişmeler siyasi sorunlar nedeniyle ülke tarihinin en büyük ekonomik krizine girmiştir. Örneğin; 2001 yılında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in, Başbakan Bülent Ecevit'in suratına anayasa kitapçığını fırlatma olayı bir ekonomik krizin tetikleyicisi olmuştur (Fendoğlu 2015, s.102).

Başka bir anlatımla Turgut Özal'ın ilk 4 yılından sonra 2002 tarihine kadar 15 yılda 12 hükümet kurulmuştur ve hükümetlerin ortalama süre 1 yıl 3 ay olmuştur. Bu seçim ve hükümet modeli ile ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında siyasi istikrarın sağlanmasının,

⁴⁹ <http://hasantahsinfendoglu.net/detail.php?id=223&ustkat=makaleler>

etkin, verimli, doğru kararların alınmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Özetle 2003 yılına kadar 92 yılda 57 hükümet kurulmuştur.⁵⁰

Şu anda 66 ıncı Hükümet işbaşındadır; ortalama bir hükümet ömrü olan 5 rakamı ile çarparsak, 330 yıl eder; oysa Cumhuriyetin henüz 95 inci yılındayız. Bu durum ülkemiz sisteminin ne kadar istikrarsız olduğunu göstermektedir. Bu nedenle süreklilik ve istikrar arayışları önemsenmelidir. Başkanlık sisteminin özelliği hızlı karar alma ve bunu hızla uygulamaya koyabilme imkânıdır.⁵¹

⁵⁰http://www.star.com.tr/yazar/92_yilda_57_hukumet_13_yilda_tek_hukumet_yazi_1034138/
Yazar Kartoğlu, M., [E.T. 10 Nisan 2018]

⁵¹ <http://hasantahsinfendoglu.net/detail.php?id=223&ustkat=makaleler>

5. TÜRKİYE İÇİN BAŞKANLIK SİSTEMİ

5.1 TÜRKİYE'DE BAŞKANLIK SİSTEMİ TARTIŞMALARI

Başkanlık sistemi tartışmalarının Türkiye'de uzun bir geçmişi vardır. Ancak bu süreçte sistemle ilgili tartışmaların genellikle doğru mecrada yapılmadığı söylenebilir. Tartışmanın uzun geçmişine bakıldığında konunun yapısal olarak ele alınmadığı, konjonktürel olarak gündeme geldiği görülecektir.

Siyasi kriz dönemlerinde tartışmalar yoğunlaşmış, buhran sona erdikten sonra ise konu gündemden düşmüştür. Bu durum başkanlık sistemi tartışmalarının sığ, yüzeysel ve kısa vadeli yapıldığını göstermektedir.

1909 Anayasa değişikliğinden itibaren, bazı dönemler istisna tutulacak olursa, Türkiye'de hep parlamenter sistem uygulanmıştır. Bu uzun süreli uygulamalar sebebiyle, bazıları Türkiye'de parlamenter sistemin yerleşiklik kazandığından söz etmektedir. Fakat 1980'li yıllardan itibaren Türkiye için uygun hükümet sistemi modeli olarak yarı-başkanlık ve başkanlık sistemi tartışmaları başlamıştır (Küçük 2013, s. 808).

Türkiye de başkanlık ve yarı başkanlığa geçiş tartışmaları ilk kez Mart 1980'de Tercüman gazetesinin düzenlediği Anayasa seminerinde ve Yeni Forum dergisinin önerdiği Anayasa Projesinde tartışma konusu olmuştur.

1980'li yılların ikinci yarısında yeniden ülke gündemine başbakan Turgut Özal'ın, Cumhurbaşkanı'nın seçimi ve görev süresine ilişkin yaptığı açıklamalarla girmiştir. Özal'ın önerisine göre cumhurbaşkanı en fazla iki dönem için seçilebilecekti. Meclisin erken seçim kararı vermesi halinde, cumhurbaşkanı da yeni seçime tabi olacaktı. Özal'a yakın kaynaklara göre, Özal'ın gerçek amacı Amerikan tipi başkanlık sistemiydi ve yarı başkanlık sistemi yönündeki savunmaları, asıl hedefe ulaşmada ilk adım teşkil etmekteydi. Özal'ın sistem değişikliği ile ilgili önerilerine diğer parti liderlerinden destek

gelmemiştir. Özal'dan sonra başkanlık sistemi tekrar Süleyman Demirel tarafından gündeme getirilse de güncel siyasette pek fazla yankı bulmamıştır.⁵²

2000'li yıllara geldiğimizde hükümet sistemi tartışmaları bu kez AK Parti lideri ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından gündeme getirilmiştir. Hükümet sistemi tartışmaları bu kez daha da kapsamlı bir şekilde medya da ve toplumun geniş kesimlerinde tartışılarak gündemde kalmıştır (Aktaş 2015, s. 278).

Nitekim Başbakan Erdoğan, 21 Nisan 2003 tarihinde yaptığı açıklamayla, "Siyasetteki arzum başkanlık sistemi, benim için en ideali Amerikan modeli" ifadesini kullanmıştır (Güney 2014, s. 425).

Erdoğan, sistemin sağlıklı bir şekilde hayata geçirebilmesi için ülkedeki tüm kurumların halkla bütünleşerek bir uzlaşmanın sağlanmasının şart olduğunu eğer bu sağlanırsa Türkiye'nin ciddi bir sıçrama yapacağını iddia etmiştir. (Tercüman, 21 Nisan 2003).

Erdoğan'ın yaptığı açıklamadan hemen sonra günlerce sürecek sistem tartışmaları başlamıştır. Erdoğan'ın siyasetteki tek arzusunun başkanlık sistemi olduğunu açıklaması kendi partisinde genel olarak olumlu karşılanmıştır. Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali Şahin, Türkiye için başlangıçta yarı başkanlık sistemiyle geçiş yapmanın daha yararlı olacağını ifade ederken, Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül, "Başbakan, Türkiye gerçeklerini en iyi şekilde belirleyip, tartışılmasını sağlamayı amaçlıyor. "diyerek Erdoğan'a destek vermiştir.

TBMM Başkanı Bülent Arınç ise, başkanlık sisteminin TBMM'ye getirilmesine ilişkin bir karar bulunmadığını belirterek, Başbakan'ın kendi düşüncelerini ifade ettiğini, bunlara da herkesin saygı duyması gerektiğini belirtmiştir (Hürriyet, 22 Nisan 2003).

2003 yılının Eylül ayında TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu'nun Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini de kısıtlayan Anayasa değişikliklerini de içeren bir taslak hazırlıklarının başladığını açıklaması tartışmaları yeniden başlatmıştır.

⁵² Demirel'in Başkanlık sistemi konusundaki çelişkileri ve sırf Özal'la giriştiği iktidar mücadelesi olarak ve kişisel olarak yorumlanması konusunda, Oder, Bertil E., Türkiye'de Başkanlık ve Yarı Başkanlık Rejimi Tartışmaları: 1991-2005 Yılları Arasında Basına Yansıyan Öneri ve Tepkilerden Kesitler, Başkanlık Sistemi, Ankara

2004 yılının Aralık ayında sistem değişikliği tartışmaları TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu tarafından yeniden gündeme getirilmiştir. 21 Aralık 2004 tarihinde Başbakanlık bütçesi görüşülürken Ak Parti grubu adına konuşan Kuzu, 1982 Anayasası'nın Başbakan'ı güçlendirdiğini fakat Cumhurbaşkanı'na parlamenter sistemle uyuşmayacak yetkiler verildiğini belirtmiş, Anayasa'nın Cumhurbaşkanı'nı sorumlu kılmadığı halde yetkili kıldığını ifade ederek bu durumu eleştirmiştir (Duman 2013, s. 650-651).

On birinci Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi sürecinde yaşanan krizde Cumhurbaşkanının seçilmesi, görev süresi ve kısmen de olsa yetkileri ile ilgili tartışmalar hükümet, muhalefet, ordu ve bürokratik çevreleri karşı karşıya getirmiştir. Bu çevreler arasında adeta bir iktidar kavgasına dönüşen bu sürecin sonunda AK Parti hükümeti, askeri ve sivil bürokrasinin muhalefetine rağmen Anayasa'da yapılan değişiklik yoluyla Abdullah Gül'ü 28 Ağustos 2007 tarihinde cumhurbaşkanı olarak seçirmiştir (Aktaş 2015, s. 280).

21 Ekim 2007 tarihinde yapılan Anayasa değişikliği ile cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi kabul edilmiştir. Ak Parti, 22 Nisan 2010 tarihinde başkanlık sistemini bu kez çok farklı bir şekilde gündeme getirerek yazılı hale getirmiş ve daha sonra bu önerisini Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na sunmuştur. Bu öneri geçmişte Özal ve Demirel'in yaptığı öneriler gibi sınırlı bir kesimin tartışması ile kalmamış günümüzdeki kitle iletişim araçları sayesinde toplumun geniş kesimlerine ulaşmış ve destek görmüştür.

Erdoğan bir konuşmasında başkanlık sistemi talebine gerekçe olarak, bürokratik oligarşiyi göstermiştir.

Erdoğan'ın bu konudaki görüşleri şöyle özetlenebilir;

21 Nisan 2003: *"Siyasetteki tek arzum başkanlık ya da yarı başkanlık modeli. Bunun ideali de Amerika 'da uygulanan sistem."*⁵³

5 Ocak 2005: *"Başkanlık sisteminin tartışılması Türkiye için yararlı olabilir ama bu bizim şu anda gündemimizde yok".*

⁵³baskanlik-faydali-neticeler-dogurur/siyaset/haberdetayarsiv/02.02.2011/1347104/default.htm
<http://www.milliyet.com.tr/> [E.T. 16 Nisan 2018]

15 Şubat 2006: “Başkanlık sistemini ben de istiyorum ama şartlar şu anda müsait değil”.

18 Nisan 2010: “Sistemin rahat çalışması konusunda bu olaya (başkanlık sistemi) sıcak bakıyorum. Çok daha seri neticeler alması noktasında...”

10 Eylül 2010: “Bir önyargımız yok. Nihayetinde bununla ilgili gerekirse halk oylamasına gidilir, ama şu anda illa bu olmazsa olmazımız değil”.

25 Eylül 2010: “Ben bu konuyu tartışılın diye açtım. Bunun tartışılmasının siyasilere de, halkımıza da katacağı çok şey var”.

2 Şubat 2011: “Bence demokratik parlamenter sistem içinde halk tartışmalı, tartışılmalı. Milletin tartışmasından kaçmak, çekinmek demokratiğe terstir. “Liderler tektir zaten, bunun yanında liderliği paylaştığı ikinci bir kişi olmaz. Ama ‘takım ruhu ’ denilen bir olay vardır, ‘takım oyunu’ denilen bir olay vardır, ‘kolektif aklı oluşturmak’ denilen bir olay vardır. Ben, Başkanlık sistemiyle alakalı, ülkemde halk bu kavramları tartışmalıdır, bilmelidir ve şahsen Başkanlık sisteminin daha faydalı neticeler doğuracağına inanıyorum. Bu benim kanaatim.”⁵⁴

Sayın Bahçeli başka türlü düşünebilir, bir başkası başka türlü düşünebilir. Onların düşüncesine de benim saygım var, ama lütfen benim düşüncemdir, benim düşünceme de saygıları olsun.” “Başkanlık sistemi var, yarı Başkanlık sistemi var. Niye rahatsız oluyoruz bunlardan? ABD’si, Fransa’sı ortada... Almanya’da da bakıyorsunuz şansölye var, bu tür sistemler var, cumhurbaşkanlığı makamları var, güçlendirilmiş... Ama bazı yerlerde bakıyorsunuz sadece temsili... Bunlar da var. Bunların tartışılmasından kimsenin gücenmeye bence hakkı yok. Bırakalım tartışılın, kimse de bundan da rahatsız olmasın.”⁵⁵ (Fendoğlu 2012, s. 47).

⁵⁴ [baskanlik-faydali-neticeler-dogurur/siyaset/haberdetayarsiv/02.02.2011/1347104/default.htm](http://www.milliyet.com.tr/baskanlik-faydali-neticeler-dogurur/siyaset/haberdetayarsiv/02.02.2011/1347104/default.htm)
http://www.milliyet.com.tr/ [E.T. 16 Nisan 2018]

⁵⁵ Başbakan Erdoğan’ın konuşmalarında detay için bk. 2 Şubat 2011 tarihli yazılı basına.

5.2 TÜRK SİYASİ TARİHİNE BAŞKANLIK SİSTEMİ AÇISINDAN BAKIŞ

5.2.1 Yakın ve Uzak Geleneklerimiz ve Başkanlık Sistemi

1923–1938 dönemi (15 yıl) başbakanlarla değil Atatürk’le anılır.

1938–1950 arası (12 yıl) başbakanla değil, İnönü ile anılır.

1950–1960 arası (10 yıl) Menderes ile anılır. Menderes döneminde şehirleşme oranı ve gelişme daha da artmıştır.

AP nin tek başına iktidar olduğu 1965-1969 dönemi (4 yıl) Demirel ile

ANAP'ın tek başına iktidar olduğu 1983-1989 dönemi (6 yıl) Özal ile anılır.

AK PARTİ'nin iktidarda bulunduğu 2002–(bugün) arası Sayın Erdoğan’la anılmaktadır.

Siyasi geleneğimize uygun özgürlükçü bir yapı, ABD veya Fransız toplumu gibi bize de lazımdır. Rusya federasyonu da Türk Cumhuriyetleri de, Doğu Avrupa, Güney Amerika ve daha birçok ülkede benzer sistemler vardır. Bölgedeki tek istisna Türkiye'dir. ABD de başkan hem yetkili, hem sorumlu, Türkiye’de parlamenter sistemde Cumhurbaşkanı yetkili ama sorumsuzdur. Tarihte kurulan bütün Türk Devletlerinin de başkanı olmuştur.⁵⁶

Gelişmekte olan ülkelerin parlamentarizmle iyi yönetilemediği, Türkiye’de bir tür başkanlık sistemi uygulandığı dönemlerde hamle yapabildiği görülmektedir.⁵⁷

5.3 TÜRKİYE’DE SİYASİ TIKANIKLIK NEDENLERİ

Türkiye’de sistem arayışlarının temelini siyasi tikanıklıklar oluşturmaktadır. Yaşanan bu tikanıklıkların nedenini beş grupta toplayabiliriz;

- i. Türkiye’de seçimlere katılma oranı yüksek olsa da demokratik katılım eksikliği vardır.

⁵⁶ Fendoğlu.H.T., www.hasantnsinfendoglu.com [E.T. 20 Nisan 2018]

⁵⁷ Özal,T., Değişim Üzerine. 2 Ekim 1992, İstanbul, Conrad Otel. Bkz dönemin yazılı basını

- ii. Türkiye’de insanlar seçme hakkını kullanmakta fakat sonrasında seçtiklerini denetleyememektedir. Sivil toplum örgütlenmesi konusunda eksikliklerimizin giderilmesi gerekmektedir.
- iii. Türkiye’de en ciddi sorunlardan birisi siyasi partilerin oligarşik yapılarının değişime kapalı olması yani statükodan yana olmalarıdır.
- iv. Yerel nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesinde merkezi yönetim sorumludur bu durum bürokrasiyi artırmakta, zaman ve maliyet açısından kayıplara yol açmaktadır.
- v. Türkiye’de ekonomik yapıdaki sıkıntılar ve siyasilerin bu konuda ki başarısızlıkları aynı zamanda siyasi sıkıntılara da yol açabilmektedir.

Diğer taraftan ülkemizde uygulanan parlamenter sistemden kaynaklı sorunlarda yaşanmaktadır.

5.4 TÜRKİYE’DE PARLAMENTER SİSTEMİN SORUNLARI

Parlamenter sistemde çift başlı yürütmeden kaynaklanan birçok sorun olduğu gibi parlamenter rejimin bazı yönleri de hükümet istikrarsızlığına yol açmaktadır. Çünkü bölünmüş partili sistemin ve koalisyon hükümetlerinin olduğu parlamenter sistemde hükümet kuramama riski ve siyasi istikrarsızlık yaşanması olasılığı her zaman mümkündür.

Mevcut seçim sistemimizin amacı; Anayasamızın 67. maddesinde belirtildiği üzere “temsilde adalet ve yönetimde istikrar” olarak açıklanmıştır. Fakat Türkiye’de var olan çok partili sistem, genellikle koalisyon ve azınlık hükümetlerini meydana getirmiş, partilerin uzlaşmaz tutumu veya kurulan koalisyon hükümetlerin istikrarsız ve zayıf oluşu demokrasimizde yapısal birçok sorunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Türkiye’de seçim sisteminin örnek alındığı ve çok partili sisteme yer veren 1946 Fransız Anayasası döneminde yoğun hükümet bunalımları yaşanmış, kurulan kısa ömürlü, zayıf hükümetlerle “yönetilemeyen demokrasi” sorunu ortaya çıkmıştır.

5.5 TÜRKİYE İÇİN BAŞKANLIK SİSTEMİNİN TEMEL GEREKÇELERİ

5.5.1 Devlet Geleneği ve Halkın Deneyimi

Osmanlı Devletinin 600 yıl süren yönetim şekli ve kurulan cumhuriyetin ilk dönemleri gibi tarihsel geçmişimize baktığımızda başkanlık sistemine uygun bir genel yapımız olduğu söylenebilir.

Etkili ve güçlü bir yönetim sisteminden yana olduğunu düşündüğümüz halkımız aynı zamanda baskıcı totaliter sisteme de karşıdır. Askeri dönemler sonrasında verdiği oylar ile bunu açıkça göstermektedir.

5.5.2 Başkanlık Sistemi Siyasi İstikrar Getirir

Türkiye’de uygulanan yüzde on seçim barajı; oyların fazlaca bölünmemesi ve güçlü iktidar - siyasi istikrar kurma amacı taşıdığına göre buna en uygun sistem Başkanlık sistemi olacaktır.

5.5.3 Başkanlık Sistemi Güçlü İcrası İle Hızlı Gelişme Sağlar

Küreselleşmenin çok yoğun yaşandığı, teknolojik gelişmelerin hızla devam ettiği dünyada rekabet gücümüzü korumak ve artırmak, yaşanan gelişmelere hızla uyum sağlamak için hızlı karar alabilen güçlü icraya ihtiyaç vardır.

Bölgemizde ortaya çıkan ve ülkemiz için ciddi riskler taşıyan hatta ulusal güvenliğimizi tehdit eden sorunlara karşı koyabilmemiz için yine istikrarlı ve güçlü hükümetlerimiz olması gerektiği açıktır.

5.6 TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK SİSTEMİNİN GEREKSİZ OLDUĞU SAVLARI

Türkiye’de 1980’lerin başından beri tartışılmakta olan başkanlık sistemine çeşitli itirazlarda söz konusudur.

Bu itirazları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

- i. Diktatörlük/tek adam yönetimi getireceği endişeleri,
- ii. Federalizme zorunlu gidişat ile ülkede bölünme yaşanacağı endişeleri,
- iii. Sistemin cumhuriyet ve demokrasi gibi kavramlarla uyumlu olmadığı görüşü,

- iv. Başkanlık sisteminin Türk devlet geleneği ile alakası olmadığı, ⁵⁸
- v. Parlamenter sistemimizin yerine gelecek olan yeni bir yönetim sisteminin belirsizliklere açık ve riskli olabileceği, ⁵⁹

5.6.1 Dikta Rejimi Kurulabilir

Uluşahin'e göre bu sistem demokratik gelişmesini henüz tamamlamamış ülkemizde yürütme ile yasamanın birbirine karışmasına ve böylece yürütmenin fiilen üstünlüğüne sebep olacaktır. Başkanlık Sistemi'nin Latin Amerika uygulamalarında uğradığı başarısızlığa dikkati çeken sistem karşıtları, başkanlık sisteminin diktatörlüklere sebebiyet verebileceğini savunmuşlardır. (1999, s. 56).

Başkanlık sisteminin, Türkiye'nin sosyal yapısı ve siyasi geleneğine uygun olduğunu, monarşi mirası bir ülke olmasından ve tek parti deneyiminden dolayı savunulara Özbudun'un verdiği yanıt, tam da bu sebepten başkanlık sisteminin reddedilmesi gerektiğidir. Zaten kişisel liderliğe dayalı siyasi partilerin olduğu bir ortamda, tek kişinin liderliği eğilimi sınırlandırma yoluna gidilmelidir (Özbudun 2005, s. 111).

Sistem eleştirisi yapılırken, Latin Amerika ülkelerinde başkanlık sisteminin diktatörlük yönetimine dönüştüğü, sıklıkla dile getirilmekle birlikte göz ardı edilen iki husus vardır. Birincisi, bu ülkelerden hiçbirinin özde başkanlık sistemini uygulamadıklarıdır. ⁶⁰ İkincisi ise, bu ülkelerde başkanlık sisteminin uygulandığı varsayılsa bile, ortaya çıkan olumsuz sonuçların topyekûn bu sisteme atfedilmesidir.

Sert kuvvetler ayrılığının uygulandığı, kontrol ve denge mekanizmalarının işlediği bir başkanlık sisteminde diktatörlüğe gidilmesi ihtimali yoktur. Ancak asli unsurlarında

⁵⁸ Bu sav çok büyük ihtimalle, "Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet yönetimi sistemi bakımından bir monarşi oluşu, sistem içerisinde padişahın yetkilerini sınırlandıracak hukuk kuralları ve bu kuralları etkili kılacak hukuki mekanizmaların olmayışı ve bütün devlet yetkilerinin padişahda toplanmış olması (Özbudun 1989, s.3)" gerekçelerine dayanmaktadır.

⁵⁹ Yusuf Halaçoğlu başkanlık sisteminin Türk devlet geleneği ile ve Osmanlı Devleti'ndeki padişahlıkla yakından uzaktan benzerliğinin bulunmadığını düşünmektedir. Yine ona göre, 137 yıllık bir tarihi geçmiş bulunan parlamenter sistemimizin yerine, sonu meçhul olan yeni bir yönetim tarzının uygulamaya konulmasının, riskleriyle birlikte düşünüldüğünde, Türkiye'yi gereksiz bir maceraya atmak anlamına gelecektir (Halaçoğlu 2013, s. 145)

⁶⁰ Guillermo O'Donnell'in tanımlamasıyla, yasama ve yürütme arasındaki tikanıklıkları çözmek için başkanların yasama organlarını devre dışı bırakarak ülkeyi kararnameler ile yönettikleri delegasyoncu demokrasiler. Başkancıl sistemler.

erklerden herhangi birine ağırlık kazandıracak bir değişiklik yapılan bir sistem de diktatörlük veya tek adamlık olarak adlandırılmazsa da başkanlık sistemi değildir. Burada süper başkanlık⁶¹ terimi vurgulanabilir. Başkanlık, yarı-başkanlık ve parlamentarizm gibi süper başkanlık sistemi de bir demokrasi biçimidir.⁶²

5.6.2 Siyasi Partiler Feda Edilip Federasyona Gidilebilir

Federalizmin tarihi, coğrafi, sosyolojik ve kültürel açılardan gereken koşullarının hiçbiri Türkiye’de mevcut değildir. Başkanlık sistemi ile federal devlet sistemi arasında zorunlu bir birliktelik yoktur. Bu konuda Birgül Ayman Güler başkanlık rejiminin federalizmi şart koşmadığını belirtmiştir.⁶³ Hatta ABD tarihi incelendiğinde Başkanlık sisteminden Federalizme gidilmediği, konfedere devletlerden Başkanlık sistemine gidildiği görülmektedir.

5.6.3 Parlamenter Sistemin Sadece Reforma İhtiyacı Vardır.

Bu itiraza göre başkanlık sistemi, yasamanın sorunlarını çözmez sadece yürütmeyi güçlendirir. Bu nedenle yüzyıllık geçmişi olan parlamenter sistemimizden vazgeçmemeli fakat yapılacak reformlar ile eksiklikleri giderilmelidir.

Başkanlık sisteminin daha çok iki partili sistemlerde başarılı olduğu fakat ülkemizde birden fazla siyasi partinin yer alması nedeniyle sorunlar yaşanacağı, siyasal iktidarın tek kişide vücut bulması durumunda diğer kesimlerin baskı göreceği ileri sürülmektedir.

Erdal Onar’a göre, başkanlık sistemi istikrarsızlık getirir. Zira yasama ile yürütme arasında görüş ayrılıkları çıktığında sistem kilitlenme riskiyle karşı karşıya kalır. Uzlaşma kültürünün gelişmediği ülkelerde, bu sistemin sağlıklı olarak işlemesi zordur. Onar’a göre cumhurbaşkanı halkoyu ile seçilmemeli, kurucu güvensizlik oyu anayasamızda kabul

⁶¹ Zayıf yasama organına nazaran, olağanüstü güçlü bir başkanlık makamına yer veren anayasal düzen.

⁶² Bununla beraber, demokrasi açısından birkaç temel problemi de bünyesinde barındırmaktadır. Çünkü liyakati, muhakeme yeteneği ve sağlık durumu olağanüstü önemli olan bir kişiye çok fazla yetki verilmektedir. Doğal olarak, başkanın makamı komuta etmesindeki herhangi bir aksaklık durumunda, otomatik olarak, güç boşluğu ortaya çıkmaktadır (Fish 1997, s. 327)

⁶³ Federalizmin bir zorunluluk olmadığını belirtmekle beraber, başkanlık hükümet sisteminin Türkiye’de üniter yapıyı, bölgesel ve yerel yönetimlerin doğasını dönüştürerek kırmak amacıyla ilerleyen federalizme geçiş çabalarını kolaylaştırarak destekleyeceğini de düşünmektedir (Güler 2013,s. 162)

edilmeli ve cumhurbaşkanının yetkileri sınırlandırılarak klasik parlamenter sistem uygulanmalıdır (Onar 2005, s.100-104).

Ergun Özbudun’a göre Türkiye’de başkanlık sistemini savunanların öne sürdüğü güçlü ve istikrarlı yürütme ile bağımsız ve etkin yasama argümanları çelişkilidir, her ikisini bir arada eşit biçimde güçlendirmek imkân dâhilinde değildir. Başkanlık sisteminde başkan, sabit bir süre için halk tarafından seçileceğinden ve istisnai durumlar dışında görevden uzaklaştırılamayacağı için, sistem, dar anlamda istikrar getirir. Ancak, bu dar anlamda hükümet istikrarını, siyasal istikrar ile karıştırmamak gerekir. Çünkü başkanlık sisteminde başkanın parlamentoyu etkileme imkânlarının sınırlı olması nedeniyle, sistemin tıkanması parlamenter rejimlerden daha muhtemeldir (Özbudun 2005, s. 206-207).

5.7 TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK SİSTEMİNİN GEREKLİ OLDUĞU SAVLARI

Başkanlık sisteminin Türk siyasal sistemi üzerinde gerekli olduğu savlarını şöyle sıralayabiliriz. İstikrar ve etkinliğe yol açması, seçilmişlerin atanmışlara üstünlüğü, hesap verilebilirliği ve öngörülebilirlik açısından demokrasiye katkı sağlaması, meclisin çalışma kalitesini ve uzmanlaşmayı sağlaması. Bu başlıkları kısaca açmak gerekirse;

5.7.1 İstikrar ve Etkinliğe Yol Açar

Türkiye’de parlamenter sistem, 1970’li ve 1990’lı yıllarda koalisyon hükümetlerini zorunlu kılarak istikrarsız hükümetlerin kurulmasına yol açmıştır. Zayıf yapıda ki bu hükümetler uzun süreli olmadığı için programlarını uygulayamamış ve ülke sorunlarını giderek kronik hale gelmiştir.

Demokratik siyasete askeri müdahalelerin bu sıklıkta yaşanmasının önemli bir nedeni Türkiye’deki parlamenter rejimin, işte bu “yönetememe” sorunudur. Çünkü sivil siyasetin, parçalı bir parlamenter hükümet sisteminin bölünmüşlüğünde, koalisyon veya azınlık hükümetleri eliyle güçsüz bir yürütme üzerinden idare edilmesi, yapılacak müdahaleyi kolaylaştırmış bu gerçek birçok defa ülkemizde yaşanmıştır.

Halk tarafından seçilen ve güçlü bir icra yetkisine sahip olacak başkanlık sisteminde kurulacak hükümete, demokrasi dışı güçlerin müdahalesi çok zor olabilecektir.

Başkanlık sisteminde yasama ile yürütme organı birbirinden ayrıldığı için aralarında siyasi pazarlıklar olmayacak, siyasi kirlenme daha az yaşanacaktır.

Başkanlık sisteminin en önemli avantajlarından biri, belli bir süre için halk tarafından seçilen başkanın hükümet kuramama gibi bir sorunu olmayacaktır. Bu durum siyasi istikrarsızlık sorununu kökten çözmek demektir. Güvenoyu problemi olmayan başkan en doğru bildiği programı, en yetenekli uzman kişilerle uygulama şansına sahiptir.

5.7.2 Seçilmişlerin Atanmışlara Üstünlüğü

Başkanlık sisteminin Türkiye açısından bir diğer olumlu yönü, yapılan anayasa değişiklikleri ile büyük ölçüde azaltılan ancak tamamen ortadan kaldırılamayan askeri ve sivil bürokratik vesayet kurumları karşısında sistem gereği halkın en azından yarısının oyunu alarak göreve gelen ve bu suretle de meşruiyeti yüksek olan başkanın belli bir üstünlük sağlayabilmesidir.

Bilindiği üzere Türkiye’de asker ve sivil bürokrasinin siyasete doğrudan veya dolaylı olarak müdahalesi genellikle halkın çoğunluğundan oy alamaması nedeniyle meşruiyeti zayıf, buna paralel olarak da güçsüz hükümetler ve parçalı yapıya sahip parlamentolar dönemlerinde görülmüştür. Hâlbuki başkanlık sisteminde, sistemin işleyişi gereği meşruiyeti güçlü ve istikrarlı hükümetlerin ortaya çıkması olağan bir durum olarak karşımızda durmaktadır (Döner 2013, s. 674).

Türkiye gibi darbelere muhatap olmuş ve asker - sivil bürokratik elitlerin halkın seçtiği temsilcilere şüpheyile baktığı bir devlette, başkanın, sahip olacağı bu demokratik siyasi meşruiyet gücünü de arkasına alarak, sivil siyasete dışarıdan yapılan bir takım antidemokratik müdahalelerin önüne geçebilmesi mümkün olabilecektir.

Bu durum, Türkiye’nin literatürde sık sık adlandırıldığı üzere, bir “vesayetçi demokrasi” olmaktan kurtularak, gerçek bir özgürlükçü ve çoğulcu demokrasi haline gelmesine de katkıda bulunabilecektir (Hekimoğlu 2009, s. 53).

5.7.3 Hesap Verilebilirlik ve Öngörülebilirlik Açısından Demokrasiye Katkı Sağlar

Demokrasilerde devlet adına yetki kullanan bütün kişi ve kurumlar doğrudan veya seçilmişler aracılığıyla dolaylı olarak zincirleme bir şekilde halka dayanmak ve ona hesap vermek durumundadır.

Halka hesap vermenin temsili demokrasilerdeki en önemli aracı seçimlerdir. Demokrasilerde halk, seçimler aracılığıyla ülkede işlerin iyi gitmemesinin hesabını sorumlu gördükleri kişilere oy vermeyerek sorar.

Hesap verme konusunda halkın, doğru tercihte bulunabilmesi için ise yapılan olumlu veya olumsuz işlerden kimlerin hangi ölçüde sorumlu ya da sorumsuz olduğunu net olarak görebilmesi gerekir (Kuzu 2013, s. 99).

Yürütme tek kişinin, yani başkanın elinde toplandığına göre, işler yolunda gitmediğinde halk hesap soracağı kişiyi bilir.⁶⁴ Hâlbuki parlamenter sistemlerde sorumluluğun teşhisi bu kadar kolay değildir. Özellikle koalisyon hükümetleri dönemlerinde ortaklar uygulanan politikalardan kaynaklanan sorumluluğu bir diğerine kolaylıkla atar. Bu da halkın, seçimlerde hangi partiye veya lidere hesap soracağı konusunda belirsizliğe yol açar (Hekimoğlu 2009, s. 55).

İşte bu nedenle, öngörülebilirliği ve hesap sorulabilirliği en ileri düzeyde gerçekleştiren başkanlık sistemi, Türkiye'deki hükümet sisteminin demokratik performansına ciddi bir katkıda bulunacaktır (Hekimoğlu 2009, s. 55).

5.7.4 Meclisin Çalışma Kalitesini ve Uzmanlaşmayı Artırması

Kuvvetler ayrılığı gereği bağımsız olan yasama, yürütmenin baskılarından etkilenmeden daha sağlıklı yasa yapabilir. (Bal 2013, s. 133).

Başkanlık sisteminde kanun ve bütçe gibi çok önemli iki yetki meclisin onayına tabidir. Bu nedenle başkan parlamento ile iyi geçinmek zorunda kalmakta ve bu durum uzlaşma kültürünü geliştirmektedir. (Kuzu 2013, s. 36).

⁶⁴ www.anayasa.gen.tr [E.T. 05 Nisan 2018]

Bunun yanında Türkiye’de sıkı parti disiplini ve grup kararı olduğundan, hükümetler meclisi adeta noter olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle TBMM’de çoğunluğu bulabilen hükümetleri denetlemek hayal gibidir (Fendoğlu 2013, s. 583).

Buna mukabil başkanlık sisteminde bakanların milletvekili olmamaları, bakanlıkların fonksiyonelliğini artırabilir. Bakanlıklar her şeyden önce uzmanlık gerektiren teknik birimlerdir. Bu birimlerin başına ilgili ilgisiz kişilerin getirilmesi, söz konusu birimleri işlevsel olmaktan çıkarır. Türkiye’de bunun örneklerine çokça şahit olunmaktadır.

Bakanlar milletvekilleri arasından seçildikleri için, sistem gereği bunların seçiminde sadece niteliklilik, deneyim ve başarı umudu değil, bölge dengeleri, parti içi dengeler ve kurultay hesapları da etkili olmaktadır. Bundan dolayı yönetim deneyimi veya kapasitesi olmayan, öğrenimi yetersiz ve yeteneği sınırlı birtakım milletvekilleri bakan olarak atanabilmektedir. Böylesi bir zafiyete sahip olan bakanların önemli bir kısmı ya siyaseti bürokrasinin gündemine vermekte ya da By-Pass ile politize ederek kamu hizmetlerini etkisiz kılmaktadır (Bal 2001, s. 159).

Diğer taraftan bakanlar aynı zamanda milletvekili olduklarından dolayı, zamanlarının büyük bir dilimini parti işlerine ve seçmen kabullerine ayırmaktadırlar. Buna ek olarak bazı bakanlar, bakanlığını seçim bölgesinin insanlarıyla doldurarak bakanlığı bir “Hem şehriler Bakanlığı” haline getirmektedir. (Kuzu 1996, s. 288).

Başkanlık sisteminde ise başkan, bakanları genellikle parlamento dışından atayacağı için parti içi denge diye bir kaygısı olmayacaktır. Bakanlıklara küçük siyasi hesaplarla yapılan baskılar ortadan kalkarak aşağılara doğru sarkan bir iş disiplini verimlilik ve hizmet amaçlı yönetim anlayışı gelecektir.

Bakanlar siyasi kişiler olmadıkları için, sadece kendilerine ait birimlerde, bakanlığın gerektirdiği işlerle meşgul olacaklardır. Milletvekilleri de bakanlık beklentisi içinde olmayacak ve meclis yetkileri de önemli olduğundan daha etkin bir meclis ortaya çıkacaktır (Hayek 1997, s. 45).

5.8 TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK HÜKÜMETİNİN OLASI SAKINCALARI

Başkanlık sisteminin Türkiye’de uygulanması durumunda bazı sakınlar olacağı ileri sürülmektedir.

Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır.

- i. Katılık,
- ii. Çifte meşruiyet,
- iii. Yönetimin kişiselleşmesi,
- iv. Disiplinli partilerin kuvvetler ayrılığına sorun oluşturması,

5.8.1 Türkiye’de Başkanlık Sisteminin Dezavantajları

Başkanın belirli bir süre için seçilmesi ve başarısız dahi olsa bir sonraki seçime kadar yürütme yetkisini kesintisiz olarak elinde bulundurması “katılık” olarak tanımlanmıştır. (Yazıcı 2013, s. 36).

Başkanlık sisteminde başkan ve yasama iki paralel yapı olarak çalışır. Her iki erkin arkasında farklı siyasal partiler veya eğilimler olduğu takdirde uzlaşmaktan çok çatışmanın doğacağı ve bunun mevcut kurumlarca çözülemeyeceği endişesi vardır.

Başkanlık sisteminde yürütme ve yasama halktan eşit düzeyde yetki aldıkları için erkler arasında çıkan anlaşmazlıkları çözmek zordur. (Ergil 2013, s. 374).

Başkanlık sistemi doğası gereği kazananın yürütmenin tamamını aldığı bir sistemdir. Kaybeden aday hangi oy oranı alırsa alsın yönetimde söz sahibi olamaz. Hatta muhalefet olarak bile devam edemez. (Yazıcı 2013, s. 59).

Arslan’a göre, başkanlık sisteminin Türkiye açısından doğuracağı önemli sakıncalardan biri de iktidarın kişiselleşmesidir. Arslan, yasama organından bağımsız, halktan aldığı yetkiyle meşruluğunu geliştirmiş ve sabit görev süresi verilmiş bir kimsenin kişisel prestij ile iktidar faaliyetlerini kolaylıkla bireyselleştirebileceğini söylemektedir. (2003).

Kamalak, iktidarın kişiselleşmesi ile otoriter yönetimlerin ortaya çıkabileceğini, başkanın arkasında meclis çoğunluğu bulununca meclisin kontrol altına alınacağını dolayısıyla yürütmeyi sınırlandıracak bir yapının da kaldırılmış olacağını belirtmektedir. Bunun yanında Kamalak, medyanın büyük sermayenin eline geçtiğini, Türkiye’de demokrasi kültürünün yeterince kurumsallaşmamasından dolayı başkanlık sisteminin otoriter rejimlere ortam hazırlayacağını vurgulamıştır (2014b, s.388).

Döner, Türkiye’de siyasal partilerin yapısı ve bunun doğurduğu sonuçları şu şekilde açıklamıştır; “Başkanlık sisteminin en iyi uygulandığı ABD’de sistemin sorunsuz bir şekilde işleminin temel nedenlerinden biri, bu ülkedeki siyasal partilerin ideolojilerinin birbirine yakınlığı ve serbest partiler olmasıdır. ABD’deki partilerin bu özelliği sebebiyle başkan ile parlamentodaki çoğunluk farklı partilerden olsa dahi sistem tıkanmadan işleyebilmektedir. İdeolojileri birbirinden tamamen farklı ve disiplinli parti yapısına sahip olan Türkiye’nin siyasal parti gerçeği karşısında başkanlık sistemi tıkanıklarına yol açabilecek bir sistemdir. Başkanlık ve meclis seçimlerinin ayrı ayrı ve farklı zamanlarda yapılması nedeniyle, başkanın bir partiden, meclis çoğunluğunun bir başka partiden olma ihtimali her zaman için mümkündür. Böyle bir durumda başkan ile meclis arasındaki çatışma kaçınılmazdır” demektedir. (2013b, s.181)

5.9 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN DEMOKRASİYE OLASI ETKİLERİ

Demokratik yönetim sistemlerinde var olan üç erkten ikisinin başkanlık sisteminde halk tarafından seçilmesi parlamenter sisteme göre başkanlık sistemini, halkın katılımı anlamında daha öne çıkarmaktadır.

Demokrasilerin temel gereği olan hesap verilebilirlik anlamında, başkanlık sisteminde başkanı direk halk seçecek, hükümet kurma yetkisini direk halk verecek ve aynı zamanda hesap sorabilecektir. Parlamenter sistemde ise halkın öngörmediği şekilde hükümetler kurulabilmekte, koalisyon kurulması durumunda ise başarısız olan hükümet üyeleri birbirini suçladığından kimden hesap sorulacağı karışmaktadır.

Başkanlık sisteminde kaybeden aday siyasetten çekilirken parlamenter sistemde kaybeden adaylar hiçbir şey olmamış gibi yıllarca siyasete devam edebilmektedir.

5.9.1 Siyasal Sürece İşlevsellik Kazandırma

Türkiye’de günümüze kadar dört farklı anayasa kabul edilmiş ve yapılan düzenlemeler ile siyasal sürece işlevsellik kazandırılmaya çalışılmıştır.

Başkanlık sisteminde seçmen, kendisini temsil edecek vekili belirlemede tam yetkili olacaktır. Parti tercihlerinden ziyade halkın tercihi önemlidir, bu durum parti içi demokrasiyi de artırmaktadır. Çünkü siyasetçiler parti başkanına karşı değil halka karşı sorumlu olacaklardır.

5.9.2 Hükümet Kurma Sorununu Çözme

Başkanlık sisteminde yüzde elli artı bir oy alan Başkan seçilip hükümet kuracağı için hiçbir şartta hükümet kuramama, koalisyon arayışları, belirsizlik ortamı olmayacaktır.

5.10 BAŞKANLIK SİSTEMİ İLE KALKINMA ARASINDAKİ İLİŞKİ

Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz, ülkenin son yıllarda yakaladığı kalkınma hamlesinin istikrar ile ilişkili olduğunu belirterek aşağıdaki açıklamaları yapmıştır.

2002 yılında 230 milyar dolar olan Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla, 2012 yılında 800 milyar dolara çıkmış aynı dönemde kişi başına gelir 3.500 dolardan 10.500'e yükselmiştir.

Türkiye'de tablo 5,1'de görüleceği üzere tek başına bir partinin yönetimde hâkim olduğu dönemlerde, ülkenin ekonomisi büyümüş, ortalama Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) ve ortalama kişi başına gelir (KBG) artmıştır.

Türkiye 1923 den 2015 yılına kadar 92 yıllık dönemde ortalama olarak % 4,8 oranında büyümüştür.⁶⁵

Tablo 5.1: Tek parti iktidarı dönemi büyüme oranları

Dönem	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)	Kişi Başı Gelir(KBG)
1950-1959	% 7	%4,2
1966-1970	% 6	%3,4
1984-1991	%5	% 2,9
2003-2012	% 5	% 3,7

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı verileri. 2015

⁶⁵ Yılmaz.C.,2013.Başkanlık Sistemi ve Kalkınma.Yeni Türkiye Dergisi9(51),ss.9-15.

Tablo 5.2: Koalisyon dönemleri büyüme oranları

Dönem	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)	Kişi Başı Gelir(KBG)
1962-1965	% 5,5	% 3
1972-1979	% 4,7	% 2,4
1992-2002	% 3,3	% 1,9

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı verileri. 2015

Tek partinin yürütmeye hâkim olduğu dönemlerde büyüme oranlarının, tablo 5,2’de belirtilen koalisyon dönemi büyüme oranlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat istikrar var olsa da “demokrasinin olmadığı” dönemlerde ise büyüme yavaşlamış ülkemiz gerilemiştir.

Tablo 5.3: Darbe dönemleri büyüme oranları

Dönem	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)	Kişi Başı Gelir(KBG)
1960-1961	% 2,1	%4
1980-1983	% 2,7	%0,3

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı verileri. 2015

Yılmaz’a göre yukarıdaki performanslar yönetimde her türlü istikrarın değil “*demokratik istikrarın*” önemini göstermektedir.⁶⁶

Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’de uygulanan parlamenter sistemden kaynaklanan siyasi istikrarsızlık ve hükümet krizleri döneminde büyümenin yavaşladığı, yönetememe

⁶⁶ Yılmaz.C.,2013.Başkanlık Sistemi ve Kalkınma.*Yeni Türkiye Dergisi*9(51),ss.9-15.

sorunundan ortaya çıkan darbe dönemlerinde ise tablo 5,3’de görüleceği üzere büyümenin tamamen durduğu görülmekte olup başkanlık sistemi ile yakalanacak demokratik siyasi istikrar ve güçlü icra ile ekonomik kalkınma ve büyüme anlamında da ülkemizde gelişme yaşanacağı ileri sürülmektedir.

5.10.1 Gelişmiş Ülkelerin Yönetim Sistemleri

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini incelerken farklı kriterlere göre ölçümler yapılmaktadır. Bu kriterler arasında; ekonomik büyüklük, insani gelişmişlik endeksi, OECD, G20, IMF ve Dünya Bankası’nın ölçütleri vardır. IMF’nin Gayri safi yurt içi hâsıla ile yaptığı sıralamaya göre en büyük ilk 17 ülke aşağıda gösterilmiş olup ayrıca bu ülkelerin hangi sistemle yönetildiği ilave olarak ülke karşılarında belirtilmiştir.

Tablo 5,4’de görüleceği üzere IMF’nin 2017 yılı raporlamasına göre Türkiye 857 milyar dolarlık GSYH ile 192 ülke arasında 17. sıradadır. Tablo 5,5’de ise kişi başı en yüksek gelire sahip ülkeler ve yönetim biçimleri yer almaktadır. Türkiye 10.743 dolar ile 192 ülke arasında 58.sıradadır. Türkiye GSMH’si yüksek ülkeler arasında yer almakta iken kişi başı gelir hesabında orta düzeyde ekonomi seviyesindedir. Bunun sebebi GSYH’ye göre nüfusumuzun da fazla olmasıdır. Nüfusumuz azalmayacak hatta daha da artacağına göre sürdürülebilir büyüme ve bunu sağlayacak “siyasi sistem” ülkemiz için çok daha önemli hale gelmektedir.

Tablo 5.4: Ekonomik büyüklük açısından;

Ülke	GSYH(milyon \$)	Yönetim Şekli
ABD	18,569	Başkanlık Sistemi
Çin	11,218	Tek Parti Yönetimi
Japonya	4,939	Anayasal Monarşi-Üniter Parlamenter
Almanya	3,467	Federal Parlamenter Sistem
İngiltere	2,629	Anayasal Monarşi-Üniter Parlamenter
Fransa	2,463	Yarı-Başkanlık Sistemi
Hindistan	2,256	Parlamenter- Federal Cumhuriyet
İtalya	1,851	Parlamenter Sistem
Brezilya	1,799	Başkanlık Sistemi
Kanada	1,579	Anayasal Monarşi-Federal Parlamenter
Güney Kore	1,411	Başkanlık
Rusya	1,281	Yarı - Başkanlık Sistemi
Avusturya	1,259	Parlamenter- Federal Cumhuriyet
İspanya	1,233	Anayasal Monarşi-Parlamenter Sistem
Meksika	1,046	Başkanlık Sistemi
Endonezya	932	Başkanlık Sistemi
Türkiye	847	Parlamenter Sistem

Kaynak: IMF.www.imf.org. WEO Database 2017

Tablo 5.5: Kişi başına düşen milli hasılaya göre:

Ülke	Kişi Başına Düşen Gelir (\$)	Yönetim Şekli
Lüksemburg	103,199	Anayasal Monarşi - Başbakan Yürütmenin Başında
İsviçre	79,242	Karma Sistem
Norveç	70,392	Anayasal Monarşi - Başbakan Yürütmenin Başında
Macau Yönetim Bölgesi (Çin'e bağlı)	67,079	Özel Yönetim
İrlanda	62,562	Parlamente Sistem
Katar	60,787	Mutlak Monarşi
İzlanda	59,629	Parlamente Sistem
ABD	57,436	Başkanlık
Danimarka	53,744	Anayasal Monarşi - Başbakan Yürütmenin Başında
Singapur	52,961	Parlamente Sistem
Avustralya	51,850	Anayasal Monarşi - Başbakan Yürütmenin Başında
Türkiye (58.sırada)	10,743	Parlamente Sistem

Kaynak: IMF.www.imf.org. WEO Database 2017

Türkiye'nin de üyesi olduğu G-20 ülkelerinin yönetim biçimlerine baktığımızda 20 üyesi bulunan G-20'de başkanlık sistemi ile yönetilen ülkeler ABD, Brezilya, Meksika, Güney

Afrika, Rusya, Arjantin ve Endonezya olmak üzere 7'dir. Bunların haricinde yarı-başkanlık sistemi ile yönetilen iki ülke (Fransa ve Güney Kore) de G-20 üyesidir. G-20 ülkelerinden 8'i ise (Almanya, Türkiye, Birleşik Krallık, Hindistan, İtalya, Japonya, Kanada, Avustralya) parlamenter sistem ile yönetilmektedir. G-20 üyesi olan Çin Halk Cumhuriyeti parti diktatörlüğü, Suudi Arabistan ise mutlak monarşi ile yönetilmektedir.⁶⁷

Türkiye 847 milyar dolar GSYİH rakamı ile ekonomik büyüklükte 17. sırada bulunmaktadır. Türkiye'nin 2023 vizyonunda dünyanın en büyük ilk 10 ekonomisi arasına girme hedefi vardır ve hedefimiz devam etmektedir. İlk 10 ekonomi içinde yer alabilmemiz için geride bırakmamız gereken rakiplerimiz ise sırasıyla 932 milyar dolar ile Endonezya, 1.046 trilyon dolar ile Meksika, 1.233 trilyon dolar ile İspanya, 1.259 trilyon dolar ile Avustralya, 1.281 trilyon dolar ile Rusya, 1.411 trilyon dolar ile Güney Kore, 1,579 trilyon dolar ile Kanada, 1,799 trilyon dolar ile Brezilya'dır.

Bu sıralamaya göre kuşkusuz en büyük rakiplerimiz Güney Kore, Avustralya, Rusya, Brezilya ve Kanada olarak görülmektedir. Türkiye'nin Endonezya, Meksika ve İspanya'yı geride bırakması mümkün olmakla birlikte, Güney Kore gibi teknoloji üreten bir ülkeyi, Rusya gibi siyasi ve politik faktör olarak Dünyanın dengesini değiştirebilecek faktörlere enerji kaynaklarına sahip bir ülkeyi, kıta ülkesi olarak hem coğrafi hem yer altı kaynakları açısından son derece zengin Avustralya gibi bir ülkeyi geride bırakması bu şartlarda zor görünmektedir.

Gerçi Türkiye, devletin kuruluşunun 100. yıl dönümü itibarıyla kendisine koyduğu 2023 hedefleri için 2000'li yılların başından itibaren önemli bir sıçrama hamlesi gerçekleştirmiştir. 2002 yılında 184 milyar dolar ile 25. sırada bulunan ülkemiz 14 yılda tam 4 kat büyüme başarısı göstererek yıllara göre değişmekle birlikte ancak 17. sıraya kadar yükselbilmiştir.

⁶⁷ <http://www.dogrulukpayi.com/iddia-kontrol/recep-tayyip-erdogan/gelismis-ulkelere-bakalim-goruyoruz-ki-tamamina-yakininda-baskanlik-sistemi-var> [E.T. 30 Mayıs 2018]

Dünyanın en büyük 10 ekonomisi içerisinde yer alma ideasını sürdüren ülkemizin bu hedefini gerçekleştirebilmesi için sürekli olarak her yıl üst üste en az %5 ile %7 büyümeye sağlaması gerekmektedir. Bu da ekonomi, bilim ve teknoloji alanlarında yapılacak büyük reformlar neticesinde gerçekleşebilir.⁶⁸ Dolayısı ile bu hedeflerine ulaşması için ülkemizin iç çekişmeleri bir kenara bırakmış, demokratik siyasi istikrarı sağlamış, etkin hızlı ve güçlü bir yönetim sistemini oluşturmuş olması gerekmektedir.

Başkanlık sisteminin getireceği istikrar ve güçlü icra, kesinlikle ekonomik kalkınma konusunda çok etkili bir faktör olmakla birlikte sistemin nasıl uygulanacağı, üretim, ihracat, reformlar ve ekonomik anlamda alınacak kararlar çok daha ön plana çıkmaktadır.

Gelişmiş ülkeler incelendiği zaman, ekonomik büyümeyi sağlayan tek faktörün devlet yönetim şekli olmadığı, demokrasi harici yönetilen birkaç ülke hariç, gelişmiş ülkelerin ortak özelliğinin, hükümet etme sisteminin benzerliğinden ziyade, “istikrar ve güven” ortamını sağlayabilmiş, demokrasi dışı darbelere maruz kalmamış ülkelerden oluştuğu görülmektedir.

5.10.2 Türkiye’de Demokrasi ve Ekonomik Gelişme İlişkisi

Ülkemizde siyasi istikrar ve demokrasiye müdahaleler sık sık yaşandığı için demokrasi ile ekonomik gelişme ilişkisini, yaşanan süreçlerini incelememiz önem arz etmektedir.

Aşağıda çok partili döneme geçiş ve askeri müdahale dönemlerine ilişkin demokrasi ekonomik ilişki göstergelerinin yer aldığı tablolara baktığımız zaman, demokrasi dışı dönemlerin ülkede ekonomiyi yavaşlattığı hatta geriye götürdüğünü söylememiz mümkündür.

⁶⁸<https://www.investaz.com.tr/blog/dunya-ekonomi-siralamasi/>17 Nisan 2017 Yazar InvestAZ

Tablo 5.6: Türkiye'nin 1946-1950 çok partili hayata geçişi ve demokratik-ekonomik gelişme göstergeleri

Yıllar	Polity Demokrasi Endeksi	GSYİH Milyon USD	Kişi Başı GSYİH USD	Büyüme Oranı	Enflasyon Oranı
1945	-7	5.102,8	225	-15,4	54,1
1946	+7	3.647,7	191	31,9	104,4
1950	+7	3.462,2	166,5	9,4	10,2
1951	+8	4.158	194,3	12,8	6,2
1952	+7	4.781,9	217,4	11,9	1

Kaynak: TCMB, Polity Project Index (M. Marshall)

Tablo 5,6'da görüldüğü gibi Türkiye 1946-1950 çok partili hayata geçiş sürecinde demokratik, siyasi bir istikrar sağlamış ve Polity demokrasi endeksi 1945 öncesi -7 iken bu süreçte +7 seviyelerine çıkarak dünyada demokratik ülkeler arasına girmiştir. Bunun ekonomik gelişmelere olan yansıması ise; öncelikle enflasyon oranı 1945 yılında %54,1 le başlamış, 1946 yılında %104'lerden %10,2'lere hatta demokratik konsolidasyonun oluşması ile bu oran ilerleyen yıllarda %6,2'ye gerilemiş hatta 1952 yılındaki enflasyon oranı %1'leri bulmuştur.

Yine göstergelerden anlaşıldığı gibi büyüme oranı açısından Türkiye 1945'lerde %-15,4 olan büyüme oranını bu geçiş sürecinden sonra %31,9'a çıkartmış ve sonrasında sırası ile yine %9,4, %12,8 ve %11,9 olmuştur.

Tablo 5.7: Türkiye’de 27 Mayıs 1960 askeri darbe dönemi ve demokrasi- ekonomik gelişme göstergeleri

Yıllar	Politik Demokrasi Endeksi	GSYİH Milyon USD	Kişi Başı GSYİH USD	Büyüme Oranı	Enflasyon Oranı
1953	+7	5.574,1	246,6	11,2	2,9
1959	+7	15.596,4	584,1	4,1	19,8
1960	+4	9.865,6	358,7	3,4	5,4
1961	+4	5.479,6	194,3	2	2,7 IMF

Kaynak: TCMB, Polity Project Index (M. Marshall)

Tablo 5,7’de görüldüğü gibi darbe süreci öncesinde 1953 yılında demokrasi endeksimiz +7 iken enflasyon oranı %2,9 olmuş, büyüme oranı %11,2 ve kişi başı millî hâsıla seviyesi 246,6 dolar olmuştur. Sonrası darbe sürecinde demokrasi endeksinin +4'lere düşüp siyasi istikrarsızlığın başladığı 1959 yılı enflasyon oranı önceki sürece göre artmış ve %2,9’dan %19,8’e çıkmış ve darbe yılı ile %5,4 olmuştur.

Yine büyüme oranı düşerek %4,1, darbe yılında %3,4, sonrasında iyice gerileyerek %2 olmuştur. Kişi başı gelire baktığımızda ise 584,1 dolardan 358,7 ve 194,3 dolara kadar gerilemiştir.

Türkiye 1961 yılında ise Cumhuriyet tarihinde ilk defa IMF’den borç para almıştır.

Tablo 5.8: Türkiye’de 12 Mart 1971 muhtırası demokrasi-ekonomik gelişme göstergeleri

Yıllar	Politik Demokrasi Endeksi	GSYİH Milyon USD	Kişi Başı GSYİH USD	Büyüme Oranı	Enflasyon Oranı
1970	+8	13.532,6	539	5,8	6,7 IMF
1971	-2	12.721,4	476	2,2	15,9

Kaynak: TCMB, Polity Project Index (M. Marshall)

Tablo 5,8’de görüleceği üzere 12 Mart 1971 tarihinde demokratik yönetimin yine kesintiye uğradığı Türkiye ekonomisinde, 1970 demokrasi endeksinin +8 olduğu, yıllık enflasyon oranı %6,7, büyüme oranı %5,8, kişi başı milli gelir 539 \$ ve GSYİH hâsıla 13.532,6 \$ seviyelerindedir. Fakat muhtıra yılında durum yine gerilemiş ve enflasyon oranı %15,9’a çıkmıştır. Büyüme oranı %2,2’ye gerilemiş, kişi başı gelir 476 dolara düşmüş ve ülkenin GSYİH hasılası da yine düşerek 12.721,4 milyon dolar olmuştur.

Tablo 5.9: Türkiye’de 12 Eylül 1980 askeri darbe dönemi ve demokratik- ekonomik gelişme göstergeleri

Yıllar	Politik Demokrasi Endeksi	GSYİH Milyon USD	Kişi Başı GSYİH USD	Büyüme Oranı	Enflasyon Oranı
1975	+9	36.797,5	1.184	8	10,1
1980	-5	68.390,6	1.539	-2,8	107,2
1981	-5	56.418,7	1.570	4,8	36,8

Kaynak: TCMB, Polity Project Index (M. Marshall), Freedom House Index

Tablo 5,9’da görüleceği üzere Türkiye’nin uğradığı 1980 darbesi sonucunda ekonomik gelişme düşüşe uğramış ve büyüme oranı %8’den % -2,8’e gerilemiş yine enflasyon oranı %10.1’den %107.2’ye yükselmiştir.

1960, 1971, 1980 dönemi askerî yönetimin başa geçmesiyle birlikte, elde edilen verilerden yola çıkılarak şu sonuca ulaşılabilir: Türkiye’de yaşanan demokratikleşme sürecinde dönemler itibariyle yaşanan darbeler; ekonomik göstergelerin bozulmasına, büyümenin durması, enflasyonun ciddi artışları ve kişi başına düşen gelirin düşmesi gibi daha birçok ekonomik göstergelerin bozulmasına yol açmıştır.

Türkiye’nin siyasî tarihi, darbeler, muhtıralar, anayasal olmayan yollarla iktidara gelme veya iktidardan uzaklaştırma girişimleri açısından oldukça zengindir. Söz konusu durum hükümetlerin uygulayacağı ekonomi politikalarında belirsizlik oluşturmakta ve en başta yatırım, sermaye birikimi, ekonomik büyüme, finansal sermayenin yurtdışına gitmesi yine yetişmiş insan sermayenin de politik istikrarsızlık durumunda yurtdışına kaçması gibi birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Siyasî istikrarsızlık, sermaye birikimi ve yatırım kararlarını direk etkilemekte olup sermaye ve yatırım kararı ancak belirsizliğin olmadığı istikrarlı ülkelerde ortaya çıkmaktadır.⁶⁹

Tüm bu analizlerin ortaya koyduğu gerçek, demokrasi öncesi ve sonrası ekonomik göstergeler kıyaslandığında demokratikleşme süreçlerinde ekonominin büyümüş olmasıdır. Özellikle globalleşen ve sermaye hareketlerinin çok büyük önem kazandığı Dünya da Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için siyasi istikrar ve demokratikleşme göstergeleri, ülke ekonomisinin gelişmesi anlamında çok daha önemli hale gelmektedir.

5.11 BAŞKANLIK SİSTEMİNİN TÜRKİYE İÇİN UYGULANABİLİRLİĞİ

Türkiye’de seçim barajı ve nispi seçim sistemi uygulandığı halde parlamento dağınık bir vaziyettir. Ülke için gerekli olan projelerin uygulanması ancak güçlü ve tutarlı siyasi hükümetlerin oluşması ile mümkün olabilecektir.⁷⁰

⁶⁹ Cevizli,İ., 2003-2004. Demokrasi ve Ekonomik Gelişme İlişkisi. Adnan Menderes Üniversitesi İktisat Anabilim Dalı. s.92-94
http://adumilas.adu.edu.tr/web/catalog/file_download.php?file_id=2817 [E.T. 1 Haziran 2018]

⁷⁰ Çelebi, I., Toros, A., Aras,N., Başkanlık Sistemine İhtiyaç Var. Yeni Yüzyıl Gazetesi, 22-23.3.1996.

Türkiye’de uygulanan parlamenter sistemde yasama yetkisi mecliste olduğu halde bakanlar kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilmesi, yürütme organını meclise karşı kuvvetlendirmektedir. Bu durum da göstermektedir ki parlamenter sistem, yürütme organı lehine bozulmuş ve artık günün ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmiştir.⁷¹

Türkiye’de etkin, hızlı ve güçlü bir hükümet yapısının oluşumu için, başkanlık sistemi bir çözüm olarak önerilmektedir.⁷²

Tezimizin birçok bölümünde belirtildiği üzere yürütmenin iki başlılığı, yönetimde siyasi krizlere yol açmakta, cumhurbaşkanı hükümetin aldığı kararları imzalamayarak veya geciktirerek, yürütmenin işleyişini engelleyebilmektedir. Cumhurbaşkanının, başbakanla ihtilafa düştüğü, hatta tutumlarını sertleştirerek siyasi bunalımlara sebep olduğu görülebilmektedir.⁷³

Hukuk devleti çerçevesi içerisinde yürütme organının güçlendirilmesi, çağın gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Parlamenter sistem içerisinde yürütme organı güçlendirilmiş ancak bu durum yürütme organının yasama organı üzerinde hâkimiyet kurması sonucunu da beraberinde getirmiştir.

Demokratik sistemler içerisinde yer alan başkanlık sistemi, temel hak ve hürriyetlerin korunması, demokratik oluşumların daha iyi sağlanması ve çalışmamızın önceki bölümlerinde bahsettiğimiz birçok siyasi tikanıklığın çözümü anlamında Türkiye için uygulanmalıdır.

Kanaatimiz bu yöndedir, tarihsel geçmişimiz, sosyal kültürel yapımız ve devlet geleneğimiz de başkanlık sisteminin Türkiye’de uygulanabilirliğini öne çıkarmaktadır.

⁷¹ Erdoğan, M., 2011. *Anayasa hukuku*. Ankara: Orion Kitapevi.(6),ss. 34-35

⁷² Erdoğan,M., (Başkanlık), ss. 10; Özal, K.,Türkiye Yönetimde İstikrarı Nasıl Yakalayacak?. Yeni Yüzyıl Gazetesi, 10.10.1995.

⁷³ Kuzu,B.,2011.Her Yönü İle Başkanlık Sistemi.İstanbul:Babali Kültür Yayıncılığı,ss. 41

5.12 TÜRKİYE’NİN ÖZEL DURUMU VE BAŞKANLIK SİSTEMİ

lkeler arasında ciddi sorunların ve yoğun rekabetin yaşandığı 21.yüzyılda, çok eski devlet geleneği ve ciddi bir birikimi olan Türkiye’nin siyasi istikrarsızlık gibi, vesayet rejimi gibi yönetimsel sorunları aşımsı, anayasa meselelerini çoktan halletmişı bir ülke olması gerekmektedir.

5.12.1 2007 Anayasa Değişıklıği Sonrasında Hükümet Sistemi

31.05.2007 tarih 5678 sayılı Anayasa değişıklıği kanununun getirdiği en önemli bölüm Cumhurbaşkanlığı seçimi olmuşı ve kanun, 21 Ekim 2007 yılında yapılan halk oylaması sonucunda kabul oyu alarak 31 Ekim 2007 günü Resmi Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe girmişıtir (Yücel 2015, s. 352).

1982 Anayasasında, 2007 referandumuyla Cumhurbaşkanı artık halk tarafından seçilecektir. Bu düzenleme aslında gemişıten gelen başkanlık sistemi tartişımalarına hız kazandırmışıtir (Karasoy 2013, s. 283).

1982 Anayasasının ilk şeklinde benimsenen parlamenter sistemi yarı başkanlık sisteminden ayırt eden en önemli özellik, yani cumhurbaşkanının yasama organı tarafından seçilmesi yöntemi terk edilmişıtir.

2007 Anayasa değişıklıği sonrasında ortaya çıkan durum parlamenter sisteme uyan bir durum değildir. Çünkü cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmektedir. Bu yönü ile bir yarı-başkanlık sistemi olduğu da söylenemez. Çünkü cumhurbaşkanının mevcut yetkileri yarı-başkanlık sistemi ile de uyuşmamaktadır. Mevcut sistem ancak “başkanlı parlamenter sistem” gibi farklı bir isimle tanımlanabilir. (Gönenç 2013, s. 274).

Halk tarafından seçilen bir cumhurbaşkanı parlamenter sistemin doğasına aykırıdır. Özetle % 50’nin üzerinde bir seçmen desteğini alan cumhurbaşkanı ile % 35-40 seçmen desteğini alan başbakanın, farklı siyasi düşüncede olmaları durumunda kriz yaşanmaması imknsız gibi bir durumdur. (Gönenç 2005, s. 5).

5.12.2 2007 Anayasa Değişikliğinin Sonuçları

Halkın cumhurbaşkanını doğrudan seçmesinin, Türkiye siyasal sisteminde doğurduğu ilk sonuç, Türkiye siyasal hayatında devleti ve milleti temsil eden cumhurbaşkanının tarafsız olması geleneği ortadan kalkmıştır.

Seçime giren cumhurbaşkanı adayları, oy alabilmek için meydanlara çıkarak seçim vaatlerini anlatacak, projelerinden bahsedecek, farklı ideolojik, etnik ve dinsel gruplarla görüşmeler yaparak onları yanına çekmek durumunda kalacaklardır.

Türkiye siyasal sisteminde tarafsızlığı önemli olan cumhurbaşkanı bu şekilde siyasileşecektir. Yani, 1961 ve 1982 Anayasalarında hep göz önüne alınan cumhurbaşkanının tarafsızlığı geleneği kırılacaktır (Kamalak ve Sakar 2014, s. 408).

2007 yılında yapılan değişikliklerinin diğer bir sonucu, yürütmenin iki başı yani cumhurbaşkanı ve başbakan arasında yaşanacak çifte meşruiyet sorunu, kriz olasılığını artıracaktır. (Alkan 2013a, s. 323).

Halkın doğrudan seçtiği Cumhurbaşkanının bugünkü yapısında ve sistemin bu şekilde devamı halinde siyaset merkezinin hızla cumhurbaşkanlığı makamına kayacağı kuşkusuzdur. Bu geçişin tamamlanması noktasında ek anayasal yetkilerin talebi kaçınılmaz bir durumdur ve kendi içinde de belli bir tutarlılığı ifade etmektedir (Yücel 2015, s.354-355).

Bu açıklamalardan yola çıkarak 2007 anayasa değişikliği ile hükümet sisteminin, parlamenter sistem ile yarı-başkanlık sistemi özelliklerini taşıyan başkanlı parlamenter sisteme dönüştüğü söyleyebiliriz. Bu değişiklik ile yürütmeyi oluşturan ve halkın çoğunluğu tarafından seçilen cumhurbaşkanının tarafsız olması mümkün değildir. Çünkü seçilen ve seçilecek olan cumhurbaşkanı halkın karşısına belirli vaatlerle çıkacaktır ve zorunlu olarak belirli kesimlerin güvenini kazanmaya çalışacaktır.

5.12.3 Ak Parti Hükümetinin Başkanlık Sistemi Önerisi ve Tartışmalar

Türkiye’de bu güne kadar yapılan tartışmalar daha çok başkanlık sistemine yönelik genel çıkarımlar üzerinden yürütülürken, Ak Parti’nin 2012 yılının sonunda Komisyona başkanlık sistemine geçilmesini içeren bir taslak getirmiştir.

AK Parti’nin önerdiği yeni anayasa taslağında yürütme ve yasama organı farklı seçilecektir. Yürütme organı yasama organına karşı sorumlu değildir. Bu bakımdan başkanlık sisteminin en temel özelliklerini taşıdığı görülmektedir.

Taslağının en önemli özelliği, yürütme yetkisini kullanan Başkan’a ciddi ağırlık verilmektedir. Başkan⁷⁴ beş yıllığına halk tarafından seçilecektir. Bir kişi en fazla iki defa seçilebilir. Başkanlık seçimi, mevcut Başkan’ın görev süresinin dolmasından önceki 60 gün içinde yapılacaktır. Başkanın ölümü halinde makamın boşalmasından itibaren 60 gün içinde seçimin tamamlanması öngörülmektedir (Ataay 2013, s 35).

Başkan, hem devletin hem de yürütmenin başı olacaktır. Başkan, bir yandan yürütmenin başı olarak iç ve dış siyaseti yürütürken, diğer yandan Devlet Başkanı sıfatıyla devleti ve milletin birliğini temsil edecektir. Aynı zamanda devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetecek, mevcut parlamenter sistemde iki başlı yürütme çerçevesinde Cumhurbaşkanı ve Başbakan’a verilen görevler, taslakta Başkan’da birleştirilecektir.

Başkan’ın yetkilerine bakıldığında, yasamaya, yürütmeye ve yargı organlarına ilişkin önemli görev ve yetkilerle donatıldığı görülmektedir (Ataay 2013, s.36).

Bakanları atamak ve azletmek, bürokratları atamak ve görevden almak, üniversite rektörlerini seçmek, YÖK üyelerinin yarısını atamak, yabancı devletlere temsilci göndermek gibi yürütmeye ilişkin yetkilerini tek başına kullanabilecektir. Başkanın yapacağı bu atamalarda Meclis’in onayına gerek görülmemiştir (Erdoğan 2013, s. 307).

⁷⁴ Öneriye göre Başkan: kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip vatandaşlar arasından, halk tarafından seçilir. Görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Başkan seçilebilir. Başkanlığa son genel seçimde en az yüzde beş oranında oy almış olan siyasi partiler ile en az yüz bin seçmen aday gösterebilir (md. 20).

Başkan'ın yürütmeye ilişkin yetkileri arasında yer alan taslakta, başkan ihtiyaç duyduğunda, herhangi bir konu ile ilgili olarak, “uygulanabilir açık yasal hüküm bulunmaması” durumunda Başkanlık kararnamesi çıkarabilir. Bu arada meclis de, başkanlık kararnamelerini öncelikli olarak gündeme alıp yasalaştırma sürecini başlatmakla yükümlüdür. Meclisin, başkanlık kararnamelerini iptal etmek için Anayasa mahkemesine başvurma yetkisi vardır. (Kıran 2015, s.329).

Öneride Başkan'a tanınan önemli bir diğer yetki, olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan etme yetkisidir. Başkan bu yetkisini kullanırken Meclis onayına ihtiyaç duymayacaktır. (Ataay 2013, s.36)

Taslakta, Başkan'ın kanunları veto etme hakkı vardır. Veto edilen kanunun yasalaşması için TBMM üye tam sayısının en az beşte üçünün oyu ile kabul edilmesini gerekmektedir ki bu durum oldukça zordur. (Derdiman 2013, s. 263)

Taslakta, TBMM'nin yasama alanına konu sınırlaması getirilmemesi, Başkana yasa tasarısı sunma yetkisinin tanınmaması, milletlerarası antlaşmaların uygun bulunmasında, savaş hali ve silahlı kuvvetlerin kullanılmasına karar vermede meclis üstünlüğünün kabul edilmesi gibi maddeler de yer almaktadır. (Alkan 2013a, s. 332)

Ayrıca, ABD'deki “impeachment” a benzer şekilde, Başkan hakkında göreviyle ilgili ya da kişisel bir suç iddiası nedeniyle “soruşturma” açılabilir. Ancak, ABD'de bütün federal yetkililer impeachment'ın kapsamındayken, Ak Parti taslağı yalnızca Başkan hakkında soruşturma açılabilmesine imkân tanımaktadır. Taslağa göre, TBMM üye tam sayısının 2/3'ünün vereceği önerge ile Başkan hakkında soruşturma açılabilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi durumunda, Meclisteki partilerin vekil sayıları oranınca üye verecekleri on beş kişilik bir komisyon kurularak soruşturma yapılacak ve hazırlanan rapor Meclis'te görüşülecektir. Başkan'ın Yüce Divan'a sevki için yapılan gizli oylamada Meclis üye tam sayısının 3/4'ünün oyu gerekecektir. Yüce Divan'ın Başkan'ı mahkûm etmesi durumunda görevi sona erecektir.⁷⁵

⁷⁵ Mülkiye Haber, www.mulkiyehaber.net

Taslakta, Başkan ile Meclis arasında çatışma yaşanması ve kriz ortamına girilmesi durumunda çözüme ulaşmak için erken seçime gitme olanağını getirilmiştir. ABD’de mevcut uygulamadan farklı olarak taraflar kendileri de seçime gitmek şartıyla seçimlerin yenilenmesine karar verebileceklerdir. (Özbudun 2012, s. 20)

Ayrıca taslağa göre başkanlık ve parlamento seçimleri aynı tarihlerde yapılacaktır. (Kıran 2015, s. 331).

Taslağın yargı ile ilgili düzenlemelerine bakıldığında, Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) önem arz etmektedir. Yirmi iki üyeden oluşan kurulun, başkanı Adalet Bakanı olacaktır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı da doğal üyedir. Kurulun yedi üyesi Başkan tarafından, yedi üyesi TBMM tarafından 2/3 çoğunlukla, bu çoğunluğun sağlanamaması durumunda ise üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçilecektir. Diğer altı üyenin üçü alt derece hâkimleri, üçü de alt derece savcılarınca seçilecektir. (Mülkiye haber 2016, s.).

Ak Parti taslağında Anayasa Mahkemesinin oluşumuna ilişkin tartışmalar yaşanmıştır. Taslağa göre, Anayasa Mahkemesi 17 üyeden oluşacak, üyeler 9 yıllığına ve bir kez seçilebileceklerdir. Yüksek mahkemenin 17 üyesinden 8’i direk Başkan tarafından, 9’u da Meclis tarafından seçilecektir.

TBMM, Anayasa Mahkemesi üyelerini seçerken, ilk turda 2/3 çoğunluk aranacak, bu çoğunluğa ulaşılabilmesi durumunda ikinci turda üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçim yapılacaktır. Taslağın, bir diğer eleştiriye uğrayan düzenlemesi, Anayasa Mahkemesi’nde dava açma yetkisinin yalnızca Başkan’a ve 110 milletvekiline tanınmış olmasıdır. (Mülkiye haber 2016, s.).

Taslağın yargı konusundaki bir başka tartışmalı düzenlemesi, Danıştay ile Yargıtay’ın yeni kurulacak Temyiz Mahkemesi çatısı altında birleştirilmesi olmuştur. Ak Parti taslağının yargıya ilişkin bu düzenlemeleri, gerek HSYK’nın, gerek Anayasa Mahkemesi’nin, gerekse Temyiz Mahkemesi’nin siyasal etki altına girmesine yol

açacağı, yargı organlarının tarafsızlığına ve bağımsızlığına gölge düşeceği kaygılarını beslemektedir.⁷⁶ (Akyol 2013, s. 10)

Önerilen bu modelin güçlü bir başkan doğuracağı ortadadır. Ancak bu durumun tek başına otoriter bir sistem doğuracağı iddiaları tartışmalıdır. Bir sisteme otoriter denilebilmesi için, bir kadronun yasal yollardan iktidardan düşürülemez hale gelmesi ve seçimlerin barışçıl iktidar değişimi işlevini kaybetmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bir otoriter sistemden değil, otoriter siyaset yapma tarzından bahsedilebilir. (Alkan 2013a, s. 336)

⁷⁶ Alternatif Politika www.alternatifpolitika.com [E.T. 10 Nisan 2018]

6. CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ

6.1 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN TANIMI VE AÇIKLAMALAR

Ülkemizde yeni uygulanacak sistemin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi olarak adlandırılması sadece bu ismin toplumumuza daha yakın geldiği için yasama organı tarafından ifade edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Devletlerde uygulanan sistemi tanımlamaya çalıştığımızda devletin ana fonksiyonları olan yasama, yürütme ve yargı erklerinin ilişkilerine bakmak gerekir. Bu ilişki biçimi “Hükümet Sistem”i hakkında en temel bilgiyi verir. Hükümet sistemi, devletin güçleri ile dağılımı ve düzenlenişi ile ilgili bir kavramdır.

En önemli ilişki yasama ile yürütme erkleri arasındaki ilişkidir, yargı erkinin gelişmemiş demokrasilerde bile bağımsız olduğu kabul edilir. Geriye kalan iki erkin ilişki biçimleri ise güçler ayrılığı ve güçler birliği şeklinde ortaya çıkar.

Güçler birliğine dayalı hükümet sisteminde yasama-yürütme fonksiyonları aynı organ tarafından kullanılır, güçler ayrılığına dayalı hükümet sisteminde ise yasama-yürütme fonksiyonları ayrı organlar tarafından kullanılır.

Ülkemizde hükümet sistemi değişikliğine ilişkin tartışmalarda “başkanlık sisteminde şu olmaz veya parlamenter sistemde bu olmaz, öyle olursa Türk Tipi olur” gibi yaklaşımlar ortaya konmaktadır. Oysa ne başkanlık sisteminin ne de parlamenter sistemin bir standardı, patentı yoktur.

Temel ilke ve özelliklerinin korunmasıyla başkanlık sistemi veya parlamenter sistemi her toplum kendi yapısına uygun şekilde uygulayabilir. Çünkü her toplumun tarihi, dönüşümü ve kırıma çizgileri farklılık arz eder. Yine her toplumun kültürü, siyasi kültürü, siyasi değerleri ve sosyoekonomik yapıları farklıdır; bu farklılık milletlerin siyasi tutum ve davranışlarını da etkiler. Dolayısı ile hükümet sistemleri de farklılıklardan

etkilenmektedir, örneğin ABD Başkanlık Sistemi, Brezilya Başkanlık Sistemi ve “Türk Tipi Cumhurbaşkanlık Sistemi” gibi.

Türkiye’de zaten özellikle büyükşehir belediyelerince başkanlık sistemi uygulanmaktadır. Dolayısı ile başkanlık sistemini, Türkiye’nin kendi şartlarına uygun bir şekilde yorumlayarak uygulamak, başkanlık sisteminin dışına çıkmış olduğunu göstermez.

Adalet Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Ahmet İyimaya Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi anatomisini doğrudan değil eleştirilere cevap olarak şöyle tanımlamıştır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, demokratik hükümet sistemi tipolojisindeki başkanlık sistemine karşılık gelir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin iki temel değişmez özelliği vardır; biri Cumhurbaşkanının (yürütmenin) doğrudan halk tarafından seçilmesi ve beş yıl (süre) boyunca her hangi bir güvene ihtiyaç duymadan görevini sürdürmesidir. Diğer özelliği ise yine anayasada belirtilen süre içinde (beş yıl) meclisin yasama ve denetimi devam ettirmesidir. Bu sistem, yürütme ve yasama erkleri arasındaki keskin bir ayrılığa dayanır böylece, yasama-yürütme erkleri rasyonelleşmiş olmaktadır.⁷⁷

ABD Başkanlık sistemindeki Başkan ile Kongre arasında meydana gelen kilitlenmelerde (Gridlock)⁷⁸ bir çözüm mekanizması bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanlığı sisteminde ise yürütme ile yasama arasında oluşabilecek kilitlenmelere karşı farklı bir mekanizma oluşturulmuştur. Bu mekanizma Cumhurbaşkanının Meclisi feshetmesi anlamına gelmez, ne meclisin ne de Cumhurbaşkanının birbirlerini feshetme yetkisi yoktur. Karşılıklı tıkanma krizlerinde hem Meclisin hem de Cumhurbaşkanının seçimleri yenileme yetkisi vardır. Seçimin yenilenmesi kararını veren erkin kendisi ile beraber diğer erkin de seçime gitmesini zorunlu kılmasıdır.

⁷⁷ İyimaya, A., 2017. Anayasa Değişikliği Ekseninde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye*. Sayı:94,(Mart-Nisan), ss.71-89

⁷⁸İyimaya, A., 2017. Anayasa Değişikliği Ekseninde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Yeni Türkiye*. Sayı:94,(Mart-Nisan), ss.79

Gridlock mekanizmasının temel amacı seçim gibi risk ve belirsizliğe karşılık demokratik yönlendirme ile erkler arası uzlaşmayı sağlamaktır. Diğer bir ifade ile mekanizma hareketsizliği ve tıkanıklığı aşmak için sistemin bir sigortası olarak konulmuştur. Bütün girişimlere rağmen uzlaşmanın sağlanamadığı durumda son olarak demokrasinin genel çözümleyicisi olan halkın hakemliğine gitmektir. Söz konusu Gridlock mekanizması çok saygın anayasa mühendisleri⁷⁹ tarafından ifade edilmiştir.

Türkiye için önerilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi daha çok başkanlık sisteminin özelliklerini içermektedir. Başkanlık sistemi devletin erkleri arasında sert kuvvetler ayrılığını, erklerin birbirinden bağımsız oluşunu içeren bir hükümet sistemidir. Aynı zamanda kuvvetlerin eşitliğini de barındırır, ama bu eşitlik hukuki anlamda bir eşitliktir. Politik anlamda yürütme erki yasama erkinden daha üstün görülmektedir ve bu yüzden sistem başkanlık sistemi olarak adlandırılmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine göre yasama ve yürütme erkleri hukuki anlamda eşit olmakla beraber politik anlamda yürütme erkinin yasama erkinden daha üstün olması gerektiği amaçlanmıştır. Buna uygun olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu diye iki başlı sistem sona erdirilmiş, yürütme Cumhurbaşkanı üzerine tek sorumlu olarak kurulmuştur. Bu nedenle sistem “Cumhurbaşkanlığı” olarak adlandırılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi erkler ayrımına dayanmaktadır. Bu ayrılık, yürütme ile yasamanın faaliyet alanına ait işlerin ayrılığını ifade eder yani yasama erki yasa yapar yürütme erki ise yasaları uygular. Dolayısı ile bu sistemde her erk kendi faaliyet alanında yetki kullanır, birbirlerinin faaliyet alanlarına müdahale yetkisi bulunmamaktadır.

Cumhurbaşkanlığı sistemi, başkanlık sisteminden farklı olarak yasama erki hem kendine hem de Cumhurbaşkanının görevine son verebilmektedir. Bu anlamda başkanlık sistemi Cumhurbaşkanlığından daha serttir.⁸⁰

⁷⁹ Georges V., .BDT Ülkelerinde Demokrasiye Geçiş ve Anayasa Yapımı. Temel Hukuki Seçenekler;

⁸⁰ www.yeniturkiye.com [10 Nisan 2018]

Ülkeler sosyo-ekonomi, sosyo-politik ve hükümet sistemi olarak birbirinden etkilenmekle beraber hükümet modelleri, uygulandığı ülkelerde o ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyo - kültürel özelliklerinden bağımsız düşünülemez. Dolayısı ile hiçbir ülke bir başka ülkenin hükümet sistemini olduğu gibi uygulayamaz.

Örneğin ABD Başkanlık Sistemi, ABD toplum ve değerlerine uygun kurgulanmış, bir başka ülkenin Başkanlık Sistemi ise o toplumunun yapısı ve değerlerine uygun kurulmuştur. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi de Türk toplumunun siyasi, ekonomik, tarihi ve kültürel özelliklerine göre kurgulanmıştır.⁸¹

6.2 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN TEMEL ERKLERİ

6.2.1 Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanlığı sistemi ile Cumhurbaşkanı adaylığı da kolaylaştırılmıştır. Anayasanın 101.maddesinde yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanlığına aday olmak için, siyasi parti gruplarının yapılan en son genel seçimde geçerli oyların tek başına veya birlikte en az % 5' ini almış siyasi partiler ile ve en az yüz bin seçmen tarafından aday gösterilebilir.⁸² Görüldüğü gibi daha önce siyasi parti gurupları için geçerli oyların % 10'nu alması gereken oran % 5 indirilerek daha çok kişinin aday olabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Cumhurbaşkanı seçimleri için anayasamızın 101. maddesi aday şartlarını şöyle belirlemiştir. Türk vatandaşı olması, kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim mezunu olması, milletvekili seçilme yeterliğine sahip olması gerekmektedir. Beş yıl süreliğine en fazla iki dönem yapmak üzere doğrudan halk tarafından seçilecektir.

Cumhurbaşkanı seçim usulünde bir değişiklik yapılmamış 2007'de belirtilen seçim usulü devam etmiştir.⁸³ Genel oyla yapılacak seçimlerde geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilecektir. İlk oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa söz konusu

⁸¹ Bilir, F.,Türkiye'ye Özgü Yeni Bir Hükümet Modeli: Cumhurbaşkanlığı Sistemi. *Yeni Türkiye Dergisi*, ss.525-530

⁸² Anayasa değişikliği www.anayasadegisikligi.barobirlik.org [11 Nisan 2018]

⁸³ Miş, N., ve Duran, B., 2017. *Türkiye'de Siyasal Sistemin Dönüşümü ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi*, 2.Baskı. İstanbul: Seta Kitapları, ss.61.

oylamayı izleyen ikinci Pazar günü ikinci oylama yapılacak ve ikinci oylamaya en çok oyu alan iki aday katılabilir. Bu iki adaydan ise en çok oyu alan Cumhurbaşkanı seçilmiş olacaktır.

İkinci seçime adaylardan biri herhangi bir sebepten dolayı oylamaya katılmaz ise; ikinci oylama, boşalan adaylığın doldurulması ile birinci oylamadaki sıraya göre yapılacaktır. Şayet ikinci oylamaya tek aday kalmış ise oylama referandum şekline dönecek, aday geçerli oyların salt çoğunluğunu alırsa Cumhurbaşkanı seçilecektir. Adayın geçerli oyların çoğunluğunu alamaması durumunda, sadece Cumhurbaşkanı seçimi yenilecektir. Seçimlerin herhangi bir nedenle sonuçlanmaması durumunda görevdeki Cumhurbaşkanı, yenisi seçilene kadar görevine devam edebilecektir.⁸⁴

6.2.1.1 Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri

Cumhurbaşkanı, gerekli görürse yasama yılının ilk günü TBMM’ nde açılış konuşmasını yaparak Meclise ülkenin iç ve dış politikası hakkında “mesaj” verebilecektir.

Başkanlık sistemlerindeki katı ayrılıklar sonucu yasama ile yürütme arasındaki etkileşimi sağlamak için bu tür mekanizmalar geliştirilmiştir. Diğer yandan “mesaj” verme mekanizmaları başkanlık sistemi ile de sınırlı değildir. Örneğin, Fransa, İtalya, Norveç, Portekiz, Yunanistan gibi ülkelerde de devlet başkanı parlamentoya mesaj gönderme yetkisi, anayasal bir yetkidir⁸⁵

Kanunları yayınlayacak, gerekli görürse tekrar görüşülmesi talebiyle kanunları TBMM’ iade edebilecektir. Yine kanunların TBMM Meclisi içtüzüğünün tümünün veya belirli kısmının Anayasaya şekil veya esas bakımından uygun olmadıkları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesine iptal davası açabilecektir.

⁸⁴ Bülbul, K., 2017. *Etkin İstikrarlı Güçlü Bir Türkiye İçin Cumhurbaşkanlığı Sistemi Nedenler, Tepkiler, Beklentiler*, 1.Baskı, İstanbul: Tezkire Yayınları, ss.41-42.

⁸⁵ Miş, N., ve Duran, B., 2017. *Türkiye’de Siyasal Sistemin Dönüşümü ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi*, 2.Baskı. İstanbul: Seta Kitapları, ss.70-71

Üst derece kamu yöneticilerini atayacak, gerekli gördüğünde görevlerine son verecek ve kamu yöneticilerinin atanmaları ile ilgili usul ve esaslara ait Cumhurbaşkanlığı kararnamesi düzenleyebilecektir.

Türkiye Cumhuriyetinin temsilcilerini yabancı devletlere elçi olarak gönderecek, yabancı ülkelerden gelen misyon elçilerini kabul edecektir.

Cumhurbaşkanı milletlerarası anlaşmaları onaylar ve yayınlar. Anayasa değişikliğine ait kanunları ihtiyaç halinde halkoyuna sunar, milli güvenlikle ilgili politikaları belirler ve gerekli stratejik hedefleri belirler.

Cumhurbaşkanı, meclis adına TSK'nın Başkomutanlığını temsil eder sevk ve idaresine karar verir. Hastalık halleri sürekli olan, sakatlık ve ihtiyarlama gibi durumlarda kişilerin cezalarını hafifletir veya tamamen kaldırabilir.

Öte yandan yürütme yetkisine bağlı olarak Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Fakat Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenemeyecek bölümler vardır bunlar; Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler ile yine Anayasa ile sınırlandırılmış ve kanunla düzenlenmesi gereken konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.

Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlar arasında uyumsuzluk çıktığında kanun hükümleri uygulanacaktır. TBMM'nin aynı konuda yasa çıkarması halinde ise Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz kalacaktır.

Cumhurbaşkanlığı kararnamesi sadece yürütme, sosyal ve ekonomik konulara ait alanla sınırlıdır ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleri hiyerarşik olarak Anayasa ve kanunların altında olacaktır.

Ayrıca Cumhurbaşkanı kanunların uygulanmasını sağlamak ve kanunlara muhalif olmamak şartı ile yönetmelik çıkarabilecektir. Bu kararname ve yönetmelikler herhangi bir tarih belirtilmemiş ise, Resmi Gazetede yayınlandığı gün yürürlüğe girecektir.

Yeni sistemde Anayasanın 116. maddesinde yapılan değişiklik ile Cumhurbaşkanına kendi seçimi ve TBMM seçimlerini yenileme yetkisi tanınmıştır. Cumhurbaşkanı seçimleri yenileme kararı alırsa TBMM seçimleri de yenilenir. TBMM eğer Cumhurbaşkanının ikinci döneminde seçimleri yenileme kararı alırsa Cumhurbaşkanı bir defa daha aday olabilecektir.⁸⁶

Başkanlık sistemlerine getirilen en büyük eleştirilerden biri Gridlock' tur, başkan ile parlamento aritmetiği farklı olduğunda sistem tıkanmakta ve bu kilitlenmeyi aşacak mekanizma bulunmamaktadır. Bu siyasi krize karşı literatürde başkanlık sisteminin rasyonelleştirilmesi çerçevesinde başkanlık ve parlamento seçimlerin aynı gün veya çok yakın tarihe alınarak seçmenlerin siyasi tıkanıklığı aşacak şekilde davranmasını düşünerek kurgulanmış yaklaşımdır. Bu bağlamda Cumhurbaşkanlığı Sistemi yasa tasarımcıları da sistemin söz konusu Gridlock'una karşı ve ayrıca yeni bir check and balance oluşmasına katkı sağlamışlardır.⁸⁷

Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Cumhurbaşkanına Anayasanın 119. Maddesinde yapılan değişiklik ile Olağanüstü Hal Yetkileri verilmiştir.

Buna göre; *“Cumhurbaşkanı, savaş, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya salgın veya tehlikeli salgın*

⁸⁶ Gergerlioğlu, M.T., 2017. *Türk Tipi Cumhurbaşkanlığı*, 1. Baskı, İstanbul: Hayygrup Yayıncılık, ss.139-143

⁸⁷ Türkyılmaz,M., 2017. *Cumhurbaşkanlığı Sistemi*, 1. Baskı, İstanbul: Sanat Ofisi Yayınları, ss.168-169

hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.”⁸⁸

Olağanüstü hal ilan kararının Resmi Gazetede yayınlandığı aynı gün TBMM’ nin onayına sunulur. TBMM tatilde ise hemen toplantıya çağrılır. TBMM’ si gerekli gördüğü hallerde olağanüstü halin süresini uzatma kısaltma şeklinde değiştirebileceği gibi olağanüstü hali tamamen kaldırabilir. Cumhurbaşkanının talebi ile TBMM her defasında dört ayı geçmemek şartı ile bu süreyi uzatabilir. Fakat savaş durumlarında süre kısıtı aranmaz.

Olağanüstü hallerde vatandaşların maddi imkânlarının (para, mal) ve çalışma şartlarının on beşinci maddedeki yükümlülükleri doğrultusunda temel hak ve özgürlüklerin, hangi durumlarda ve nasıl sınırlandırılacağı hükmü kanunla düzenlenir.

Yine Cumhurbaşkanı 104. maddenin on yedinci fıkrasının ikinci bendinde yazılı sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. KHK’ ler Resmi Gazete yayınlanır ve aynı gün Meclise sunulur. Savaş veya herhangi bir sebepten dolayı TBMM’ nin toplanamaması hali dışında, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içerisinde TBMM’ de görüşülür ve karara bağlanır. Eğer bir şekilde TBMM toplanamaz ise kararnameler kendiliğinden yürürlükten kaldırılır.

Ergun Özbudun: *“yürütme organının düzenleyici yetkilerinin genişlemesi tüm batı demokrasilerinde görüldüğü gibi, bu değişimi anti demokratik olarak nitelemek de mümkün değildir. Çağdaş demokrasilerde yasama organı ne ölçüde halk iradesinden kaynaklanıyorsa, yürütme organı da o kadar halk iradesinden kaynaklanır”*.⁸⁹

İfadesi ile yürütmenin düzenleyici yetkilerinin, çağdaş demokrasiye uygun olduğunu belirtmiştir.

Anayasanın 161. Maddesi başlığı ile beraber değiştirilmiş, bütçe yapma ve TBMM ne sunma yetkisi Cumhurbaşkanına verilmiştir. Kamu idareleri ve kamu iktisadi teşebbüsleri haricindeki kamu tüzel kişiliklerin harcamaları yıllık bütçeler ile yapılır. Merkezi yönetim

⁸⁸ www.aydin24haber.com [11 Nisan 2018]

⁸⁹ www.tesev.org.tr [11 Nisan 2018]

bütçesi mali yıl başlangıcında hazırlanır. Bir yıldan fazla sürecek, iş ve hizmetler için özel süre ve usuller de kanunla düzenlenir. Bütçe kanununa bütçe dışında hiçbir hüküm konulamaz.

Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini mali yılbaşından en az yetmiş beş gün önce TBMM ne sunar ve bütçe teklifi bütçe komisyonunda görüşülür. Komisyon ve genel kurulda elli beş gün görüşülen kanun metni mali yılbaşına kadar karara bağlanması gerekir. Ancak bütçe kanunu, tanınan süre içinde yürürlüğe girmez ise geçici bütçe çıkarılır. Geçici bütçede çıkarılamaz ise bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilme oranı ile arttırılarak uygulanmaya konulur.

Parlamente sistemi Cumhurbaşkanının sorumsuzluğuna rağmen, başkanlık sisteminde başkanın doğrudan halk tarafından seçilmesi ve tek başına sorumlu olması siyasi sorumluluklarla beraber diğer cezai sorumlulukları da içermektedir.

Başkanın görevini sonlandırabilecek bir "check and balance" ve bir "impeachment"⁹⁰ olarak adlandırılan mekanizma Anayasanın 105. Maddesinde düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı sistemi ile Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu çok genişletilerek hatta kişisel suçları da içerebilecek düzeye gelmiştir.

TBMM 105. Maddesine göre; Meclisin üye tamsayısının yarısından bir fazlası ile Cumhurbaşkanı hakkındaki suç iddiasının bir önerge ile soruşturulmasını talep edebilir. Sunulan önergeyi meclis en geç bir ay içinde görüşüp üye tam sayısının beşte üçünün gizli oyu ile soruşturma açılmasına karar verebilir. Meclisteki partiler güçleri oranında soruşturma komisyona verecekleri üye sayısının üç katı kadar aday verecekler, her siyasi partinin ayrı ad çekme usulü ile on beş kişilik bir komisyon bu şekilde kurulacaktır.

⁹⁰-Check And Balance, Devlet Yönetiminde yetkilerin ayrılması ve karşılıklı denetim: devletin yasama, yürütme ve yargı yetkilerin ayrılması ve karşılıklı olarak birbirlerini denetleyip sınırlandırmaları. Zargana Sözlük, <http://www.zargan.com>, [E.T.3 Nisan 2018]

-Impeachment, suçlama, itham, devlet memurunu mahkemeye verme ayrıca, yine federal hükümet memurunu resmen temsilciler meclisinde suçlayarak Senatoda yüce divana sevk etme. Zargana Sözlük, <http://www.zargan.com>, [3 Nisan 2018) Miş ve Duran(Ed.), s.65-66.

Komisyon rapor sonucunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunacak, eğer bu süre yetmez ise yine bir ay süre verile bilecektir.

Rapor Meclis Başkanlığına verildiği günden itibaren on gün içinde meclise dağıtılacak ve dağıtımdan on gün sonra Genel Kurulda görüşölüp meclisin üye tamsayısının üçte iki gizli oyu ile yüce divana gönderebilecektir. Yüce divanın davayı üç ay içinde sonuçlandırması gerekmektedir, eğer bu sürede davayı sonuçlandıramaz ise bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık bir süre verilecektir. Cumhurbaşkanı suçlu bulunursa, görevinden alınabilecektir. Yeni sistem ile cezai sorumluluğu genişleyen Cumhurbaşkanı, siyasi yönden halk tarafından cezalandırılırken, hukuki yönden sorumluluğu ise Meclis tarafından yerine getirilecektir.

6.2.1.2 Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar

Öneride hükümet sistemine dair yapılan köklü değişikliğin önemli sonuçlarından biri de cumhurbaşkanlığı yardımcılığı kurumunun ihdas edilmesidir.

Cumhurbaşkanı dışında iki önemli makamın varlığı da oluşturulmaktadır. Bunlar cumhurbaşkanlığı yardımcılığı ve bakanlardır. Anayasanın 106. maddesinde “Cumhurbaşkanı yardımcıları, cumhurbaşkanına vekâlet ve bakanlar” başlığı altında cumhurbaşkanlığı yardımcılığı düzenlenmektedir.

Öneride bir diğer önemli husus karşılaştırmalı örneklerden farklı olarak birden fazla cumhurbaşkanı yardımcısı atanmasına imkân veriyor olmasıdır. Düzenlemeye göre Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenden dolayı boşalması halinde seçimlere kadar cumhurbaşkanı yardımcısı, cumhurbaşkanına vekâlet ederek yetkilerini kullanacaktır.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar Cumhurbaşkanı tarafından atanır, yine Cumhurbaşkanı tarafından görevden alınır. Cumhurbaşkanı ve bakanlar, 81. Maddeye göre; TBMM önünde ant içerler eğer milletvekili iseler vekillikleri düşer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar Cumhurbaşkanına karşı sorumludurlar, görevleri ile ilgili suç işlediklerinde TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önerge ile haklarında soruşturma açılabilir. Meclis önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyu ile soruşturma açılmasına karar verebilir.

Karar verilmesi halinde Meclisteki siyasi partilerin güçleri oranında yani komisyonda temsil edilecek kişinin üç katı oranında aday verecekler ve ad çekme usulünce kurulacak on beş kişiden oluşan komisyon tarafından soruşturulacaktır. Komisyon soruşturmayı en geç iki ay içerisinde Meclis Başkanlığına sunar, suçlu bulunmaları halinde Yüce Divanda yargılanır suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanın görevi sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların soruşturulması konusunda Cumhurbaşkanından farklı usul ve esaslar düzenlenmiştir. Dolayısı ile Cumhurbaşkanı ve bakanlar için görevlerini ilgilendiren ve ilgilendirmeyen diye iki ayrı suç ile yargılama şekli düzenlenmiştir.

Bakanların görevleri ile ilgili suçlardan Cumhurbaşkanının soruşturma usul ve esası içerirken, görevle ilgili olmayan suçlarda milletvekili dokunulmazlıklarına sahip olacaklardır.⁹¹

Yeni Anayasa ile Cumhurbaşkanı yardımcıları için ABD başkan yardımcılarında farklı bir konum oluşturulmuştur, ABD başkan yardımcıları başkan ile beraber seçimle gelmekte, Cumhurbaşkanlığı Sisteminde ise Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Başka bir farklılık da Cumhurbaşkanı yardımcıları Cumhurbaşkanının görevden bir şekilde ayrılması ile ABD’de olduğu gibi başkan olarak değil de vekil olarak göreve devam ederler ve bu vekâlet kırk beş gün ile sınırlıdır. Ayrıca Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların seçilme yeterliliği, milletvekili seçilme şartlarını taşımaları yeterli görülmüştür.

⁹¹ Duran, B. ve Miş N., 2017. *Türkiye’de Siyasal Sistemin Dönüşümü ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi*. İstanbul: SETA yayınları

Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanların göreve başlamadan önce TBMM de yemin etmeleri gerekli görülmüştür. Bu nedenle yasama ile etkileşim sağlanmış hem de yasamaya karşı bir sorumluluk oluşturulmuştur.⁹²

Yeni sistemle bakan atama, meslek grupları ve özel ilgi alanlarına ait kişilerden atama yapılacağından bakanlar konusunda uzman kişiler olabilecektir. Mevcut Cumhurbaşkanımızın basında yer alan bu yönde birçok açıklaması mevcuttur. Diğer yandan bakanlar milletvekili olamadığından yasama yürütme arasında organik bağ olmayacağından yasamanın yürütmeye karşı daha etkili bir denetim yapma imkânı olacaktır.⁹³

6.2.2 Türkiye Büyük Millet Meclisi

TBMM Anayasanın 75. Maddesinde yapılan değişiklikle TBMM toplam üye sayısı “beş yüz elli” ibaresi Yeni Anayasa ile “altı yüz” olarak değiştirilmiştir. Milletvekili sayısı nüfus ile ilgili bir realitedir dolayısı ile Türkiye’nin artan nüfusuna oranla halkın daha iyi temsil edilebilmesi için üye sayısının arttırılmasına gidilmiştir.

TBMM üyelerinin seçilme şartlarında da değişikliğe gidilerek Anayasanın 76. Maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklikle yirmi beş olan seçilme yaşı on sekiz olarak değiştirilmiştir ve söz konusu yasanın ikinci fıkrasındaki yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar ibaresi askerlikle ilişkisi olanlar şeklinde değiştirilmiştir.

Ayrıca bu düzenleme emredici bir yasa olmayıp sadece gençlerin politikaya katılmalarına engel teşkil eden yasanın değiştirilmesidir ve bu düzenleme on sekiz yaşındaki gençlerin hepsi politikaya katılacak gibi algılanmamalıdır.⁹⁴

⁹² Türkyılmaz, M., 2017.*Cumhurbaşkanlığı Sistemi*.Ankara:SO, ss.189-192

⁹³ Haniç,H., 2017. Yeni Anayasa Cumhurbaşkanlığı. *Yeni Türkiye*.1 Baskı. İstanbul: Hayygrup Yayıncılık, ss.133-134. ; Yıldırım, ss.160. Fendoğlu, ss.90-109.Bülbül, ss.39

⁹⁴ Haniç,H., 2017. *Yeni Anayasa Cumhurbaşkanlığı Yeni Türkiye*.1 Baskı.İstanbul: Hayygrup Yayıncılık, ss.133-134. ; Yıldırım, ss.175-176; Fendoğlu, ss.90-109.Bülbül,ss.39

Milletvekilinin en az ilkokul mezunu ve cezai suçlarının olmaması gibi yasanın diğer şartları korunarak yasalaşmıştır.

TBMM seçimleri Anayasanın 77. maddesinde yapılan değişiklikle TBMM ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri beş yılda bir aynı günde yapılır, süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir şeklinde değiştirilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde TBMM ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri aynı güne alınarak ABD Başkanlık Sisteminden ayrı bir usul izlenmiştir. Buna da neden olarak sistemin Gridlock olmasına ve aynı zamanda yasama-yürütme erklerinin bir birlerini check and balance olması içindir.⁹⁵

6.2.2.1 Meclisin yetki ve görevleri

Anayasanın 116. maddesinde yapılan değişiklikle Meclis üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu halde Meclis genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır. Bu yasa ile Meclisin hem yasamanın hem de yürütmenin seçimlerini yenileme yetkisi oluşturulmuştur. Oysa sert kuvvetler ayrılığı içeren başkanlık sistemlerinde erkler birbirlerinin görev sürelerine son veremezler.

Avrupa’da yaşanan muhalefet kavgaları ABD’de pek görülmez bunun nedeni seçimlerin güçlü bir iktidar oluşturması, buna dayalı olarak güçlü iktidarın siyasi istikrar ve uzlaşmaya yardımcı olmasıdır.

Fakat ABD de Başkan ile Kongre arasında bir anlaşmazlık oluştuğunda sorunu aşacak her hangi bir demokratik mekanizma bulunmamaktadır. Sistematik bir çözüm olmadığından sistem her an gridlock olabilir. Bu nedenle ABD sisteminde böyle bir mekanizmanın yokluğu tartışılmaya başlanmıştır. Örneğin Sartori⁹⁶ ve Georges Vedel⁹⁷

⁹⁵ Türkyılmaz, M., 2017.*Cumhurbaşkanlığı Sistemi*.Ankara:SO, ss.189-192

⁹⁶ Sartori, Özbudun (çev.), ss.199,200.

⁹⁷ Georges Vedel., BDT Ülkelerinde Demokrasiye Geçiş ve Anayasa Yapımı. Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi(Venedik) Komisyonu-*Türk Demokrasi Vakfının ortaklaşa düzenlediği Konferans*, Çev. :Ergun Özbudun ve Levent Köker, Ankara,1993,s.101 Aktaran: Ahmet İyimaya, Anayasa Değişikliği Ekseninde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. Yeni Türkiye, Sayı:94, (Mart-Nisan 2017) ,ss.90-109.

e göre Başkan görev süresi dolmadan önce seçime gitmeye karar verirse kendisi ile birlikte Temsilciler Meclisini de feshedebilmeli; Temsilciler Meclisi de kendisi seçime gitmeye karar verdiğinde başkanı da seçime götürebilmelidir. Nitekim ABD Başkanı Obama da ikinci defa seçilmesinin ilk konuşmasında böyle bir düzenlemenin⁹⁸ gerekliliğini belirtmiştir.

Bu bağlamda Türkiye’de uygulanacak Cumhurbaşkanlığı Sistemine ilave düzenlemeler getirilmiştir. TBMM, gerekli gördüğünde kendisi ile beraber yürütmeyi de seçime götürebilecek dolayısı ile Cumhurbaşkanlığı sisteminde yasama-yürütme Gridlock’ una karşı halkın hakemliği devreye girecektir.⁹⁹

Anayasanın 87. maddesinde yapılan değişikle Meclisin diğer yetkileri; Bütçe ve kesin hesap kanunlarını görüşmek ve kabul etmek, kanun yapmak değiştirmek ve kaldırmaktır. Ayrıca para basılmasına ve savaş ilanına karar vermekte Meclisin yetkileri arasındadır. Milletlerarası anlaşmaların yürürlüğe girmesi meclisin onayı ile olabilecektir. Beşte üç çoğunluğun onayı ile genel ve özel af ilan etmek de Meclisin yetkileri arasındadır. Yine Anayasanın 88. maddesinde yapılan değişikle kanun teklif etme yetkisinin sadece milletvekillerine ait olduğu belirtilmiş ve tekliflerin görüşülme usulünün Meclis içtüzüğüne göre yapılacağı karara bağlanmıştır.

Cumhurbaşkanlığı sistemi ile yasama, yürütmenin baskısından kurtulmuş asli görevi olan kanun yapma ve kanun değiştirme fonksiyonlarına kavuşmuştur. İdarenin en önemli iki yolu olan kanun yapma ve bütçeyi onaylama yetkisi Meclise aittir.

Yürütmenin politik faaliyet ve başarılarının temel hedefi uygulayacağı politikalarla halkı memnun etmek, ekonomiyi büyütmek ve refahı artırmaktır. Bunları yapabilmesi için bütçeyi Meclisten geçirmesi gerekmekte olup dolayısı ile Meclis ile iyi geçinmek zorundadır ve bu durum bir şekilde Cumhurbaşkanlığı Sistemi için "check and balance" sağlanmış olacaktır.

⁹⁸ Fendoğlu, H.T., 2015. *Türkiye’de Başkanlık Sistemi*. 1.Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, ss.90-109.

⁹⁹ Türkyılmaz, M., 2017.*Cumhurbaşkanlığı Sistemi*.Ankara:SO, ss.168

Öte yandan Meclis, Milletlerarası anlaşmaları onaylayarak dış politikada etkinliğini devam ettirmeye devam edecektir. Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğa ait görevini sonlandırabilecek kadar bir suçlama yetkisi de TBMM'nin yetkisindedir. Ayrıca milletvekilleri yürütmeye görev almadıkları için daha özgür karar verme imkânına sahip olacaklardır.

6.2.2.2 Meclisin bilgi edinme ve denetleme görevi

Meclis, anayasanın 98. maddesinde yapılan değişiklikle, bilgi edinme ve denetleme yetkisini;

- i. Meclis araştırması,
- ii. Genel görüşme,
- iii. Meclis soruşturması,
- iv. Yazılı soru yolları ile kullanabilecektir.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemedir. Genel görüşme, devleti ve toplumu ilgilendiren konuların Genel Kurulda görüşülmesidir. Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar hakkında anayasanın 106. maddenin beşinci, altıncı, yedinci fıkralarında belirtilen şekilde soruşturması Meclis soruşturmasıdır.

Meclis, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak en geç on beş gün içerisinde cevaplanmak üzere soru sorabilir. Bu bütün önergelerin kapsam ve araştırma usulleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.

Başkanlık sistemlerinde yazılı soru ve genel görüşme araçları genellikle bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde ise denetim yetkisi yönünden Meclise başkanlık sistemlerinden daha aktif içerik sağlamıştır.

Meclis araştırması sürecinde kuvvetler ayrılığı nedeni ile yürütmeden herhangi bir kişinin bulunmaması, erkler ayrılığı ilkesine daha uygundur.

Başkanlık sistemlerinde araştırma komisyonlarının etkinliğini arttıran bir başka neden araştırma komisyonlarının toplantı ve kararlarının açık olmasıdır. Buna bağlı olarak meclis araştırma komisyonları yürütmenin birçok politikasının kamuoyunda sorgulanmasına sebep olurken, sorgulanan bu politikalardan yürütme zamanla vazgeçebilmektedir. Dolayısı ile araştırma komisyonları etkili bir denetimin sağlandığı açık toplantı ve açık raporlardır.

Cumhurbaşkanlığı sisteminde araştırma komisyonunda yürütmeden temsilcinin bulunmayacağı doğrudan ifade edilerek, önergelerin verilme şekli, içeriği, kapsamı, cevaplandırma, görüşme ve araştırma yöntemlerinin TBMM'nin içtüzüğü ile düzenleneceği belirtilmiştir. Fakat Meclis içtüzüğü düzenlenirken açıklık ve şeffaflık ilkelerine uyulması gerekmektedir. Eğer bu günkü Meclis içtüzüğü düzeyinde bir meclis içtüzüğü oluşturulursa araştırma komisyonlarına geniş bir hareket alanı oluşur, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanları tüm yetkilileri dinleyebilir.¹⁰⁰

6.2.3 Yargı

Hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasa'ya, kanuna, hukuka uygun davranacakları ve vicdani kanaatlerine göre karar verebilecekleri yeni yargı düzenlemesinde de vurgulanmıştır.

Anayasamızda belirtildiği üzere hiçbir organ, makam, mercii veya kişinin yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere talimat veremeyeceği, genelge gönderemeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı hukuken teminat altına alınmıştır. Bununla beraber, devam eden bir davanın etkilenmemesi açısından TBMM' de yargı yetkisinin kullanımına ait herhangi bir işlem ve girişimde bulunmaması sağlanmıştır.

Ayrıca Yargıç bağımsızlığı ve tarafsızlığı için hâkim ve savcılar kanunda açıkça belirtilen görevlerden başka resmi ve özel görev üstlenmeleri yasaklanmıştır. Hâkim ve savcılar atama, tayin her türlü özlük hakları HSK tarafından yapılacaktır.¹⁰¹

¹⁰⁰-Türkyılmaz, ss.176-177; Alkan, H., Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Yasama Denetimi.Yeni Türkiye, ss. 471-476.

¹⁰¹ - Memur- Sen, ss.209-234.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde yargının bağımsız yargıçlardan oluşması kadar, yargıcın da dünya görüşünden ayrılarak elindeki somut deliller ile karar vermesi bağlamında mevcut durumundan bir adım daha ileriye götürülerek, Anayasanın 9. maddesine; Yargı yetkisi Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır¹⁰² ibaresine “tarafsız” ibaresini de eklenerek bireyin vicdanı da rahatlatılmaya çalışılmıştır.¹⁰³

Yeni düzenleme ile bireye adalet dağıtan yargıçların hâkimlik teminatlarını koruyan kurum da düzenlenmiştir. Anayasanın 159. maddesinde: Hâkimler ve Savcılar “Yüksek” ibaresi çıkarılmış, Hâkimler ve Savcılar Kurulu haline getirilmiştir. Hâkimler ve Savcılar Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar. HSK hâkim ve savcılarının bir üst kurulu olarak gerek bireyi gerek devleti doğrudan etkileyen önemli bir kurumdur.¹⁰⁴

HSYK geçmiş uygulamalarda bireyi önemsizleştiren fakat devleti önceleyen birçok hukuki sonuç olmasına neden olmuştur. Bu bağlamda HSYK’nın “Y” si düşülerek yüksek hukuk, psikolojik anlayışı HSK ya çevrilerek bireye eşit demokratik seviyede bakan, bireyin özgürleşmesi ve devletin baskın karakterinin demokratik yapıya dönüşmesinde etkili bir düzenleme olmuştur. Çünkü halk iradesinin hukuk vesayeti ile sınırlanması demokratik modern devletin karakteri değildir.¹⁰⁵

Yeni düzenleme ile on üçe inen HSK üyelerinin dört üyesi Cumhurbaşkanı, yedi üyesi de TBMM tarafından seçilecektir. HSK’nun başkanı Adalet Bakanı, Adalet Bakanının da Müsteşarı Kurulun doğal üyesi olacaktır.

¹⁰² www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr [E.T. 11 Nisan 2018]

¹⁰³ Türkyılmaz, ss.161. ; Duran, ss.73.

¹⁰⁴ Bilgi Teknoloji. www.bilgiteknoloji.net [11 Nisan 2018]

¹⁰⁵ Türkyılmaz, ss.198-202

TBMM tarafından seçilen Kurul üyeleri: üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay, üç üyesi kanunda belirtilen niteliklere uygun şekilde yükseköğretim kurumlarının hukuk bölümlerinde görev yapan, öğretim yapan üyeleri ile avukatlar arasından seçilecektir. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen dört HSK üyeleri ise üçü birinci sınıf adli hâkim ve savcılardan, biri de yine birinci sınıf idari yargı hâkim ve savcılarından seçilecektir.

Anayasa Mahkemesi ile ilgili Anayasanın 146. maddesinde yapılan değişiklik ile Mahkeme üyelerinin sayısı on yediden on beşe indirilmiştir. Meclisin seçeceği üç üyenin, ikisi Sayıştay Genel Kurulunun başkanı ve üyeleri arasından her boş kadro için üç aday, bir üyesi baro başkanları tarafından gösterilen serbest avukatlar arasından seçilecektir.

Cumhurbaşkanının seçeceği on iki üye ise, üçü Yargıtay, ikisi Danıştay Genel Kurulu başkan ve üyeleri, her boş kadro için üç aday, ikisi yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler bölümlerinden öğretim üyeleri her boş kadro için gösterecekleri üç aday, dört üye üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl Anayasa Mahkemesi raportörlüğü yapmış raportörlerden seçilecektir.¹⁰⁶

Anayasa Mahkemesi ile ilgili olarak Anayasanın 148. maddesinde yapılan küçük değişiklikle Anayasa Mahkemesi anayasal denetime aynı şekilde devam etmektedir. Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Ayrıca Anayasa mahkemesi yapılan bireysel başvuruları karara bağlayarak sonuçlandırır. Fakat Anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından inceleyip denetleyecektir. Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ise olağanüstü hallerde ve savaş durumunda Anayasaya aykırılığı bağlamında dava açılmaz hükmü getirilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında herhangi bir hakkın kamu gücü tarafından çiğnendiği iddiası ile yapılan bireysel başvurularda yine Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilmeye devam edecektir. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi, yasada belirtilen en üst kademedeki yöneticilerden başlayarak; Cumhurbaşkanını ve yardımcılarını, Meclis

¹⁰⁶ Memur-sen, ss.229.

Başkanını, Bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, C.Başsavcı Vekili, HSK, Sayıştay Başkan ve üyelerini, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz, Hava, Jandarma Komutanlarını görevleri ile ilgili suçlar dolayısı ile Yüce Divan sıfatı ile yargılayabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde, idarenin yargısal denetimi Anayasanın 125. maddesinde yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Ancak yargı yetkisi yerindelik ilkesi bağlamında olamayacak, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olacaktır. Yine yürütmenin icraatlarını kanunlardaki şekil ve esaslara uygun şekilde yapılmasını kısıtlayan idari eylem ve işlemlerin veya idarenin takdir yetkisini kaldırarak şekilde yargı yetkisi kullanamayacaktır.

6.3 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN GÜÇLÜ YANLARI

6.3.1 Cumhurbaşkanlığı Sistemi İstikrarlı Bir Yönetim Oluşturur

Ülkemizde istikrarsız yönetimler çok olmuştur, 1960-1980 arası dönemde hükümetlerin ortalama süresi bir yıldır, hatta 1971-1980 arası dönemde hükümetlerin devamlılık süresi dokuz aya kadar düşmektedir. Fakat Başkanlık ile yönetilen ABD’de iki yüz yirmi yedi yılda sadece kırk beş hükümet kurulmuş ve başkan göreve gelmiştir.¹⁰⁷

6.3.2 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Güçlü Yönetim Oluşturur

Cumhurbaşkanlığı sisteminin güçlü yanı, Cumhurbaşkanının parlamenter sistemdeki gibi parlamentoda değil de doğrudan halk tarafından seçilmesidir. Doğrudan halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı, ülkeyi geliştirip değiştirecek siyasi ve ekonomik dönüşüm sağlayacak politik risk taşıyan büyük projelerde karar vermesini kolaylaştıracaktır.¹⁰⁸

¹⁰⁷- Türkyılmaz, ss.131. ; Kuzu, ss.91,92. ; Özkan, ss.62. ; Kemal Gözler, Türkiye’de Hükümetlere Nasıl İstikrar ve Etkinlik Kazandırılabilir?. *Türkiye Günlüğü*. 2000, Sayı:62. www.anayasa.gen.tr/istikrar [E.T.20 Nisan 2018] ss.25-47.

¹⁰⁸ Gözler, K., 2012. *Anayasa Hukukunun Genel Esaslarına Giriş*, ss.140; Uysal, ss.69; Türkyılmaz, ss.121,122.

Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Türkiye ve diğer parlamenter ülkeler dâhil en önemli özelliği, belli bir süreliğine seçilmesidir, Ülkemiz için bu süre, beş yıl olarak kabul edilmiştir. Yürütme erkinin ihtiyaç duyduğu en önemli şey süre veya zaman fonksiyonudur, parlamenter hükümetler bu süreyi parlamenter dünyada ve ülkemizde bulamamışlardır. Örneğin ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren doksan beş yılda altmış beş hükümet kurulmuş bu hükümetlerin ömrü ise ortalama bir buçuk yıl olmuştur.¹⁰⁹ Bakan Veysel Eroğlu bu süreyi esprili bir şekilde: *”Türkiye’de hükümetlerin ömrü gölet yapmaya bile yetmez”*¹¹⁰ diyerek istikrarsızlığa vurgu yapmıştır.

6.3.3 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Daha Demokratik Yapı Oluşturur

Demokrasiyi, halkın rızasına uygun yönetme ve halka karşı sorumluluk olarak kısaca tanımlarsak,¹¹¹ Cumhurbaşkanlığı Sistemi, parlamenter sistemden farklı olarak sert kuvvetler ayrılığına dayandığı için erklerin yetki ve görevleri net olarak yönetilen tarafından bilinecek, seçmenler verdiği yetki ile görev ve sorumluluğu kime verdiğini daha şeffaf bilebilecektir.

Cumhurbaşkanlığı Sisteminde beş yıl boyunca kimin idare edeceği belli olmasına karşın, mevcut sistemimizde seçmen yasamayı veya milletvekilini seçmekte, seçtiği bu kişilerin hangi hükümeti kimlerle kuracağı ve nasıl bir program izleyeceğini öngörememektedir. Hatta çok partili olan sistemimizde tek başına hükümet kuracak çoğunluk sağlanamadığı takdirde seçmen hangi partilerin birbirleri ile hükümet kurulacağını bile bilememektedir.

Çoğu zaman halktan yeterli desteği almayan koalisyonlar bile kurulmakta bu durum demokrasi için sıkıntılı bir durum dönem başlatmaktadır, bu yönü ile Cumhurbaşkanlığı Sisteminin daha demokratik olacağı söylenebilir.¹¹²

¹⁰⁹ Kırçalı., 94 yılda 65 hükümet kuruldu”, Habertürk Gazetesi, <http://www.haberturk.com> ,[E.T. 20 Nisan 2018]

¹¹⁰ Bakan Eroğlu: Eski Türkiye’de hükümetlerin ömrü gölet yapmaya yetmiyordu”, Bakış Gazetesi. <http://www.cerkezkozbakis.com.tr> [E.T. 18 Nisan 2018]

¹¹¹ Erdoğan, M. Başkanlık Sistemi, Demokrasi ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi*, ss.542-547

¹¹² Kotan, M.L.,2013.Türkiye’deki Sistem Tartışmaları Çerçevesinde Siyasal Sistemlerin Analizi ve Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği”.*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kafkas

6.3.4 Cumhurbaşkanlığı Sistemi İstikrarlı Ekonomik Yapı Oluşturur

Ülkelerin siyasi istikrar dönemlerinde sermayenin ve yatırımların arttığı fakat politik risklerin gerilimlerin arttığı dönemlerde ise sermaye birikiminin ve dolayısı ile yatırımların azaldığı bir gerçektir.

Ekonomik büyüme ile siyasi istikrar arasında “Alesina ve Perotti” tarafından 1960- 1985 yıllarını kapsayan yetmiş bir ülkede yapılan deneye dayalı çalışmada, siyasi istikrarsızlığın, büyümeyi olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Yine Berthelemy tarafından yapılan yirmi iki Afrika ülkesini kapsayan siyasi istikrarsızlık ve büyüme arasındaki ilişkide siyasi istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı negatif etkisinin olduğu saptanmıştır.¹¹³

Siyasi istikrarsızlıkla ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi gösteren en önemli örneklerden biri Japonya ile Arjantin’dir. 1960’lı yıllarda Arjantin’de kişi başına düşen gelir, Japonya’dan oldukça yüksek iken, Arjantin’deki şiddet ve darbe kaynaklı politik istikrarsızlıklar sonucu bugün Arjantin ekonomisi, Japon ekonomisinden çok çok geri kalmıştır.¹¹⁴

Önceki bölümlerde de bahsettiğimiz üzere Türkiye’de 1950-2012 döneminin ekonomik büyümelerine baktığımızda tek başına hükümet olan dönemlerde GSYH ve kişi başına düşen milli gelirin arttığı görülmektedir.

Örneğin, tek parti dönemlerine baktığımızda;

1950-1959 döneminde ortalama GSYH % 7 ortalama kişi başına düşen milli gelir artışı % 4,2 dir.

Üniversitesi SBE, 2013),s.34. ; Ayhan Döner, “Başkanlık Sisteminin Türkiye de Uygulanabilirliği”, Yeni Türkiye, s. 674. ; Gözler, Anayasa Hukukunun Genel Esaslarına Giriş, ss.140.

¹¹³ Arslan, Ü., 2011. Siyasi İstikrarsızlık ve Ekonomik Performans: *Türkiye Örneği*. Ege Akademik Bakış, C:11, (1), ss.73-75.

¹¹⁴ Erdağ,N., 2015.*Siyasi İstikrar İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki*. <http://www.nevzaterdag.com>, [E.T. 21 Nisan 2018]

1966-1970 döneminde ortalama GSYH artışı % 6 ortalama kişi başına düşen milli gelir artışı % 3,4 tür.

1984-1991 döneminde ortalama GSYH artışı % 5 ortalama kişi başına düşen milli gelir artışı % 2,9

2003-2012 döneminde ortalama GSYH artışı % 5 ortalama kişi başına düşen milli gelir artışı % 3,7 dir.

Koalisyon dönemlerindeki ekonomik performans ise belirgin bir şekilde düşmüştür.

Örneğin, 1962-1965 döneminde ortalama GSYH artışı % 5,5, ortalama kişi başına düşen milli gelir artışı %3 dür.

1972-1979 döneminde ortalama GSYH % 4,7 ortalama kişi başına düşen milli gelir artışı % 2,4 tür.

1992-2002 döneminde ortalama GSYH artışı % 3,3 ortalama kişi başına düşen milli gelir artışı % 1,9 dur.

Türkiye’de nerdeyse her on yılda bir yaşanan darbe dönemlerinde ekonomik büyüme çok daha kötüleşmiştir.

Örneğin, 1960-1961 döneminde ortalama GSHY artışı % 2,1, ortalama kişi başına düşen milli gelir artışı % -0,4 tür.

1980-1983 dönemi ortalama GSYH artışı % 2,7 ortalama kişi başına düşen milli gelir artışı % 0,3 tür.

Bir ülkenin gelişmesi, muhasır medeniyet seviyesine çıkması için elbette ekonomik veriler son derece önemlidir hatta siyasi liderlerin başarılı olabilmesinin en önemli göstergesidir. Bu açıdan baktığımızda istikrarın ne kadar önemli olduğu ortaya

çıkılmaktadır. Fakat özellikle ve altını çizerek daha önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi yönetimde her türlü istikrar değil “demokratik istikrarın” çok önemli olduğu ortaya çıkmıştır. İstikrar ile demokrasiyi eş zamanda yürütüp halkın temsili ve katılımı ile güçlü bir yönetim oluşturulduğunda ekonomik büyüme sağlanacaktır.¹¹⁵

Ülkemiz ekonomik takviminde çok önemli yeri olan 24 Ocak Kararları istikrarsız koalisyonlar zamanında bir kriz sonucu alınmış kararlardır.

Yine 5 Nisan kararları koalisyon döneminde alınmış kararlardır. Ayrıca ülkemizde yaşanan 2001 krizi de Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında iki başlılıktan kaynaklanan siyasi bir kriz olarak başlamış daha sonra çok derin ekonomik krize dönüşmüştür. Bu krizlerin diğer krizlerden farkı başlangıcının parlamenter sistemden kaynaklı kriz olmasıdır.

Yaşanan ekonomik krizleri salt parlamenter rejimle ilişkilendirmek çok doğru olmasa da Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında yaşanan tartışma sonucu, yani çift başlılık sonucu, ülke çok büyük bir türbülansa girmiş ve ekonomimiz % 9,4 gibi oldukça önemli bir oranda küçülmüştür.¹¹⁶

Bu veriler doğrultusunda Cumhurbaşkanlığı Sisteminin ekonomik performansı, mevcut parlamenter sisteme karşı daha üstün olacağı açıktır. Çünkü gerekli olan istikrar ve kararlılık ancak gücün parçalanmadığı tek kişinin koordinasyonunda sağlanabilir. Başkanlık sisteminde bütün devlet birimlerinin güçlü bir kararlılıkla uyum içinde para piyasalarına, sermaye piyasalarına, iç ve dış piyasalara güven vermesi veya bu sistemin uygulanması güçlü bir ekonomik yapıyı oluşturur bu da ancak Cumhurbaşkanlığı Sistemi ile olabilecektir.¹¹⁷

¹¹⁵ Yılmaz, C., Başkanlık Sistemi ve Kalkınma. *Yeni Türkiye*. Sayı:51, ss.9-15

¹¹⁶ Dönemin tüm medya haberleri

¹¹⁷ Dişli,Ş., Ekonomik Fırsat Penceresi Olarak Cumhurbaşkanlığı Sistemi. *Yeni Türkiye*, ss.601-603

6.3.5 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Parlamentonun Etkinliğini Arttırır

Parlamente sistemlerde genellikle yasama organı yürütme organının kontrolü altında kalmaktadır. 1961 Anayasası güçlü yürütmeye karşı güçlü bir yasama olarak yapılmasına rağmen 1961’den günümüze meclisin denetleme araçlarına baktığımızda bu denetimlerin gerçek manada yapılamadığı çok açık görülmektedir.

Önceki bölümlerde de anlatıldığı üzere 251 gensorudan sadece iki tanesi kabul edilmiştir. Meclis soruşturması olarak 644 başvuru olduğu halde ancak on dört tanesi işleme konulmuştur. Meclis araştırması olarak 888 adet talebe karşılık on dört tanesi kabul edilmiştir. Bu rakamlardan da görüleceği üzere yasama denetim araçlarını geçerli kılamamakta daha doğrusu sonuç alamamaktadır. Dolayısı ile parlamente sistemde parlamento yürütmenin etkisi ve denetimindedir denebilir.¹¹⁸

Cumhurbaşkanlığı modelinde, yasama ve yürütme organları ayrı olduğundan yasama yürütmenin egemenliğinden kurtularak, milletvekilleri iktidar ve muhalefet dâhil olmak üzere toplumsal talepleri içeren sorunları kanunlaştırma imkânını daha çok elde edecek, milletvekilleri yasama sürecinin tek aktörü olacağından sadece yasama faaliyeti ile ilgilenerek yasama konusunda daha bağımsız ve etkin hale gelebileceklerdir.¹¹⁹

6.3.6 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Hak ve Özgürlüklere Daha Çok İmkân Verir

Montesquieu “*yasama erki ile yürütme erki aynı erke verilirse hürriyet diye bir şey kalmaz, yargılama erki yasama erki ile yürütme erkinden ayrılmazsa yine hürriyet diye bir şey kalmaz*”¹²⁰ demiştir. Buradan hareketle Cumhurbaşkanlığı Sisteminde gücün bölünmesinin bireysel hak ve özgürlüklere pozitif katkı yapacağı söylenebilir.

Cumhurbaşkanlığı sistemi, toplumsal katılımı yüksek ve temsil oranı en az % 50+1 olan demokratik sistemle iktidar bulunabildiği için hak ve özgürlüklere karşı daha pozitif politikalar geliştirir.

¹¹⁸ Kuzu, ss.97

¹¹⁹ Yayman, H., 2016. *Türkiye’de Devlet Reformu ve Başkanlık Sistemi*. 2.Baskı, İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş. ss.298. ; Özkan, ss.161.

¹²⁰ Montesquieu, ss.170

Ayrıca AİHM tarafından ülkemiz aleyhine en çok mahkûmiyet kararı verilen dönemlerin, faili meçhuller, siyasi cinayetler, işkence ve kötü uygulamaların yine siyasi istikrarın olmadığı koalisyon hükümetleri dönemine denk geldiğini görmekteyiz.¹²¹

6.3.7 Cumhurbaşkanlığı Sistemi Toplumsal Uzlaşma Zemini Genişletir

Yeni Anayasada Cumhurbaşkanı adayı olmak için parti grupları ile beraber yüz bin imzaya ulaşıldığında vatandaşın adayı da Cumhurbaşkanı adayı olabilecektir. Dolayısı ile Cumhurbaşkanı seçilebilmek ve seçmenlerin oylarını talep edebilmek için aday politik keskinlikten uzaklaşacak, bu esneklik de bireyler ve toplumsal sınıflar arası bir uzlaşmayı sağlayacaktır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde yürütmenin temel hedefi yürütmenin bir parçası olmak veya TBMM’ne girebilmiş olmak değil, tek başına yürütmeyi temsil etmek olacaktır. Dolayısı ile Cumhurbaşkanlığını hedefleyen birey ve partiler söylem ve programlarını bütün seçmen kitlelerine göre yapacaklar, bu durum da politik uzlaşma eğilimini güçlendirecektir.

Diğer yandan Cumhurbaşkanının seçilme oranı % 50+1 gibi yüksek bir oran olduğundan birinci turda yeterli çoğunluğa ulaşamaması durumunda en çok oyu alan iki adayın ikinci turda yarışması seçmenleri ikinci bir adaya yönlendirecektir. Bu da politik eğilimi de toplumsal kutuplaşmayı azaltarak uzlaşmaya sağlayacaktır.¹²²

6.4 AK PARTİ ÖNERİSİNE KARŞI ELEŞTİRİLER

Cumhuriyet Halk Partisi ve bazı grupların 16 nisan referandumu öncesi ve sonrasında en çok kullandığı argüman, yapılan Anayasa Değişikliği Kanunuyla “rejimin değişeceği” şeklindedir. Konuya ilişkin olarak CHP’nin hazırladığı kitapçıklarda Cumhuriyet ortadan

¹²¹ Özkan, ss.77

¹²² Taşkın,Ş.C., 2011. 2010 Anayasa Değişikliklerinden Sonra Türk Anayasa Mahkemelerinin Yapılandırılması. Ankara: Tubitak Yayınları

kalkacak, rejim değişecek, başkan devlet kurumlarını bölgelere ayırarak ülkenin bölünmesini sağlayacak gibi ifadelerin bu kitapçıkta yer aldığı açıkça görölmektedir.¹²³.

Anayasamızın 1'inci maddesine göre "Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir". Anayasamızın 4'üncü maddesi uyarınca bu maddenin değiştirilmesi teklif dahi edilemez. Cumhuriyet bir devlet şekli, başkanlık sistemi ise bir hükümet modelidir. Yani bu kavramlar birbirinden farklıdır.¹²⁴ Anayasamızın ilgili maddeleri ortada iken ve konu edilen tanımlamalar yanlış iken topluma rejim değişeceği korkusu yaymak düşünceme göre doğru bir eleştiri değildir.

Diğer bir eleştiri Türkiye'nin mevcut üniter yapısının son bulacağı, federal sisteme geçilerek ülkenin eyaletlere bölünebileceği ideasıdır. Anayasa Değişikliği önerisinde ve kanunlarımızda böyle hüküm yoktur. Üniter devletin mülkî idaresi, ister ilçe, ister il, isterse bölge düzeyinde yapılandırılsın, ortaya federal sistem çıkmaz. Federalizmden bahsedebilmek için bölgelere yasama ve yargı yetkilerinin de verilmesi gerekir.¹²⁵

Dünya üzerinde mevcut uygulamalara baktığımızda başkanlık sisteminin geçerli olduğu ülkelerin bazılarında federal yapı bazılarında ise üniter yapı olduğu görölmektedir. Aynı şekilde parlamenter sistem hem üniter devlette hem de federal devlette de uygulanmaktadır. Devletin, hükümet sistemi ile o devletin üniter veya federal yapıda olması birbirinden farklı şeylerdir.

Eğer Türkiye'de siyasi iktidar sahiplerinin böyle bir niyeti varsa, yani federal devlet özlemi içinde iseler bunu yapmak için başkanlık sistemine geçmeye gerek yoktur, bu düşüncelerini parlamenter sistemde de uygulama alanı bulabilirler.¹²⁶ Bu nedenle bu eleştirinin de geçersiz olduğunu düşünmekteyim.

¹²³ <https://www.chp.org.tr/Public/0/Other/NEDEN%20HAYIR.pdf>.

¹²⁴ Gözler,K., <http://www.anayasa.gen.tr/neverland.pdf> [E.T.23 Nisan 2018]

¹²⁵ Gözler,K., 2017. *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*. Bursa: Ekin Yayınları, ss.198-215.

¹²⁶ Gözler,K., <http://www.anayasa.gen.tr/neverland.pdf> [E.T.23 Nisan 2018]

6.5 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ İLE ABD BAŞKANLIK SİSTEMİNİN FARKLARI

- i. ABD’de Başkan 4 yıl için seçilir ve iki defa seçilme hakkı vardır. Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı sisteminde ise Başkan 5 yıl süre için seçilecek ve iki dönem seçilme hakkı olacaktır.
- ii. ABD’de yasama organı iki meclisten yani kongre ve temsilciler meclisinden oluşur, Türkiye’de yasama organı TBMM olarak tek meclisten oluşmaktadır.
- iii. ABD uygulanan Başkanlık sisteminde yürütme ve yasama organının birbirlerini azletme yani görevlerini sona erdirme yetkileri yoktur. Türkiye’de düzenlenen yeni sistemde ise Meclis ve Başkan birlikte seçimlerini yenilemek kaydıyla fesih mekanizmasını kullanabilirler. Meclisin bu kararı alması için üye tamsayının beşte üç çoğunluğuna ihtiyaç duyar.
- iv. Örnek aldığımız Amerikan Başkanlık Sisteminde, Başkan yasama organına karşı değil, sadece kendisini seçen halka karşı sorumludur. Türkiye’de yeni sistemde ise, Cumhurbaşkanı, sadece halka karşı değil, aynı zamanda yasama organına karşı da sorumlu olacaktır.
- v. ABD Başkan ve Başkan yardımcısı halk tarafından seçimle gelir ve bir adet başkan yardımcısı vardır. Cumhurbaşkanlığı sisteminde ise birden fazla cumhurbaşkanı yardımcısı olabileceği gibi yardımcıları seçimle değil Cumhurbaşkanı tarafından atanacaktır.
- vi. ABD’de Başkanın bürokratik atamaları senatonun onayına tabidir. Cumhurbaşkanlığı sisteminde atamalarda böyle bir onaya ihtiyaç yoktur. Türkiye’de uygulanacak sisteme göre ise bütün üst kademe kamu yöneticilerini atama yetkisi, meclis onayı/görüşü gerekmeksizin Cumhurbaşkanıya aittir. Rektör atama yetkisi de Cumhurbaşkanıya aittir, ABD’de Senato onayı olmadan başkan bu atamaları yapamaz.

- vii. ABD’de Bakanların atanması yetkisi Başkan’a aittir ama senatonun onayına tabidir; Türkiye’de yeni sistemde ise böyle bir şart yoktur. Yani Cumhurbaşkanı hiçbir organın onayına tâbi olmaksızın doğrudan bakan ataması konusunda yetkilidir. Diğer bir anlatımla ABD’de bakan olacak kişinin Senato ile uzlaşması gerekir, Türkiye’de ise bakan olacak kişi TBMM ile uzlaşmak zorunda değildir.¹²⁷
- viii. ABD’de Başkan yürütme ile ilgili işler dışında kararname çıkartamaz. Türkiye’de kabul edilen öneride ise Başkan, meclisin kanunları ile çelişmeyecek şekilde kararname çıkarma yetkisine sahip olacaktır.
- ix. ABD’de Başkanın yüksek hâkim atama yetkisi, senatonun onayına tâbidir; Türkiye’de yeni sistemde ise böyle bir durum söz konusu değildir. Yani Türkiye’de Cumhurbaşkanı, sahip olduğu yetkilerle Hâkimler ve Savcılar Kuruluna, Anayasa Mahkemesine hiçbir onaya gerek kalmaksızın atama yapabilir.
- x. ABD’de Başkan’ın dış ilişkileri yürütme ve milletlerarası antlaşmalar yapma yetkisi vardır. Ancak bu antlaşmaların geçerli olabilmesi için, Senatonun üçte iki çoğunlukla onaylanması gerekir. Fakat Türkiye Cumhurbaşkanlık sisteminde böyle bir şart yoktur. ABD’de Başkan’ın etkili bir dış politika yürütebilmesi için Senato ile anlaşması ve fikirlerini alması gerekir ki bu durum Başkan’ın dış politikasının yasama organı tarafından denetimini sağlar.
- xi. ABD’de Başkan’ın hazırladığı bütçeyi kongrenin kabul etmesi gerekmektedir. Türkiye’de uygulanacak yeni sistemde ise bütçenin meclis tarafından kabul edilmemesi halinde, bir önceki yıl bütçesini yeniden değerlendirme oranına göre artırarak Cumhurbaşkanı harcama yapmaya yetkisi verilmiştir.
- xii. ABD’de Başkan’ın partisi ile ilişkisi gevşektir; Türkiye’de ise bu bağ oldukça güçlüdür. Cumhurbaşkanı parti genel başkanı olabilir. ABD Başkanlık sistemini

¹²⁷ Gözler,K., <http://www.anayasa.gen.tr/neverland.pdf> [E.T.23 Nisan 2018]

anlattığımız ilgili bölümde de bahsettiğimiz üzere ABD’de zaten Türkiye’de ki gibi parti örgütü, parti disiplini yoktur.

Her toplumun gelenekleri, siyasi-sosyal kültürü ve tarihsel geçmişi o ülkede uygulanan hükümet sisteminin başarılı ya da başarısız olmasında etkilidir. ABD ve Türkiye, parti yapısı, siyasi kültürü, coğrafi özellikleri, siyasi rejim geçmişi ve devlet şekli ile birbirlerinden farklı ülkelerdir. Dolayısıyla ABD’de uygulanan Başkanlık sisteminin birebir Türkiye’ye uygulanması zaten çok da mümkün değildir.

Yönetimde istikrarsızlığın olmaması, koalisyonlar ile zaman kaybedilmemesi, yürütmeye görev süresi boyunca demokrasi dışı müdahale edilmemesi, uyguladıkları politikaların sonuçlarını görebilmesi, hesap verilebilirliğin olması gibi konularda yeni sistemin avantajlar sağlayacağı kesindir.

Dolayısıyla Başkan mevcut süresi içerisinde kuracağı ekip ile sorunların üzerine cesaretle giderek Türkiye’nin dünya ülkeleri içerisinde hak edeceği yerini almasını sağlayabilecektir. Bunun için elbette tek unsur sadece sistem değişikliği değildir fakat konumuz siyasi sistem arayışı/ihtiyacı olduğundan bu bağlamda yeni sistemle birlikte beklentimiz bu şekildedir.

6.6 CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİNİN SECİM SÜRECİNE ETKİSİ

Türkiye’de seçim sistemi değişmemiş olmakla birlikte, örnek alınan başkanlık sistemlerinde iki türlü seçim sistemi ve dar bölge esası geçerlidir.

Yüzde elli artı bir oya ihtiyaç duyulan başkanlık sisteminde yarışa giren iki aday ve partisi diğer partililerin oyuna ihtiyaç duyar bu da partiler uzlaşma kültürünün gelişmesine vesile olabilir.

Ülkemizde Cumhurbaşkanlığı Seçim süreci çok güncel olduğu için bu konuda bilgiler verilmesi uygun olacaktır.

Yeni düzenlemelerle Kasım 2019’da yapılması planlanan Cumhurbaşkanlığı seçimi MHP lideri Bahçeli’nin erken seçim önerisi üzerine 24 Haziran 2018 tarihinde yapılacak ve ilkleri içinde barındıracaktır.

24 Haziran 2018 seçimlerinde süreç şu şekilde işleyecektir;

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 21 Ocak 2017 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda, 16 Nisan 2017'de de halk oylamasında kabul edilmişti. Anayasa değişikliğine göre, cumhurbaşkanlığı ve milletvekili genel seçimi 3 Kasım 2019 tarihinde birlikte yapılacaktı. TBMM Başkanlığı'na AK Parti ve MHP'nin sunduğu ortak seçim önergesine göre, seçimlerin 24 Haziran 2018 Pazar günü yapılması kararlaştırılmıştır.

AK Parti ve MHP grup başkanvekillerinin imzasını taşıyan önerge, önce Anayasa Komisyonu'nda görüşülmüş, TBMM Genel Kurulu'nda da ele alınmış ve meclis kararı haline gelmiştir. Meclis Kararı, Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulmayacak, Resmi Gazete 'de yayımlandıktan sonra yürürlüğe girecektir.

Yapılan değişikliklere göre yeni parlamentoda milletvekili sayısı 550'den 600'e çıkarılmıştır. Cumhurbaşkanı ve Meclis seçimleri 4 yıl yerine, 5 yılda bir, aynı gün yapılacaktır. Cumhurbaşkanı seçilen kişinin partisiyle ilişkisi kesilmeyecektir.

Cumhurbaşkanı adayı olabilmek için üyesi bulunduğu partinin en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde 5'ini alan partiler ile en az 100 bin seçmen imzasını toplayan kişi Cumhurbaşkanı adayı gösterilebilecektir. Bu yeni hüküm, 24 Haziran 2018 tarihinde yapılacak seçimde ilk defa uygulanmış olacaktır.

Yeni dönemde Mecliste 600 milletvekili olacağı için, 360 milletvekili kararı ile seçimler yenilenebilecektir. Yani meclisin beşte üç çoğunluğunun sağlanması şartı ile seçimlerin yenilenmesine karar verebilmesi mümkündür.

Yürütmenin başı olan cumhurbaşkanı seçimlerin yenilenmesini isterse kendi seçiminde yenilenmesi şartı ile meclis seçimini yaptırabilir. Seçimler aynı gün yapılacaktır. Eğer Meclis gerekli çoğunluğu sağlar ve cumhurbaşkanının ikinci döneminde seçimlerin yenilenmesini isterse, cumhurbaşkanı bir kez daha aday olabilecektir.

24 Haziran 2018 günü yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday cumhurbaşkanı seçilecektir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı

izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılacaktır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy alan iki aday katılacak ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilecektir. Bu durumda seçimin ikinci tura kalması halinde, ikinci tur 8 Temmuz 2018'de yapılacaktır.¹²⁸

Anayasa'nın 67. maddesinin son fıkrasında düzenlenen, "Seçim kanunlarında yapılan değişikliklerin, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmayacağı" hükmü, referandumda kabul edilen Anayasa değişikliğinin geçici 21. maddesinin H fıkrası, "Anayasa'nın 67. maddesinin son fıkrası, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı seçimi bakımından uygulanmaz" düzenlemesini içermesi nedeniyle 24 Haziran 2018 tarihinde yapılacak seçimde bu kural uygulanmayacaktır.¹²⁹

Siyasi Partiler Kanunu'nun "siyasi partilerin seçimlere katılması" başlıklı 36. maddesine göre, partilerin seçimlere katılabilmesi için mecliste grubu bulunması veya illerin en az yarısında, seçim tarihinden asgari altı ay önce teşkilatlarını kurması ve büyük kongrelerini yapmış olması gerekmektedir.

Ayrıca sunulan teklifle, yurt dışında yaşayan vatandaşların 24 Haziran 2018'de yapılacak cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçiminde, cumhurbaşkanının birinci turda seçilememesi halinde yapılacak ikinci turda da oy kullanabilmesi amacıyla, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da¹³⁰ değişiklik yapılacaktır.

Buna göre, yurt dışındaki vatandaşlar, Türkiye'deki oy verme gününden önceki üçüncü güne kadar oy kullanabilecektir. Teklifle, yurt dışındaki seçmenlerin randevu ile oy kullanması usulünden vazgeçilmiştir. Bunun yerine, yurt dışında yaşayan seçmenlerin Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından belirlenen oy verme günlerinden, kendilerine uygun olan herhangi bir günde oy vermelerine imkân getirilmektedir.

¹²⁸ Anadolu Ajansı. www.aa.com.tr [E.T. 15 Nisan 2018]

¹²⁹ Yeni Anayasa. www.yenianayasa.com.tr [E.T. 15 Nisan 2018]

¹³⁰ Anayasa.gov.tr [E.T. 20 Nisan 2018]

Oy kullanma süresinin uzunluğu nedeniyle uygulamada ortaya çıkan zorlukların önüne geçilebilmesi amacıyla, siyasi partiler yurt dışında her oy verme günü için ayrı sandık kurulu üyesi bildirebileceklerdir.

Teklifle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanuna uyum amacıyla; Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun¹³¹, Milletvekili Seçimi Kanunu, Cumhurbaşkanı Seçimi Kanununda düzenlemeler yapılmaktadır.

Buna göre, yeni hükümet sisteminde sert kuvvetler ayrılığı ilkesinin benimsenmesine bağlı olarak yürütme yetkisi cumhurbaşkanına, yasama yetkisi de TBMM'ye ait olacağından, bir kimse aynı zamanda hem cumhurbaşkanı adayı hem de milletvekili adayı olamayacak ve aday gösterilemeyecektir.

Cumhurbaşkanı ve TBMM'nin görev sürelerinin dolmasından önceki son pazar günü, oy verme günü olmaktadır. Görev süresi, birlikte yapılan bir önceki seçim tarihi esas alınarak belirlenecek, oy verme gününden geriye doğru hesaplanacak 60 günlük sürenin ilk günü seçimin başlangıç tarihi olacaktır.

Seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde bu karar 48 saat içinde Resmi Gazete 'de yayımlanarak ilan olunacaktır. Bu kararın verildiği günden sonra gelen 60. günü takip eden ilk pazar günü cumhurbaşkanı ile TBMM genel seçimi birlikte yapılacaktır.

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması ve genel seçime bir yıl veya daha az süre kalması halinde cumhurbaşkanı seçimi makamın boşaldığı günden sonra gelen 60. günü takip eden ilk pazar günü TBMM genel seçimiyle birlikte yapılacaktır.

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması ve genel seçime bir yıldan fazla süre kalması halinde cumhurbaşkanı seçimi, makamın boşaldığı günden sonra gelen 45 gün içindeki son pazar günü yapılacak, bu şekilde seçilen cumhurbaşkanı TBMM seçim tarihine kadar görevine devam edecektir. Bu süre cumhurbaşkanı açısından

¹³¹ Anayasa.gov.tr [E.T. 20 Nisan 2018]

dönemden sayılmayacaktır. Bu süreler içinde seçimin tamamlanması için YSK tarafından seçim takvimi resen belirlenecek ve ilan edilecektir.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan biri seçime katılamaz ise bu durumda, ikinci oylama boşalan adaylığın birinci oylamadaki sırasına göre ikame edilmesi suretiyle yapılacak, ancak ikame, birinci oylamayı takip eden günün 17.00 saatine kadar yapılabilecektir. Seçimlere tek adayla gidilmesi durumunda seçim referandum halini alacak ve geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday cumhurbaşkanı seçilecektir.

Cumhurbaşkanının görev süresinin dolması, seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi ya da seçimlerin bitirilememesi hallerinde, mevcut cumhurbaşkanı yeni cumhurbaşkanı seçilene dek görevine devam edebilecektir.

Resmi Gazete’deki yayınlanan kararda, "TBMM genel seçimlerinin yenilenmesine ve seçimin 24 Haziran Pazar günü yapılmasına, TBMM Genel Kurulunun bugün 89'uncu birleşiminde karar verildi." ifadesi yer almıştır.¹³²

TBMM Genel Kurulunun bugünkü oturumunda yukarıda bahsettiğimiz önerge maddeleri görüşülmüş, siyasi parti grupları, hükümet ve şahıslar adına konuşmaların ardından yapılan oylamada, 386 "evet" oyuyla kabul edilmiştir.¹³³

¹³²<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/mukerrer/mukerrer.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/mukerrer/mukerrer.htm> [E.T. 22 Nisan 2018]

¹³³<http://www.trthaber.com/haber/gundem/24-haziran-2018-secimlerinde-surec-nasil-isleyecek-61507.html> [E.T. 22 Nisan 2018]

7. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Geçmiş daha eskilere dayanmakla birlikte Türkiye’de 1980’lerin başından itibaren günümüze kadar sistem tartışmaları yaşanmıştır. Geçen süreçte, yaşanan sıkıntılarla birlikte, bozulmuş parlamenter sistemin uygulandığı ülkemizde, dönem dönem birçok anayasa değişiklikleri yapılmış, yapılan bu anayasal değişiklikler bazen toplumsal ihtiyaçlardan kaynaklanmış, bazen de Uyum Yasaları gereği AB ile olan ilişkilerimizin devamı olarak gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de demokrasinin pekişmesi, siyasi istikrarın sağlanması, yönetimde çift başlılık sorununun aşılması, bürokratik vesayetten kurtulma, kuvvetler ayrılığı prensibi gereği, yasama ve yürütmenin birbirinden ayrılarak bu erklerin görevlerini daha iyi yapabilmesi, millet iradesine dayanan mümkün olabilecek en etkin, en adil bir sistemin kurulması gerektiği son derece açıktır.

Tezimizin ilgili bölümlerinde detaylıca anlatmaya çalıştığımız mevcut sistemin tikanıklıkları, yeni sistem arayışları ancak ve ancak, gerçek manada ülkede demokrasinin derinleşmesi, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması, getirilecek yeni sistemin genel kabul görerek, ülkemizde ilkeli siyasetin tüm taraflarca uygulanmasıyla ancak bir anlam kazanabilecektir. Çünkü sadece yönetimde istikrar vurgusu yapmak, sorunların çözümü anlamına gelmemektedir. Örneğin Türkiye’nin yirmi yedi yıllık tek parti döneminde bile politik-siyasi istikrar sağlanamamış ve 1923-1950 yılları arasında on sekiz hükümet kurulmuştur. Buradan kastımız şudur; Rekabetin olmadığı, siyasi-politik imkânların çok sınırlı olduğu bu dönemde bile, mevcut parlamenter sistemin iki başlı yönetim yapısı, istikrarlı hükümetlerin kurulmasına veya bu hükümetlerin faaliyetlerine çok müsaade etmediği görülmektedir.

Türkiye’de parlamenter demokrasimize sık sık yapılan müdahaleler ve bu müdahaleler sonucu ülkenin her yönüyle uğradığı kayıplar, hepimizin malumudur. Bunun dışında çok partili hayata geçişle birlikte, ülkemizde parti enflasyonu yaşanmış ve kurulan koalisyon hükümetleri, ülkede siyasi istikrar ve etkin yönetim anlamında maalesef çok ciddi zafiyet göstermişlerdir. Örneğin; 7 Haziran 2015 seçimlerinde % 41 oy alan parti bile tek başına

hükümet kuramamış ve bu hükümete kalınan dönemde, terör örgütleri cesaret bularak kamu düzenini bozmaya çalışmış hatta şehirlerimizi işgale kadar ileri gitmişlerdir.

Ülkemizde yaşanan (1923'ten günümüze kadar geçen doksan beş yılda, altmış beş hükümet kurulmuştur) siyasi istikrarsızlık ve güçsüz koalisyonlar, toplumumuza demokrasi, özgürlükler ve ekonomi alanlarında çok ciddi maliyetler yüklemiştir.

Önceki bölümlerimizde bahsetmiş olmakla birlikte tekrarlamak gerekirse 1950'den günümüze, hükümetlerin ekonomik performanslarına baktığımız zaman, koalisyon dönemlerinin ekonomik büyüme yüzdesi 3,9 darbe ekonomilerinin ekonomik büyüme yüzdesi 2,4 tek parti yönetimlerinin ise ekonomik büyüme yüzdesi ise 6 olarak gerçekleşmiştir. Son yıllarda sağlanan istikrar ve kısmen etkin yönetim ile ülkenin büyüme oranları, AB ülkeleri ve gelişmekte olan ülkeler ortalamasının üzerine çıkmıştır.

Ülkemiz 1970 ve 1990'lı yıllarda seçim sonuçları nedeniyle kurduğu koalisyon hükümetleri ile maalesef çok ciddi fırsatlar kaybetmiş ve bu dönemlerde kurulan koalisyon hükümetleri, yaşanan krizleri, biriken sorunları çözmede etkisiz kalmış, mevcut problemlerin üzerine güçlü ve kararlı bir şekilde gidememiştir. Ayrıca özgürlükler anlamında ise ülkemizden AİHM'ne en çok başvuru yapılan dönem yine koalisyonlar dönemi olmuştur.

Türkiye'nin siyasi sistem arayışlarının gerekçeleri olarak, siyasi tarihimizdeki gelişmelere baktığımız zaman, Türkiye'nin demokrasi ile yönetildiğini şüpheye düşürecek nitelikte müdahaleler olduğu görülmektedir.

28 Şubat Post-modern darbesi bu örneklerden sadece biridir. O dönemde halkın oyları ile seçilmiş hükümete, askeri bürokrasi tarafından müdahale edilmiştir. Akabinde hükümet görevine istediği gibi devam edememiş ve ülke istikrarsızlığa sürüklenmiştir.

Halkın yerine kendisini koyarak hükümet yıkan, hükümet oluşturan, bürokrasi içerisinde resmi ideolojinin devamını sağlayarak kendini yeniden üreten bir anlayış, demokrasinin derinleşmesi ve güçlü bir başkanın ya da yürütmenin cesur adımları ile ancak değişebilir.

Tabii bunlar oluşturulurken hukuk devleti ilkesi her zaman göz önünde tutulmalı, kişi hak ve hürriyetleri her ne sebep olursa olsun teminat altına alınmalıdır.

Bu bakış açısı ve ülkede yaşanan acı tecrübeler doğrultusunda; Türkiye’de başkanlık sisteminin yürüklüğe girmesi ile öncelikle parlamenter sistemden kaynaklanan siyasi istikrarsızlık ve güçsüz hükümetler son bulacak, halkın oyları ile göreve gelecek olan Başkan, ülkede mevcut problemlerinin üzerine cesaretle giderek, iç ve dış politik sorunlarımıza çözüm arayacaktır. Son yıllarda yakaladığımız “bölgesel güç” olma fırsatını güçlü etkin ve hızlı bir hükümet ile gerçekleştirebilmemiz daha mümkün olacaktır.

Türkiye’de maalesef 2007 yılına kadar bozulmuş demokrasi uygulanmış, 2014 sonrasında ise cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşanan krizler nedeniyle sistem parlamenter yapısından çıkarak, bozulmuş başkanlık sistemine kaymıştır.

Fakat enteresan olan şudur ki, başkanlık sistemine en katı muhalefeti yapan siyasi partiler ve ideolojik örtüşme içinde oldukları kesimler, Türkiye’nin fiilen yarı başkanlık-başkanlık sistemine geçmesine bir şekilde sebep olmuşlardır. Çünkü cumhurbaşkanının meclis tarafından seçilmesini öngören parlamenter sistem, bu blok tarafından inanılmaz zorlanmış, hukuksuz dayatmalar ve farklı uygulamalar ile tıkanan cumhurbaşkanlığı seçimi ancak halkın iradesine, hakemliğine, kararına başvurmak yoluyla çözülebilmiştir. Bu durum az önce de söylediğimiz gibi parlamenter sistemi bir şekilde bozmuş ve pratikte başkanlık sistemin yolu açılmıştır.

Türkiye’nin yaşadığı siyasi sistem sorunları ve sistem değişikliğine ilişkin gelinen son noktada, Başkanlık - Cumhurbaşkanlığı Sistemi hakkında, taraflarca ortaya konan eleştiriler, olumlu olumsuz görüşler ve diğer unsurlar hep birlikte değerlendirilerek, bu konuda ki düşünce ve yorumlarımızla sonuca ulaşmaya çalışacağız.

Başkanlık sisteminin en önemli noktalarından biri kuvvetler ayrılığı, diğeri ise istikrarlı bir yönetim sağlamasıdır. Yürütmenin tek iradesi olan Başkanın, yasama organının

görevine son verme yetkisi olmadığı gibi, yasama organı da yürütme organına müdahale edemez.

Oysa mevcut parlamenter sistemimiz bu olanakları tanımamakta, koalisyonların bozulması, hükümetlerin güvensizlik oyu ile düşürülmesi, istikrarlı hükümetlerin kurulmasını engellemektedir. Türkiye’de uygulanacak yeni sistemde, taraflara; birlikte seçime gidilmesi şartıyla fesih hakkı getirilmiş ve olabilecek tıkanıklığın önüne geçilmek istenmiştir.

Başkanlık sisteminin getireceği olumlu özelliklerinden biri de sadece yürütmenin güçlü olması değil, yasama faaliyetlerinin de kalitesini artıracak olmasıdır. Yasama üyeleri yürütme faaliyeti içerisinde olmadıklarından görevlerini yerine getirirken çok daha bilinçli ve yararlı davranma eğiliminde olacaklardır. Parlamenter sistemde milletvekilleri bakan olma beklentisi taşıdıklarından, yürütmeye çok daha bağlı kalmaktadırlar.

Sistemin değişmesine yönelik yapılan önemli eleştirilerden biri yasama organının yani meclisin denetim mekanizmalarının ortadan kaldırıldığıdır. Ama parlamenter sistemde yasama organının denetim araçlarını çok da etkin kullanamadığı aşağıda ki rakamlarla ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de 1961 yılından günümüze kadar meclisin denetleme araçlarından olan gensoru 251 defa gelmiş fakat sadece 2 tanesi kabul edilerek 249 adedi reddedilmiştir.

Meclis soruşturması 644 defa talep edilmiş ancak 14’ü sonuçlandırılmıştır. Bir diğer denetim aracı olan meclis araştırması 888 defa gündeme gelmiş fakat bunların 14’ü cevap bulabilmiştir. Bu istatistikler göstermektedir ki ülkemizde Parlamenter sistem, denetim fonksiyonlarını zaten yerine getirememektedir.

Her halükarda parlamenter sistemde de kuvvetler ayrılığı olması ve işlemesi gerekmektedir. Yasama organının en büyük asli görevi kanun yapmak olması gerekirken parlamenter sistemde, yasamanın bu görevini yürütme organına devrettiği görülmektedir.

Türkiye’de parlamenter sistemde kanunların %98’inin kanun tasarısı şeklinde olması, asli faaliyeti kanun yapma görevi olan yasamanın bu görevini yürütmeye devrettiğinin en açık örneğidir. Hükümetin bütçe ve kesin hesap kanunlarının bakanlar kurulu tarafından hazırlanarak meclise gönderilmesi ve yasama organı tarafından yürütmenin talebi doğrultusunda onaylanması da açık söylemek gerekir ki sadece formaliteden ibaret bir uygulamadır.

Parlamenter sistemde hemen hemen tüm iktidar sahipleri yani seçilmiş siyasiler, bürokrasiden şikâyet etmektedir.

Başkanlık sisteminde halk tarafından seçilen Başkan, kendisi ile uyumlu bir şekilde çalışacak kişileri seçerek, yürütmeyi kendisi oluşturmakta ve bu durum Başkanın bürokrasi içerisinde etkinliğini artırmaktadır. Başkanın yanlış bürokratlar seçmesi kendisinin başarısız olacağı anlamına geleceğinden daha rasyonel davranacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu durum askeri-sivil bürokrasinin sisteme müdahalesini de zorlaştıracaktır.

Türkiye’de uygulanan sistemde öngörülebilirliğin ve hesap sorulabilirliğin tam olarak uygulandığını söylemek zordur. Çünkü seçmen sadece seçim bölgesindeki milletvekilini seçmekte ama o milletvekilinin hangi politikaları ve hangi hükümeti destekleyeceğini bilmemektedir. Hatta büyük illerimizde seçmenler seçimlerde yarışan vekilleri (ilk üç-beş aday hariç) tanımamakta hatta isimlerini bile bilmemektedir.

Başkanlık sisteminin en önemli avantajlarından biri ise hesap sorulabilirlik ve öngörülebilirlik olduğundan, rejimin demokratik performansına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Seçmen kimi niçin ve hangi politikalarının gerçekleşmesi için seçeceğini bilecektir. Bu konuda dar bölge seçim sistemine geçilmesi çok daha uygun olacaktır. Fakat burada da ülkemizin bir bölgesindeki milletvekillerin büyük çoğunluğunun ayrılıkçı siyasi hareketlerin eline geçmesine, söz konusu hareketlerin ülkenin geri kalan kısmından koparılmasına ve milli birlik ve bütünlüğümüzün tehlikeye girmesine yol açma ihtimali doğmaktadır. Bu nedenle dar bölge seçim sistemi Türkiye

için uygun olmayabilir. Bunun yerine “daraltılmış” seçim çevresine dayalı nispi temsil sistemi uygulanabilir.

Türkiye’de birçok dönem şahit olduğumuz şekilde, koalisyonlar döneminde partilerin seçim zamanı sundukları program ile hükümeti kurdukları zamanki program, koalisyon partilerinin hükümet içerisindeki konumlarına göre değişmektedir. Koalisyonların, ortak hükümet etme, uzlaşi kültürümüzü artırma vb. hususlarda pozitif katkı sağladığı yönünde değerlendirilse bile, uygulamada tam tersi sonuçlar doğurmakta ve koalisyon hükümetini oluşturan partiler başarısızlıkları ve yapamadıkları icraatların sorumlusunu birbirleri olarak göstererek hesap vermekten kaçınmaktadırlar.

Getirilen yeni sistemin eleştirilecek yönlerinden birisi yargı sisteminin oluşturulması aşamasında Cumhurbaşkanının hiçbir makamın onayına gerek kalmaksızın tek başına üst yargı görevlilerinin bir kısmını atayacak olmasıdır. Bu süreçte Meclisin daha ön planda tutulması, bağımsız bir erk olan yargı atamalarında, sorumluluğun ve yetkinin paylaşılması, daha uzlaşmacı bir durum ortaya koyabilir. Mevcut sistemde getirilen düzenleme ile yürütme, yargıyı bir anlamda dizayn ederek, yargı sisteminin siyasallaşmasına bu da anayasal devlet anlayışının zedelenmesine ve denge mekanizmasının bozulmasına neden olabilir. Ayrıca ülkemizde yargı camiasında yaşanan son durumlar, yargı erkinin bağımsız, objektif, gücünü yasalardan alan ve millet adına karar veren, bir yapıda olması gerektiğinin önemini çok net ortaya koymuştur.

Başkan tarafından yapılacak tüm üst düzey bürokrasi atamalarında TBMM onayının gerekmemesi, yeni sistemin sakıncalı bir yönünü ortaya koyabilir. Elbette Başkan (yürütme) bu konuda önceliklidir yetki ve sorumluluk ona aittir. Ama bazı düzenlemeler ile yapılacak atamalar, krize ve kilitlenmelere yol açmayacak şekilde TBMM’nin sınırlı sayıda da olsa onayına sunulması, denge ve sistemin daha iyi işlemesi açısından olumlu katkı yapabilir. Gerçi parlamenter sistemde de yürütme organını oluşturan Cumhurbaşkanı ve Başbakan mecliste çoğunluğa sahip olduklarından uygun gördükleri her türlü atamayı rahatlıkla yapabilmektedir.

Başkanlık sistemine, Türkiye açısından yöneltilen en ağır eleştiri rejimin değişeceği, ülkede bölünme yaşanacağı şeklindedir. Fakat Türkiye'nin rejimi Cumhuriyet olup Anayasamız ile güvence altına alınmıştır ve değişikliği teklif dahi edilemez. Yani Türkiye'de değişecek olan devlet şekli, devletin üniter yapısı değil, hükümet sistem şeklidir. Bu yüzden bu eleştirinin bir anlamı olmadığını düşünmekteyim.

Diğer bir eleştiri konusu yeni sistemle birlikte diktatörlüğün geleceği, tek adam uygulaması olacağı, iktidarın kişiselleşeceği şeklindedir. Fakat şu an ki sistemimizde yasama ve yürütmeye başbakanın hâkim olduğu açıkça görülmektedir. Başbakan talep ettiği yasaları çıkartabilmekte, meclisteki çoğunluğa sahip olduğundan güvenoyu alabilmekte, bürokrasi içerisinde istediği atamaları zaten yapabilmektedir.

Oysa Başkanlık sisteminde bu yetkilerin bir kısmı yasama organına devredilmektedir. Ayrıca unutulmamalıdır ki Türkiye Hukuk Devletidir. Temel hak ve özgürlükler teminat altına alınmıştır. Öte yandan Türkiye çok sayıda uluslararası örgüte üyedir. Ne kadar sıkıntılarla karşılaşsın karşılaşılsın AB'ye girmeye aday ve bu yönde çalışan bir ülkedir. Böyle bir durum ortada iken Başkanlık sisteminin rejim karşıtlığı ve diktatörlük, tek adamlık ile adlandırılması bana göre sisteme büyük haksızlıktır.

Yeni uygulanacak sistemde Meclis ve Başkanın aynı zamanda seçilecek olması bazı kesimlerce eleştirilmektedir. Başkan ve Meclis seçimlerinin aynı zamanda yapılması bu iki kuvvetinde aynı siyasi düşünceye sahip kişilerden oluşarak kuvvetler ayrılığı ilkesinin zayıflayacağı öne sürülmektedir. Bence seçimlerin aynı zamanda yapılması Türkiye gerçekleri ile örtüşmekte olup başkan ve meclisin etkin çalışması, çatışmadan uzak bir şekilde ülkenin iyi yönetilmesi ve tüm kaynaklarının en etkin şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Diğer ciddi eleştirilerden biri ABD Başkanlık sisteminde olmayan ancak yeni sisteme göre Türkiye'de uygulanacak Başkan'ın Meclisi feshetme yetkisidir. Yürütme organının yasama organını feshedebildiği, yasama organının da yürütme organını görevden alabildiği bir sisteme başkanlık sistemi veya cumhurbaşkanlığı sistemi denmesinin dahi mümkün olamayacağı ileri süren görüşler vardır. Teorik olarak haklı da sayılabilirler.

Fakat başkanlık sisteminde, meclisin ve başkanın çatışması durumunda sorun derinleşebilmekte ve gücünü halktan alan iki erkte direnç gösterebilmektedir. Ak Parti hükümetinin getirdiği düzenlemede Meclis ile Başkanın “beraber ülkeyi seçime götürme şartı” ile birbirlerini feshedip sorunun çözümünü halkın iradesinde arama imkânı vardır.

Ayrıca yeni sistem siyasi aktörlerde yenilenme de sağlayacaktır. Başkanlıkla yönetilen ülkelere baktığımız zaman başkanlık yarışını kaybeden aday, kazandığı oy oranı yüzde kırk dokuz olsa bile bir sonraki seçimde aday olamamaktadır, hatta partisinin liderliğini bile kaybetmektedir. Bu da günümüz Türkiye’inde siyaset kurumunun ihtiyacı olan daha yeni, daha vizyoner, daha bilinçli siyasilerin ortaya çıkmasına, zemin bulmasına katkı sağlayabilecektir.

ABD Başkanlık sistemi ile farklılaştığımız ve bu nedenle eleştiri konusu yapılan bir diğer yetki alanı Bütçe ile ilgilidir. Türkiye’de uygulanacak yeni sistem ile Başkan’ın bütçesi Meclisten yetki almasa bile, Başkan bir önceki yıllık bütçeyi değerlendirme oranında artış ile kullanmaya, vergi toplamaya ve harcama yapmaya devam edebilecek olmasıdır. Bu uygulamanın Başkanlık sisteminde yeri olmadığı, bütçe yetkisi elinden alınmış bir meclisin varlığının bile sorgulanması gerektiğini ifade eden karşıt görüşler vardır. Düşünceme göre ülkenin tamamını ilgilendiren bir konuda yasama organının tamamen devre dışı bırakılması doğru olmayıp, Başkanın icra yapmasını “engellemeyecek” bir orta yol bulunmuş olsa da burada yürütme ve yargının mutabakata vararak bütçe belirlemesinin daha uygun olacağını düşünmekteyim.

Elbette ki Başkanlık sisteminin Türkiye’de uygulanmasında oluşabilecek risklerde vardır. Fakat yaşadığımız süreçte karşılaştığımız çok büyük sorunların parlamenter sistemde yaşandığı düşünüldüğünde, Başkanlık sistemi ile oluşabilecek risklerin, mevcut yaşanan risklerden çok daha fazla olacağını zannetmemekteyim.

Ayrıca daha önce de bahsettiğim gibi 2007’ de yapılan anayasa değişikliği ile cumhurbaşkanını halkın seçmesine karar verilmiş ve yapılan bu anayasa değişikliği ile 2014 tarihinde ilk defa halk tarafından cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu andan itibaren hükümet sistemimiz zaten Parlamenter sistemden çıkarak Yarı-Başkanlık, Başkanlı

Parlamenteer Sistem, Cumhurbaşkanlığı Sistemi gibi adlandırılan bir hükümet sistemine fiilen dönüşmüştür.

Türkiye tüm iç ve dış eleştirilere rağmen, yaşanan tecrübeler ışığında ortak akıl ile hareket ederek, bundan yüzyıllar önce ABD'nin yaptığı gibi çağın ötesinde ihtiyaçlara cevap verebilecek ortak akıl ürünü, en uygun sistemi oluşturabilmelidir.

Alınan erken seçim kararı ile 24 Haziran 2018 tarihinden itibaren Cumhurbaşkanlığı Sistemine geçilecek olup doksan beş yıllık Parlamenteer Sistem sona erecektir. Cumhurbaşkanlığı Sistemi, yapmış olduğu düzenlemeler ile yürütme erkini sorun olmaktan çıkaracak, yürütme erki tek başlı hale gelecek, yasama organı ana görevi olan yasa yapıcılığı konusunda daha bağımsız olacak, demokrasi dâhilinde sağlanacak siyasi istikrar ile yaşadığımız sorunlardan kurtularak, ülkemiz yatırımlarına, ekonomik gelişimine devam ederek hak ettiği yeri alacaktır.

Sonuç olarak bölgemizde yaşanan olağanüstü gelişmeler, dış politikada karşılaştığımız sorunlar, her halükarda kayıtsız şartsız ülkemizi, hem demokrasi anlamında hem siyasi istikrar anlamında hem de güçlü ekonomi kurma anlamında, bize bu imkânı verecek bir siyasi sistem oluşturmaya mecbur kılmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Avcı, E., 2015. *Başkanlık Sistemi*. Ankara: Yason Yayıncılık
- Aktaş, M. ve B. Coşkun., 2015. *Başkanlık Sistemi*. 1.Baskı. Ankara: Liberte Yayınları.
- Aktaş, M. 2015. *Türkiye’de Hükümet Krizleri ve Sistem Arayışları*. M.Aktaş ve B.Coşkun (Ed). Başkanlık Sistemi içinde (263-296).Ankara: Liberte Yayınları.
- Akçalı, P., 2014. Siyasal İstikrar ve Başkanlık Sistemi: *Amerika Birleşik Devletleri Örneği*. Kamalak, İ., (Ed). (Yarı) Başkanlık Sistemi ve Türkiye içinde (79-111).İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Alkan, H., 2013. Karşılaştırmalı Siyaset: *Başkanlık Ve Parlamenter Sistemler Işığında Yarı Başkanlık Modelleri*. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Altunok, H., 2015. Amerika Birleşik Devletleri. B.Aykaç ve Ş.Durgun. (Ed.).*Çağdaş Siyasal Sistemler içinde* (69-96). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Arı, T., 1997. Amerika’da Siyasal Yapı. *Lobiler ve Dış Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arslan, N.T., 2013. *Başkanlık Sistemi ve Türkiye*. Ankara: Aktüel Yayınları.
- Arslan, R., 2013. Başkanlık Sistemi Amerika Birleşik Devletleri. Arslan, N.T. (Ed).*Başkanlık Sistemi ve Türkiye İçinde* (187-234).Ankara: Aktüel Yayınları.
- Aykaç, B ve Durgun, Ş.,(Ed).2015.*Çağdaş Siyasal Sistemler*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Bal,B., 2001. *İstikrarsız Parlamenterizme Karşı Başkanlık Sistemi*. İstanbul: Der yayınları.
- Bayram, S., 2016. Türkiye’de Başkanlık Sistemi Tartışmaları: *Algılar, Argümanlar ve Tezler*. İstanbul: Seta Yayınları.
- Bozlağan, R., 2016. *Türk Tipi Başkanlık*. İstanbul: Hayat Yayınları
- Can, O., 2013. Başkanlık Sistemi hakkında Birkaç Not. Arslan, N.T. (Ed).*Başkanlık Sistemi ve Türkiye İçinde* (157-169).Ankara: Aktüel Yayınları.
- Çam, Esat,. 2000. *Çağdaş Devlet Sistemleri*. İstanbul. Der Yayınları.
- Çağlar, B., 1989. *Anayasa Bilimi*. İstanbul: BFS Yayınları.
- Çelik, K., 2016. *Amerikan Başkanlık Sistemi*. İstanbul: Asikitap Yayınları

- Döner, A., 2013. Yeni Anayasa Sürecinde Hükümet Sistemi Sorunu. N.T.Arslan (Ed).*Başkanlık Sistemi Türkiye İçinde* (101-120). Ankara: Aktüel Yayınları.
- Döner, A., 2013. Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. N.T.Arslan (Ed).*Başkanlık Sistemi Türkiye İçinde* (169-187). Ankara: Aktüel Yayınları.
- Duran, B. ve Miş N., 2017. *Türkiye’de Siyasal Sistemin Dönüşümü ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi*. İstanbul: SETA yayınları
- Durgun, Ş., 2005. *Parlamente Yapılar ve Parlamentelerin Temsil Gücü*. Ankara: Nobel yayın Dağıtım.
- Duverger, M., 1974. *Siyasal Rejimler*. Tunçdoğan, Teoman (Çev.),. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erdem, K., 2014.Yarı Başkanlık Sistemi: Teori, Pratik ve Tartışmaları. Kaya, Y.H.(Ed). *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Yarı Başkanlık Sistemi içinde*. (S:1-26), Ankara: TBMM Araştırma Merkezi yayınları.
- Erdoğan, M., 2011. *Anayasa hukuku*. 6.Basım. Ankara: Orion Kitapevi.
- Erdoğan, M., 2013. *Anayasal Demokrasi*. 10.Basım. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Erdoğan, M., 2013. *Özgürlük Perspektifinden Hukuk ve Demokrasi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Ergil, D., 2015. Başkanlık Sistemi ve Türkiye. M.Aktaş ve B.Coşkun (Ed). *Başkanlık Sistemi içinde* (21-45).Ankara: Liberte Yayınları.
- Ergün, S. ve Çalışkan K.Göktürk., 2016. *Farklı Görüşlerle Yeni Anayasa ve Başkanlık Sistemi*. İstanbul: Pamiray Yayınları
- Fendoğlu,H.T., 2007. *Türkiye’nin Demokratik Gelişimi ve Avrupa Birliği*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Fendoğlu, H.T. 2015. *Türkiye’de Başkanlık Sistemi*. 1.Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gözler,K., 2017. *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Gözler,K., 2011. *Anayasa Hukukunun GenelTeorisi*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Gözler, K., 2012. *Anayasa Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.
- Göze, A., 1989. *Siyasi Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Basım Yayınları.
- Gözübüyük, Ş., 1993. *Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları.
- Gürbüz, Y., 1987. *Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler*. İstanbul: Beta Yayınları
- Günel, E., 2015. *Hükümet Sistemleri ve Türkiye’de Başkanlık Sistemi Arayışları*. 1.Baskı. İstanbul: Hükümdar Yayınları.

- Hekimoğlu, M.M., 2009. Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı: *Demokratik hükümet Sistemleri* ve Türkiye. 1. Baskı. Ankara: Detay Yayınları
- Kamalak, İ., 2014. Demokrasi, Başkanlık Sistemi ve Başbakanlar. *Başkanlık Sistemi ve Türkiye İçinde* (17-37). 2. Baskı. İstanbul: Kalkedon yayıncılık.
- Kamalak, İ., 2014. Türk Siyasal Sistemine (Yarı) Başkanlık Sisteminin İthalinin Sonuçları Üzerine Bir Deneme. Kamalak, İ., (Ed). (Yarı) *Başkanlık Sistemi ve Türkiye İçinde* (365-392). 2. Baskı. İstanbul: Kalkedon yayıncılık.
- Kapani, M., 1988. *Politika Bilimine Giriş*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Karatepe, S., 2005. Başkanlık Sisteminin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, Adnan Küçük, Selahaddin Bakan, Ahmet Karadağ (ed.), 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Siyasal Hayat, İstanbul: Alfa Akademi Ltd. Şti, 1. Baskı, Cilt 1, s. 241-258.
- Keleş, M., 1996. *Başkanlık Rejimi*. İzmir: Kan Yılmaz Matbaası.
- Kuzu, B., 2011. *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Kubalı, H.N., 1971. *Anayasa Hukuku Dersleri*. Ankara: Kutulmuş Yayınları.
- Kuzu, B., 2016. *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi*. 5. Baskı. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Kuzu, B., 2013. *Başkanlık Sistemi ve Türkiye*. 3. Baskı. İstanbul: Babıali Kültür yayıncılığı.
- Kıran, A., 2015. Başkanlık Sistemi Erkler Ayrılığı ve Türkiye. M. Aktaş ve B. Coşkun (Ed). *Başkanlık Sistemi içinde* (297-335). Ankara: Liberte Yayınları.
- Koçak, O.A., 2015. ABD Başkanlık Sistemi: “Ayrı” ama “Birlikte” Çalışan Organlar. H.Y. Kaya. (Ed.). *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Başkanlık Sistemi İçinde* (23-78). Ankara: TBMM Araştırma Merkezi Yayınları.
- Memiş, H.H., 2007. Diken... Hükümet Sistemleri. Ankara: Akasya Kitap.
- Onar, E., 2005. Türkiye’nin Başkanlık ya da Yarı Başkanlık Sistemine geçmesi Düşünülmeli mi?. Başkanlık Sistemi. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını.
- Özbudun, E., 1993. *Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anayasa Yapımı*. 1. Basım. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özbudun, E., 1992. *1921 Anayasası*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi yayını.
- Özer, A., 1981. *Batı Demokrasilerinde ve Türkiye’de Hükümet*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

- Öztürk, K.M. ve Kurt, H., 2015. Amerikan Başkanlık Sistemi. M.Aktaş ve B.Coşkun (Ed). *Başkanlık Sistemi içinde (51-75)*.Ankara: Liberte Yayınları.
- Örgün, F., 1999. Başkanlık Sistemi- *Dar Gelen Gömlek*.İstanbul:Bilge Yayınevi
- Parla, T., 1995. *Türkiye'nin Siyasal Rejimi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parla, T., 1991. *Türkiye'de Anayasalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parla, T., 1986. *Türkiye'nin Siyasal Rejimi*. İstanbul: Onur Yayınları
- Parsak, M., 2012. *Parlamenter/Başkanlık/Yarı Başkanlık Hükümet Sistemlerine Genel Bir bakış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Hükümet Sistemi*. Ankara: Tasav Yayınları.
- Sartori, G., 1997. *Karşılaştırmalı Anayasa mühendisliği*. E. Özbudun (Çev). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Sayarı, S., 2015. Çoğunlukçu Kurumsallaşmış Başkanlık Rejimi: ABD. E.Kalaycıoğlu ve D.Kağnıcıoğlu. (Ed.). *Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler İçinde (38-58)*.Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları.
- Sencer, M.,1992. *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Serdaroğlu, R., 2001. Türkiye'de Sistem Sorunu.Ankara: Kanomat Matbaacılık
- Tekin, Y., 2015. *Başkanlık Sistemi ve Kuvvetler Ayrılığı Tartışmaları*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Teziç, E., 1998. *Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Turan, İ., 2005., Başkanlık Sistemi Sevdası: *Zayıf Temelli Bir Özlem*. T. Ergül.(Ed). Başkanlık Sistemi İçinde (113-125). Ankara: Türkiye Barolar Birliği yayınları.
- Turhan, M., 2005.*Anayasal Devlet*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Turhan, M.,1993. *Hükümet Sistemleri*. 2. Basım. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Turhan, M., 2012. Anayasa Hukukunda Hükümet Sistemi Tartışmaları. *Liberal Düşünce dergisi içinde(57-75)*. Ankara: Liberte Yayınları
- Uluşahin, N., 1999. Anayasal bir tercih olarak: *Başkanlık Sistemi*.Ankara: Yetkin Basımevi.
- Yanık, M., 2013. *Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*. 2.Basım. Ankara: Adalet yayınları.
- Yarbay, E., 2017. *Cumhurbaşkanlığı Sistemi*. Bursa: Ekin Yayınevi
- Yayman, H., 2016. *Türkiye'de Devlet Reformu ve Başkanlık Sistemi*. İstanbul: Doğan Yayıncılık
- Yayla, A., 2012. *Siyaset Teorisine Giriş*. 5.Baskı. Ankara: Kesit Yayınları.

Yazıcı, S., 2013. *Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri*. 3.Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversiteleri Yayınları.

Yazıcı, S.,2011. *Başkanlık Ve Yarı-Başkanlık Sistemleri, Türkiye İçin Bir Değerlendirme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yıldız, A.,2012. *Türkiye'nin Parlamenter Sisteminde Hükümet*. Ankara: Murat Kitapevi.

Sürelî Yayınlar

- Akbay, M.,1950., Amerika Birleşik Devletlerin Anayasa Tarihi. *AÜHFD*, **C.7**.
- Akartürk, E.A., 2013. Türk Parti Sistemi Başkanlık Rejimine Elverişli Mi? *Yeni Türkiye*. (51), ss.692-697.
- Akçalı, P., 2013. Genel Özellikleri Yararları Ve Sakıncaları Işığında Başkanlık Sistemleri. *Yeni Türkiye*.(51), ss.406-411.
- Akgül, M.E., 2010. Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Dönüşümü Ve Günümüz Demokratik Rejimlerindeki Anlamı. *Ankara Barosu Dergisi*. (4), ss.79- 101.
- Arı, T., 2013.ABD Üzerinden Bir Başkanlık Sistemi Tartışması, *Yeni Türkiye*. (51), ss.769-772.
- Armağan, S.,2013.Memleketimizde Başkanlık Sistemi Uygulaması Aleyhine Bazı Düşünceler. *Yeni Türkiye*. (51), ss.600-607.
- Arslan, R., 2013.Türkiye Başkanlık Sistemi(Alternatif Bir Sistem Arayışı). *Yeni Türkiye*. (51),ss.592-599.
- Akçalı, P., 2013.Genel Özellikleri, Yararları ve Sakıncaları Işığında Başkanlık Sistemleri. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), ss. 406-411.
- Akgül, M.E., 2008. Yargısal bağımsızlık: Amerika Birleşik Devletleri Örneği. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt:14. (3), ss:113-146.
- Aldıkaçtı, O.,1960. Modern Demokrasilerde ve Türkiye’de Devlet Başkanlığı.(*Doçentlik Tezi*).İstanbul.
- Alkan, H., 2013. Karşılaştırmalı Başkanlık Sistemleri: Latin Amerika ve Sovyet Sonrası Örnekler Üzerine Bir inceleme. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), ss. 779-789. 133
- Arı, T., 2013. ABD Üzerinden Bir Başkanlık Sistemi Tartışması. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51),ss. 769-772.
- Arslan, N.T., 2003. Yönetimde İstikrar Arayışları Çerçevesinde Siyasal Sistem Tartışmaları ve Başkanlık Sisteminin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi *G.Ü.İ.İ.B.F Dergisi*. (3),ss.161-173.
- Asilbay, İ.H.,2013. Parlamenter Sistem ve Türkiye Açısından Bir değerlendirme. *TBB Dergisi*. Sayı 103.
- Bal, F., 2013. MHP Parlamenter Sistemin Demokratikleşmesinden Yanadır. *Yeni Türkiye Dergisi* 9(51),ss. 83-95. 134

- Bal, İ., 2013. Başkanlık Sistemi Türkiye'nin Sorunlarını Çözer mi?, *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), ss. 127-139.
- Bezci, B., 2005. Demokrasi ve Başkanlık Sistemi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. C.3. Sayı:2.
- Boyunsuz, Ş. Ö., 2013. Başkanlık Sisteminin Anayasal, Kurumsal, Davranışsal Dinamikleri ve Türkiye İçin Başkanlık Sistemi Tercihi. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9 (51), ss. 416-429.
- Bayraktar, D.G., 2013. Hükümet Sistemleri Tartışmaları Ve Türkiye. *Yeni Türkiye*. (51), ss.246-256.
- Beceren, E., ve Ertan, K.G., Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemi Türkiye'de Uygulanabilirliği Tartışmaları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (11), ss.163-181.
- Bilir, F., 2013. Hükümet Sistemleri Tartışmaları Bağlamında Hükümet Sistemimizin Ve Partili Cumhurbaşkanlığı. *Yeni Türkiye*. (51), ss.303-308.
- Çiftçi, O., 1997. Başkanlık Sistemi Çözüm Mü?. *Amme İdaresi Dergisi*, 30(4), ss.17-34.
- Demir, F., 2013. Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), ss. 456-475.
- Demir, F., 2013. Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi Ve Türkiye. *Yeni Türkiye*. (51), ss.456-475.
- Döner, A., 2013. Başkanlık Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Yeni Türkiye*. (51), ss.668-678.
- Duman, S., 2013. Türkiye İçin Başkanlık Sistemi Değerlendirmeleri. *Yeni Türkiye*. (51) ss.636-662.
- Duverger, M., 1962. Çev. Ergun Özbudun. Partiler ve Siyasi Rejimler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. (4), ss.95-171.
- Döner, A., 2013. Başkanlık Sisteminin Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), ss.668-678.
- Efe, H. (2015). Türkiye Hükümet Sistemi Tartışmaları Çerçevesinde Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. *KAÜ, İİBF Dergisi*. Cilt:6. Sayı 9.
- Ergil, D., 2013. Başkanlık Sistemi. *Yeni Türkiye Dergisi*. (51), ss. 372-380.
- Erdoğan, M., 2013. Başkanlık Sistemi Demokrasi Ve Türkiye. *Yeni Türkiye*. (51) ss.542-547.
- Eren, A., 2013. İtirazım Var Başkanlık Sistemine!. *Yeni Türkiye*, (51), ss.698-701.

- Evcimen, G., 1992.Başkanlık Hükümeti Sistemi:’Ratio Politica’sı ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 47(1), ss.317-334.
- Fendoğlu, H.T., 2016. Başkanlık Sistemi Tartışmaları, *SDE Analiz*.
- Fendoğlu, H.T., 2013.Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği. *Yeni Türkiye*. (51),ss.567-586.
- Fendoğlu,H.T.,2012.Başkanlık Sistemi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.3(1),ss.3.
- Gönenç,L.,2013.Türkiye’deki Hükümet Sistemi Tartışmalarına İlişkin Değerlendirmeler. *Yeni Türkiye*. (51), ss.269-279.
- Gönenç, L., 2005.Türkiye’de Hükümet Sistemi Tartışmaları Olanaklar Ve Olasılıklar Üzerine Bir Çalışma Notu. Başkanlık Sistemi. *Ankara: TBB Yayınları*
- Gülsoy,M.T.,2013.Hükümet Sistemlerini Karşılaştırmak:Türkiye İçin Bir Değerlendirme. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), ss. 257-268.
- Kalaycıoğlu, E., 2005. Başkanlık Rejimi: Türkiye’nin Diktatörlük Tehdidiyle Sınavı. *Türkiye Barolar Birliği Yayınları*. (77),ss.13-29.
- Karatepe, Ş., 2013.Hükümet sistemleri ve Türkiye.*Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), ss. 223-235.
- Keser, H., 2013.Başkanlık Sistemi. *Yeni Türkiye*. (51),ss.430-438.
- Kuzu, B., 2013. Neden Başkanlık Hükümeti. *Yeni Türkiye Dergisi*, 9(51), ss. 25-51.
- Kuzu, B.,1996.Türkiye İçin Başkanlık Sistemi II” *Liberal Düşünce*, Cilt 1, Sayı 3.
- Kuzu,B.,1996.Türkiye İçin Başkanlık Hükümeti. *Amme İdaresi Dergisi*.29(3),ss.57-85.
- Koçak, O.A., 2015. Tarihî Şartların Bir Ürünü Olarak ABD Başkanlık Sistemi: Fren ve Denge. *2023 Dergisi*, Mart.(167), ss:32-37.
- Oder, B. E.,2005.Türkiye’de Başkanlık Ve Yarı-Başkanlık Rejimi Tartışmaları: 1991-2005 Yılları Arasında Basına Yansıyan Öneri Ve Tepkilerden Kesitler. *Türkiye Barolar Birliği Yayınları*. (77), ss.31-69.
- Okutan,C., 2013. Yeni Anayasanın Eşiğinde Türk Siyasal Yaşamın Verileri Işığında Başkanlık Rejimi. *Yeni Türkiye*. (51),ss.702-706.
- Özbudun, E., 2005. Başkanlık Sistemi Tartışmaları. *Türkiye Barolar Birliği Yayınları*. (77),ss. 105-111.

- Özkul, F., 2017. 2007 Anayasa Değişikliği Sonrası Benimsediğimiz Hükümet Sisteminin Niteliği, Ülkemizde Uygulanabilirliği Ve Başkanlık Sistemi Önerileri Üzerine Bir İnceleme. *Yeni Türkiye*, (51),ss.555-566.
- Sencer, M., 1984. 1980'e Kadar Türkiye'de Siyasal Ve Anayasal Süreçler. *Amme İdaresi Dergisi*. (3),ss.3-32.
- Teziç, E., 2013.Başkanlık Sistemini Anlamak.*Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), ss. 366-371.
- Tosun, T. ve Erdoğan, G., 2013.Türkiye'de Hükümet Sistemi Arayışları: Başkanlık Veya Yarı Başkanlık Sistemlerinin Değerlendirilmesi. *Yeni Türkiye*. (51),ss.608-616.
- Tunç, H., ve Yavuz, B., 2009. Avantaj ve Dezavantajlarıyla Başkanlık Sistemi. *TBB Dergisi*. (81),ss.1-39.
- Turan, İ., 2013. Başkanlık Sistemi Ve Ülkemizde Başkanlık Sistemi Tartışmaları. *Yeni Türkiye*. (51), ss.525-529.
- Uluşahin, N., 2013. Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesinin Siyasal Sistemimize Etkileri: Türkiye'de Hükümet Sisteminin Geçirdiği Dönüşüm Ve Geleceğe Yönelik Beklentiler. *Yeni Türkiye*. (51),ss.319-332.
- Üskül, M. Z., 2013. Başkanlık Sistemi Mi? Neden?. *Yeni Türkiye* (51),ss.530-537.
- Yaman,A., 2014. Başkanlık Sistemi, Uygulamaları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği.*Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.Cilt: 24, (1) ss, 83-98
- Yanık, M.,2013. Başkanlık Sistemi Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Yeni Türkiye*.(51), ss.663-667.
- Yazıcı, S., 2005. Başkanlık Sistemleri: Türkiye İçin Bir Değerlendirme. *Türkiye Barolar Birliği Yayınları*. (77),ss.125-142.
- Yılmaz, C., 2013. Başkanlık Sistemi ve Kalkınma. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), ss. 9-15.

Diğer yayınlar

Ak Parti Başkanlık Sistemi Önerisi Üzerine

<http://mulkiyehaber.net/?p=3562> [Erişim Tarihi: 17.03.2018].

Ak Parti Başkanlık Sistemi Önerisi,

<http://ismetberkan.blogspot.com.tr/2012/11/ak-parti-baskanlk-sistemi-onerisi-tam.html>(E.T. 17 Şubat 2018]

Atılım Üniversitesi Siyasi ve Ekonomik Araştırmalar Laboratuvarı.,2012.Başkanlık Sistemi.

<http://seal.atilim.edu.tr/baskanlik-sistemi>. [E.T. 12 Mart 2018]

Atılım Üniversitesi. Siyasi ve Ekonomik Araştırmalar Laboratuvarı. Türkiye ve Başkanlık Sistemi

<http://seal.atilim.edu.tr/turkiye-ve-baskanlik-sistemi> [E.T. 05 Nisan 2018]

Başkanlık Tartışması. (21 Nisan 2003). Halka ve Olaylara Tercüman

http://www.kenandabirkuyu.org/turkiye_de_baskanlik_sistemi_tartismalarinin_tarihcesi_ve_baskanlik_sisteminin_icerigi [E.T.15 Şubat 2018]

Beceren,E., ve Gökhan , K., Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemi. Türkiye’de Uygulanabilirliği Tartışmaları

http://www.iticu.edu.tr/uploads/Kutuphane/dergi_s11/M00166.pdf. [E.T. 05 Nisan 2018]

Bilir, F.,2012., Kuvvetler Ayrılığı. Ankara Strateji Enstitüsü, Hukuk, Ekonomi, Politika.

http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof_dr_faruk_bilir/kuvvetler_ayriligi/. [E.T.28 Aralık 2017]

Fendoğlu, H.T.,2002. Amerika’nın Keşfi Sorunu.

<http://www.hasantahsinfendoglu.com/akademik/makaleler/piri%20reis%20ve%20amerika.pdf>, [E.T. 25 Şubat 2018]

International Information Programs. Usinfo. State. Gov

http://www.usemb-ankara.org.tr/About_America_Government/elections.htm

Gözler, K.,2005. Kanun-i Esasi. Türk Anayasa Hukuku Sitesi,

[http://www. Anayasa.gen.tr/kanunuesasi.htm](http://www.Anayasa.gen.tr/kanunuesasi.htm), [E.T. 28 Aralık 2017]

Güvel, E.A.,2010. Ekonomik Açıdan Başkanlık Rejimi ve Parlamenter Demokrasi.Milliyet Blog.

http://blog.milliyet.com.tr/ekonomik_acidan_baskanlik_rejimi_v_parlamenter_demokrasi/Blog/?BlogNo=265059, [E.T.21 Aralık 2017]

Fendoğlu, H. T., Başkanlık Sistemi.

http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1225/file/h_t_fendoglu%203-%20tam.pdf [E.T. 06 Şubat 2018]

Karabıyık,T., Başkanlık Sistemi ve Türkiye.

http://okuveyorumla.blogcu.com/baskanlik-_sistemi_nedir/8905914 E.T.18 Şubat 2018]

Kırmacı,R.B., Başkanlık Sistemi ve Türkiye,

http://rbulendkirmaci.wordpress.com/2017.09.08/baskanlik_sistemi_ve_turkiye/ [E.T. 02 Mart 2018]

Medeniyet ve Kültür Araştırmaları Merkezi (t.y.). Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu ile Başkanlık Sistemi Üzerine.

<http://mekam.org/mekam/anayasa-komisyonu-baskani-burhan-kuzu-ile-baskanlik-sistemi-uzerine>,[E.T.21 Şubat 2018]

Mutlu, M.,12 Kasım 2012. Başkanlığı Savunan Liberaller, AKP'nin Önerisine Neden Karşı?. Vatan Gazetesi.

<http://haber.gazetevatan.com/baskanligi-savunan-liberallerakpnin-onerisine-neden-karsi/494693/4/yazarlar>, [E.T. 15 Nisan 2018]

Sabah Gazetesi.,2004. Başkanlık Sistemi.

http://arsiv.sabah.com.tr/ozel/baskanlik_799/dosya_799.html, [E.T. 02 Nisan 2018]

Sabah Gazetesi., 13 Eylül 2012. Parlamenter Sistemde Koalisyonlar Handikap.

<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012.09.13/parlamentersistemdekoalisyonlarhandikap>, [E.T.21 Ocak 2018]

Sakman, S.,1998. Başkanlık Sistemi.

<http://www.ldp.org/baskanlik-sistemi/> [E.T. 14 Ocak 2018]

Sita Politik Danışmanlık. Başkanlık Sistemi Tartışmaları”,

<http://www.sita.com.tr/pages/images/material/superonline3/superonline3.htm> [E.T. 13 Mart 2018],

Siyasi Gündem. “Başkanlık Sistemi Nedir?”

<http://www.siyasigundem.com/haber-Baskanlik-Sistemi-Nedir-2884/>,[E.T.13 Nisan 2018]

Toker, C., Tam Başkanlık Sistemini 17 yıldır Destekliyoruz. Liberal Demokrat Parti.

<http://www.ldp.org/tam-baskanlik-sistemini-17-yildir-destekliyoruz/>,[E.T. 01 Nisan 2018]

Türkçe Bilgi (t.y.). Amerikan Tarihi.

http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/amerikan_tarihi_%28sayfa_3%29 [E.T. 10 Aralık 2017]

Uluşahin,N.,http://www.sobiad.org/eJOURNALS/dergi_HIA/arsiv/2011/04nur_ulusahin.pdf, [E.T. 09 Mart 2018]

Ünal, M.,1996. Rota Başkanlık Sistemi.

http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber_2090_33_rota_baskanlik_sistemi.html
[E.T. 15 Ocak.2018]

Üskül, Zafer.,2005. Başkanlık Sistemi Seçilmiş Sultanlıktır.

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/304623.asp> [E.T. 17 Ekim 2017]

Yılmaz, S.,2012. Başkanlık Sistemi: ABD, Türkiye'ye Örnek Olabilir mi?. 21. Y.Y. Türkiye Enstitüsü.

http://www.21yyte.org/tr/arastirma/abd/2012.05.28.6618/baskanlik_sistemi_abd_turkiye_ornek_olabilir_mi [E.T. 21 Ocak 2018]

Yüksel, O.,2013.. ABD'de Politik Sistem: Kongre ve Başkanlık Sistemi. Politik Akademi,

<http://www.politikakademi.org/2013/01/abdde-politiksisitemkongre-ve-baskanliksistemi/>. [E.T. 21 Ocak 2018]

Türkiye Seçimleri. Com. Başkanlık Sistemi Nedir?

<http://www.turkiyesecimleri.com/baskanlik-sistemi-nedir.php?> [E.T.21 Nisan 2018]

Yılmaz,Sait.,Başkanlık Sistemi; ABD, Türkiye'ye Örnek Olabilir Mi?,

http://usam.aydin.edu.tr/analiz/baskanlik_sistemi_abd_turkey.pdf,[E.T.31 Mart 2018]